



**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ  
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

**ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

**ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ  
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

**Επιμέλεια:**

**Ουσταμπασίδης Νικόλαος**

**Εποπτεύων Καθηγητής:**

**Κυρμίζογλου Παντελής**

**Θεσσαλονίκη, 2012**

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ  
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

**ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

**ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ  
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

**Επιμέλεια:**

**Ουσταμπασίδης Νικόλαος**

**Εποπτεύων Καθηγητής:**

**Κυρμίζογλου Παντελής**

**Θεσσαλονίκη, 2012**

## Πίνακας Περιεχομένων

Πρόλογος.....	
.....	
.....	
Περίληψη.....	
.....	
.....	
<b>Κεφάλαιο 1<sup>ο</sup>:</b>	
<b>Χαρακτηριστικά της</b>	
<b>Ελλάδος</b>	
1.1 Εισαγωγικά.....	
.....	
.....	
.....	
1.2 Ιστορική	
Αναδρομή.....	
.....	
.....	
1.3	
Υποδομή.....	
.....	
.....	
.....	
<b>Κεφάλαιο 2<sup>ο</sup>: Ελληνική Οικονομία</b>	
2.1 Η Πορεία της	
Ύφεσης.....	
.....	
.....	
.....	
2.2	
Εμπόριο.....	
.....	
.....	
.....	
2.2.1.Εξαγωγές.....	
.....	
.....	
.....	
2.2.2.	
Εισαγωγές.....	
.....	
.....	
.....	
2.3. Ξένες	

Επενδύσεις.....

.....

2.4. Διαδικασία Ταχείας  
Αδειοδότησης Fast-  
track.....

.....

2.4.1  
Κριτήρια.....

.....

.....

...

2.4.2. Στάδια  
Διαδικασίας Ταχείας  
Αδειοδότησης.....

.....

2.4.3 Στόχος και  
Λειτουργία της  
Διαδικασία Ταχείας  
Αδειοδότησης.....

2.4.4. Σκοπός της  
Διαδικασίας Ταχείας  
Αδειοδότησης.....

.....

**Κεφάλαιο 3°:**  
**Επενδυτικός Νόμος**

3.1. Νέα γενιά  
επενδύσεων στην  
Ελλάδα.....

.....

3.2. Κατηγορίες  
Επενδύσεων.....

.....

.....

3.3.Είδη  
ενισχύσεων.....

.....

.....

.....

3.4. Υποβολή  
Επενδυτικού  
φακέλου.....

.....

.....

3.5.  
Επιχειρηματικότητα για  
νέους.....

.....

.....

**Κεφάλαιο 4º: Τρόποι  
προσέλκυσης  
Επενδύσεων**

4.1.

Τουρισμός.....

.....

.....

.....

4.1.1. Τουριστικά  
Θέρετρα.....

.....

.....

4.1.2. Συνεδριακά  
Κέντρα.....

.....

.....

4.1.3.  
Μαρίνες.....

.....

.....

4.1.4  
Εγκαταστάσεις  
Γκολφ.....

.....

.....

4.1.5. Κέντρα Spa  
&  
Θαλασσοθεραπείας...

.....

.....

4.1.6.  
Εναλλακτικός  
Τουρισμός.....

.....

.....

4.2  
Ενέργεια.....

.....

.....

.....

4.2.1  
Αιολική.....

.....

.....

.....

4.2.2

Ηλιακή.....  
.....  
.....

4.2.3.  
Γεωθερμική.....  
.....  
.....

4.2.4  
Βιομάζα/Βιοκαύσιμα...  
.....  
.....

4.3 Τεχνολογίας  
Πληροφορικής και  
Επικοινωνιών.....  
.....

4.4 Επιστήμες  
Υγείας.....  
.....  
.....

4.5 Τρόφιμα και  
Ποτά.....  
.....  
.....

4.6  
Περιβάλλον.....  
.....  
.....  
.....

**Συμπεράσματα.....**  
.....  
.....  
.....

**Πηγές.....**  
.....  
.....  
.....

## Πρόλογος

Η εργασία αυτή πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της περάτωσης του προπτυχιακού προγράμματος του τμήματος λογιστικής του Αλεξάνδρειου Τεχνολογικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης.

Το θέμα της εργασίας είναι οι τρόποι προσέλκυσης επενδύσεων για την ελληνική οικονομία. Ο καθηγητής που είχε την εποπτεία για την ομαλή εξέλιξη και παρακολούθηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν ο κ. Παντελής Κυρμίζογλου.

Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν είναι κυρίως ηλεκτρονικού τύπου (ιστοσελίδες, ηλεκτρονική αρθρογραφία).

Η εργασία συντάχθηκε σε Microsoft Office Word 2007 και περιλαμβάνει το παρόν έγγραφο.

### *Ευχαριστίες*

Για την αποπεράτωση της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας με επιτυχή τρόπο σημαντική ήταν η βοήθεια του εποπτεύοντος καθηγητή κ. Παντελή Κυρμίζογλου.

## Περίληψη

Η παρούσα εργασία τιτλοφορείται ως “Τρόποι προσέλκυσης επενδύσεων για την ελληνική οικονομία” και ασχολείται με ζητήματα και θέματα που άπτονται των επενδυτικών προγραμμάτων και της σχετικής ισχύουσας νομοθεσίας.

Συγκεκριμένα αναφέρονται αρχικά το ιστορικό πλαίσιο της Ελλάδος, γεωγραφικά και δημογραφικά στοιχεία (Κεφ. 1). Στη συνέχεια υπάρχουν πληροφορίες για την οικονομία, το εμπόριο και την λειτουργία του Fast-track στην Ελλάδα (Κεφ. 2). Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μία παράθεση του επενδυτικού νόμου και στις κατηγορίες των επενδύσεων. Τέλος στο τέταρτο και μεγαλύτερο κεφάλαιο πραγματεύεται το κύριο θέμα της εργασίας που είναι οι τρόποι προσέλκυσης επενδύσεων για την ελληνική οικονομία, η αναφορά σε αυτούς τους τρόπους γίνεται ανά τομέα (π.χ. ενέργεια, τουρισμός) και με την παράθεση παραδειγμάτων.

Το τελευταίο μέρος της εργασίας περιέχει το συμπέρασμα και το σκοπό της εκπόνησης αυτής.



# 1. Χαρακτηριστικά της Ελλάδος

## 1.1. Εισαγωγικά

Ελλάδα



Ελληνική Σημαία

Έκταση: 131.990 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Μήκος συνόρων: 1.228 χιλιόμετρα. Όμορες χώρες: Αλβανία (282 χιλιόμετρα), Βουλγαρία (494 χιλιόμετρα), Τουρκία (206 χιλιόμετρα), Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ – 246 χιλιόμετρα). Κλίμα: Εύκρατο, ήπιο, υγροί χειμώνες, ζεστά, ξηρά καλοκαίρια. Έδαφος: κυρίως ορεινό με περιοχές που εκτείνονται μέχρι τη θάλασσα ως χερσόνησοι ή αλυσίδες νησιών. Υψόμετρο: Χαμηλότερο σημείο: Μεσόγειος θάλασσα 0 μέτρα. Υψηλότερο σημείο: Όρος Όλυμπος 2.917 μέτρα.

Σπουδαιότητα της γεωγραφικής θέσης. Στρατηγική περιοχή που κυριαρχεί στο Αιγαίο πέλαγος και στην πρόσβαση στο Στενό των Δαρδανελίων από τον Νότο. Συνδυασμός ηπειρωτικής και νησιωτικής χώρας με αρχιπέλαγος που αποτελείται από 3.000 νησιά περίπου. Φυσικοί πόροι: λιγνίτης, σιδηρομεταλλεύματα, βωξίτης, μόλυβδος, ψευδάργυρος, νικέλιο, μαγνησίτης, μάρμαρο, αλάτι.

Νομικό πλαίσιο: Βασίζεται στο Ρωμαϊκό Δίκαιο. Το δικαστικό σώμα διακρίνεται σε αστικά, ποινικά και διοικητικά δικαστήρια. Ζώνη ώρας: GMT +2. Επίσημη γλώσσα: Ελληνική. Νόμισμα: Ευρώ. Πρωτεύουσα: Αθήνα. Είδος κυβέρνησης: Κοινοβουλευτική δημοκρατία. Κοινοβουλευτικό σύστημα ενός νομοθετικού σώματος – 300 έδρες, τα μέλη. Κοινοβουλευτικό σύστημα ενός νομοθετικού σώματος – 300 έδρες, τα μέλη εκλέγονται με άμεση λαϊκή ψήφο για τέσσερα χρόνια. Επικεφαλής του Κράτους: Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Επικεφαλής της Κυβέρνησης: Πρωθυπουργός.

*Μέλος σε σημαντικούς διεθνείς οργανισμούς.*

Ευρωπαϊκή Ένωση, NATO, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD), Ευρωπαϊκή Επενδυτική Τράπεζα (EIB), Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (IBRD), Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF), Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (IMO), Interpol, Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), Ηνωμένα Έθνη, Συνέδριο Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD), UNESCO, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ), Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου (WTO), Ευρωπαϊκός Οργανισμός Πυρηνικών Ερευνών (CERN).



Σχήμα 1. Γεωγραφική θέση της Ελλάδος στον κόσμο.

*Το οικονομικό κέντρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.*

Παρά την οικονομική κρίση που εκδηλώθηκε το 2010, η Ελλάδα εξακολουθεί να αποτελεί έναν ελκυστικό τόπο για επενδύσεις, καθώς προσφέρει στους επιχειρηματίες πλήθος επενδυτικών ευκαιριών που πηγάζουν από τη στρατηγική γεωγραφική θέση της χώρας και από μοναδικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαθέτει. Η Ελλάδα αποτελεί φυσική πύλη προς τις αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Ανατολικής Μεσόγειου, περιοχές με περισσότερους από 140 εκατομμύρια καταναλωτές και ΑΕΠ που αγγίζει το 1 τρισεκατομμύριο Ευρώ.

Ως επίκεντρο ποικίλων αναδυόμενων αγορών, η Ελλάδα παρέχει πρόσβαση σε πληθυσμούς όπου υπάρχει μεγάλη ζήτηση για καταναλωτικά αγαθά, εκσυγχρονισμό της υποδομής, για δίκτυα μεταφοράς της τεχνολογίας και καινοτομίας, ενέργεια, τουριστική ανάπτυξη και ελαφριά βιομηχανία. Παράλληλα, οι ελληνικές εταιρείες και τράπεζες έχουν καθιερωθεί στις αγορές των όμορων κρατών, αποτελώντας σημαντικό τμήμα

τους.

Οι επενδυτές ανακαλύπτουν όλο και περισσότερο, ότι η Ελλάδα συνδυάζει χαρακτηριστικά μοναδικά σε όλη την Ευρώπη. Η χώρα αποτελεί κορυφαίο παγκόσμιο τουριστικό προορισμό, είναι αναδυόμενο περιφερειακό κέντρο ενέργειας και διαθέτει άρτια εκπαιδευμένο και πολύγλωσσο ανθρώπινο δυναμικό.

Πληθυσμός: 11.171.740

Πυκνότητα: 84.46/km<sup>2</sup>

*Πληθυσμός ανά ηλικιακή ομάδα.*

Ηλικιακή ομάδα	Σύνολο	Ποσοστό επί του συνόλου
0-14	1.596.530	14.3%
15-64	7.501.190	66.7%
65+	2.074.020	19.0%

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός: 4,95 εκατομμύρια

Ποσοστό γεννήσεων: 9,62 γεννήσεις/1.000 κατοίκους

*Κύριες ελληνικές πόλεις.*

Πόλεις	Πληθυσμός
Αθήνα	3.761.180
Θεσσαλονίκη	1.057.825
Πάτρα	191.058
Ηράκλειο	137.711
Βόλος	85.001

- *Μεταφορές και Τηλεπικοινωνίες:* Σιδηροδρομικό δίκτυο: Σύνολο: 2.552 χιλιόμετρα. Οδικό δίκτυο: Σύνολο: 117.000 χιλιόμετρα.
- *Κύριοι αυτοκινητόδρομοι:* Εγνατία Οδός . Αυτοκινητόδρομος ΠΑΘΕ. Ιονία Οδός, Γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου. Αττική Οδός.
- *Κύριοι λιμένες:* Πειραιάς, Θεσσαλονίκη, Βόλος, Πάτρα, Αλεξανδρούπολη, Ελευσίνα, Ηγουμενίτσα, Ηράκλειο, Καβάλα, Ρόδος, Λαύριο, Χαλκίδα, Κέρκυρα.
- *Κύριοι αερολιμένες:* Λειτουργούν 15 διεθνείς αερολιμένες, και 26 αερολιμένες εσωτερικών πτήσεων, όπου διακινούνται 20 εκατομμύρια επιβατών ετησίως. Από αυτούς οι κυριότεροι είναι: Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών (Ελευθέριος Βενιζέλος), Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο (Κρήτη), Ρόδος, Κέρκυρα, Κως, Χανιά, Ζάκυνθος, Σάμος, Μύκονος, Σαντορίνη (Θήρα).
- *Τηλεπικοινωνίες:* Τηλεφωνία – γραμμές εν χρήσει: 5.248.122 συνδρομητές. Τηλεφωνία – κινητή: σχεδόν 15 εκατομμύρια συνδρομητές. Διείσδυση κινητής τηλεφωνίας: 131%. Πάροχοι κινητής τηλεφωνίας: Cosmote, Wind Hellas, Vodafone

Greece. Διείσδυση Διαδικτύου: 44,4%. Διείσδυση Ευρυζωνικού δικτύου: Κάλυψη 19,9 % στα τέλη του 2010. Η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση στο ρυθμό αύξησης ευρυζωνικής διείσδυσης την 1/7/2010 ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ-27.

## 1.2. Ιστορική αναδρομή

Η Ελλάδα είναι από τις πιο όμορφες χώρες του κόσμου και διαθέτει αναρίθμητους και θαυμάσιους φυσικούς πόρους. Η εντυπωσιακή τοπογραφία της Ελλάδας, με θεαματικά όρη, πλούσιες κοιλάδες, δάση και παραλίες έκτασης άνω των 16.000 χιλιομέτρων, παρέχει στους κατοίκους και επισκέπτες της ένα πλούτο ψυχαγωγικών επιλογών απaráμιλλων σε ολόκληρη τη Μεσόγειο. Συνδυάζοντας σύγχρονες υποδομές και την ασύγκριτη ομορφιά του αρχαίου κόσμου, το λίκνο του δυτικού πολιτισμού αποτελεί έναν από τους κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως που ικανοποιεί όλες τις ηλικίες, τους περιπετειώδεις και τους ακαδημαϊκούς, κάθε περιπλανώμενο Οδυσσέα και κάθε θαμώνα μεγαλουπόλεων.

Από τα 700π.Χ. και μετά, υπήρξε άνθιση όλων των μεγάλων πόλεων-κρατών: της Αθήνας, της Κορίνθου και της Σπάρτης, ενώ κατά τον 5ο αιώνα π.Χ. η Αθήνα είχε αναδειχθεί στο πολιτισμικό κέντρο της Μεσογείου έχοντας να επιδείξει αριστουργηματική αρχιτεκτονική, γλυπτική, θέατρο και λογοτεχνία. Η Αθήνα ήταν η πόλη όπου δημιουργήθηκαν και θεμελιώθηκαν οι βασικές ηθικές αξίες της ανθρωπότητας. Η δημοκρατία, η ελευθερία, η δικαιοσύνη, η ελευθερία του λόγου και της βούλησης, οι βασικές αρχές του δυτικού πολιτισμού και της σύγχρονης κοινωνίας είναι τα ιδανικά που ήρθαν στο φως σε αυτή τη μεγάλη πόλη. Η ιστορική και πολιτισμική κληρονομιά της Ελλάδας ακόμη αντηχεί ανάμεσα στη σύγχρονη ανάπτυξη της.

Οι πρώτες προσπάθειες ανάπτυξης του παγκόσμιου εμπορίου είχαν γίνει από τους αρχαίους Έλληνες δημιουργώντας παράδοση στη ναυτιλία που συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Το εμπόριο μέσω θάλασσας σε κοντινούς και μακρινούς προορισμούς χαρακτήρισε το εμπορικό πνεύμα της Ελλάδας και έθεσε τα θεμέλια για την ανάπτυξη του περιφερειακού εμπορίου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την υλική ευημερία της Ελλάδας, καθώς και την αναπτυγμένη αίσθηση της περιπέτειας, όπως γνωρίζουμε από τα διασωθέντα αρχαία κείμενα.

### **1.3. Υποδομή**

Η Ελλάδα διαθέτει σήμερα αναπτυγμένες υλικοτεχνικές υποδομές που επιτρέπουν την απρόσκοπτη υλοποίηση κάθε επενδυτικής δραστηριότητας. Ιδιαίτερα στο πλαίσιο της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 στην Αθήνα, έλαβε χώρα πλήθος αλλαγών και βελτιώσεων σε διάφορους τομείς, μεταξύ των οποίων και οι υποδομές. Το πρόγραμμα βελτίωσης των υποδομών συνεχίζεται μέχρι σήμερα, καθώς η Ελλάδα επενδύει σε στρατηγικά έργα που διευκολύνουν τις μεταφορές, τις υπηρεσίες εφοδιαστικής αλυσίδας και τις τηλεπικοινωνίες, προκειμένου η ροή των αγαθών, υπηρεσιών και πληροφοριών να πραγματοποιείται αποτελεσματικά, άμεσα και αποδοτικά.

#### *Οδικό Δίκτυο*

Την τελευταία δεκαετία, το οδικό δίκτυο έχει βελτιωθεί σημαντικά. Ένα από τα μεγαλύτερα έργα υποδομής στην Ευρώπη είναι η Εγνατία Οδός, που συνδέει το λιμένα της Ηγουμενίτσας με την Αλεξανδρούπολη. Ο οδικός άξονας «ΠΑΘΕ» έχει αναβαθμιστεί σημαντικά, συνδέοντας το λιμένα της Πάτρας με Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Εύζωνες στα σύνορα με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Το τρίτο μεγάλο οδικό δίκτυο της Ελλάδας είναι η Ιονία Οδός που συνδέει την Πάτρα και την Ηγουμενίτσα.

Στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, η Αττική Οδός έχει αλλάξει σημαντικά τις οδικές μετακινήσεις στην πρωτεύουσα και αποτελεί σημαντικό διάυλο για τις διαμετακομιστικές υπηρεσίες, συνδέοντας το Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών με κέντρα εφοδιαστικής αλυσίδας, λιμένες και σιδηροδρομικά δίκτυα. Παρόλο που οι βασικές αυτές αρτηρίες είναι υψηλών προδιαγραφών, πολλά δευτερεύοντα οδικά δίκτυα κατασκευάζονται και βελτιώνονται έτσι ώστε να προσφέρουν τις καλύτερες δυνατές υπηρεσίες στους χρήστες τους.

#### *Αερολιμένες*

Η Ελλάδα διαθέτει 45 αερολιμένες, από τους οποίους οι 15 είναι κρατικοί αερολιμένες διεθνών συγκοινωνιών, οι 26 είναι κρατικοί αερολιμένες εσωτερικών συγκοινωνιών και οι 4 είναι δημοτικοί αερολιμένες. Πολλά από τα αεροδρόμια που βρίσκονται ειδικά σε νησιά εξυπηρετούν κυρίως τουρίστες και πτήσεις τσάρτερ. Το

2001, εγκαινιάστηκε ο Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών, που θεωρείται από τους καλύτερους στην Ευρώπη. Σήμερα, πολλά από τα αεροδρόμια της Ελλάδας είναι σε διαδικασία αναβάθμισης της υποδομής και των εγκαταστάσεών τους, ενώ προβλέπεται η κατασκευή νέων.

#### *Λιμένες*

Η Ελλάδα διαθέτει εκατοντάδες νησιά και αντίστοιχα λιμάνια, από τα οποία τα 16 είναι διεθνή. Ο λιμένας του Πειραιά αποτελεί ένα από τα πιο πολυσύχναστα λιμάνια της Ευρώπης και το κύριο εμπορικό λιμάνι της χώρας, ενώ ακολουθούν τα λιμάνια της Θεσσαλονίκης, της Πάτρας και της Ηγουμενίτσας. Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερα από 140 επιβατηγά και εμπορικά λιμάνια. Η λιμενική υποδομή αναβαθμίζεται και βελτιώνεται συνεχώς, προκειμένου να ανταποκριθεί στις εμπορικές ανάγκες και στην εξυπηρέτηση των 17 εκατομμυρίων επισκεπτών της χώρας ετησίως, καθώς και σε θέματα ασφαλείας.

Το Νοέμβριο του 2008, η κινέζικη εταιρεία Cosco υπέγραψε συμφωνία για την εκμετάλλευση τμήματος του λιμένα του Πειραιά, ύψους 4.5 δισεκατομμυρίων Ευρώ και διάρκειας 35 ετών, η οποία έχει ως σκοπό να αυξήσει σημαντικά τη χωρητικότητα φορτίων και την αποτελεσματικότητα του λιμένα. Επιπλέον, η συμφωνία αυτή θα καταστήσει τον Πειραιά μία από τις κύριες εισόδους των αγαθών από την Ασία που προορίζονται για την ευρωπαϊκή αγορά.

#### *Σιδηροδρομικό δίκτυο*

Το ελληνικό σιδηροδρομικό δίκτυο έχει δώσει έμφαση στην αναβάθμιση των υποδομών του. Βασικές προτεραιότητες αποτέλεσαν η βελτίωση των κλιναμαξών και η τοποθέτηση καινούργιων σιδηροτροχιών για τη βελτίωση των χρόνων μεταφοράς. Το σιδηροδρομικό δίκτυο ουσιαστικά συνδέει Βορρά και Νότο και ειδικά την Πάτρα, Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Τα τελευταία χρόνια ο χρόνος μετάβασης μεταξύ Αθήνας και Θεσσαλονίκης έχει μειωθεί σημαντικά, από 6 σε 4 ώρες περίπου. Το ελληνικό σιδηροδρομικό δίκτυο εξυπηρετεί σήμερα και προορισμούς εκτός Ελλάδας, σε Σόφια (Βουλγαρία), Βουκουρέστι (Ρουμανία) και Κων/πολη (Τουρκία).

Ο προαστιακός σιδηρόδρομος που συνδέει το Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών με το κέντρο της πρωτεύουσας αλλά και την Κόρινθο, είναι ταχύς και αποτελεσματικός. Επιπλέον το δίκτυο Μετρό της Αθήνας, το πρώτο της χώρας, έχει αποβεί ιδιαίτερα επιτυχημένο και έχει βελτιώσει σημαντικά τις αστικές μεταφορές. Το Μετρό της Αθήνας διευρύνει τις γραμμές του, ώστε να ανταποκριθεί στην αυξημένη ζήτηση εκ

μέρους του επιβατικού κοινού, ενώ ένα νέο δίκτυο Μετρό κατασκευάζεται στη Θεσσαλονίκη.

#### *Δίαυλοι ναυσιπλοΐας*

Οι δίαυλοι ναυσιπλοΐας που εξυπηρετούν την ηπειρωτική χώρα και τα νησιά της Ελλάδας είναι άκρως αποτελεσματικοί και κάθε χρόνο μεταφέρονται μεγάλοι αριθμοί επιβατών και φορτίων. Στα επιβατηγά και εμπορικά πλοία τα τελευταία χρόνια έχει προστεθεί ένας μεγάλος αριθμός ταχύπλων καταμαράν, με αποτέλεσμα να μειωθούν σημαντικά οι χρόνοι ταξιδιού.

#### *Ενέργεια*

Η Ελλάδα βασίζεται στο λιγνίτη για το μεγαλύτερο τμήμα της ηλεκτροπαραγωγής της. Τα τελευταία χρόνια η αγορά ενέργειας έχει απελευθερωθεί, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό επενδυτικές ευκαιρίες για την ιδιωτική πρωτοβουλία. Στους τομείς της αιολικής και ηλιακής ενέργειας σημειώνεται μεγάλη πρόοδος, καθώς η Ελλάδα έχει δεσμευτεί να παράγει 29% της ενέργειάς της από ΑΠΕ μέχρι το 2020. Σταδιακά η Ελλάδα αναδεικνύεται, με τις δυνατότητες μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου, σε ενεργειακό κόμβο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

#### *Τηλεπικοινωνίες*

Όπως και στον τομέα της ενέργειας, η απελευθέρωση της αγοράς στις τηλεπικοινωνίες την τελευταία δεκαετία συνέβαλε στη δημιουργία πολλών εταιρειών τηλεπικοινωνιών που παρέχουν υπηρεσίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, καθώς και διαδικτύου. Η αγορά είναι πλέον άκρως ανταγωνιστική και οι προσφερόμενες υπηρεσίες υψηλού επιπέδου.

Η διείσδυση της κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα είναι από τις υψηλότερες στην ΕΕ. Από το 2007 η Ελλάδα έχει σημειώσει πρόοδο στην υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών, ενώ προωθείται η δημιουργία ενός πανελλαδικού δικτύου οπτικών ινών μέσα στην επόμενη δεκαετία. Η διείσδυση του ευρυζωνικού δικτύου έφθασε στην Ελλάδα το 20% κατά το έτος 2010, ενώ η χώρα κατατάσσεται στην 1η θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 σχετικά με την ετήσια αύξηση της ευρυζωνικότητας το ίδιο έτος.

#### *Συστήματα ύδρευσης και αποχέτευσης*

Καθώς εντείνονται διεθνώς οι ανησυχίες για τις κλιματολογικές αλλαγές, η Ελλάδα έχει καταφέρει μέχρι σήμερα με συντονισμένες ενέργειες να αποφύγει σοβαρά προβλήματα. Η ανησυχία είναι μεγαλύτερη σε μερικά νησιά που έχουν περιορισμένους

πόρους πόσιμοι νερού και βασίζονται σε μεταφερόμενο νερό. Στην παρούσα φάση σχεδιάζονται καινοτόμα έργα αφαλάτωσης, που χρησιμοποιούν ΑΠΕ.

Σχεδόν το 100% των νοικοκυριών έχουν συνεχή πρόσβαση σε ύδρευση και σχεδόν το 95% συνδέονται με το αποχετευτικό σύστημα. Τα σχετικά καινούργια εργοστάσια επεξεργασίας λυμάτων που εξυπηρετούν Αθήνα και Θεσσαλονίκη έχουν βελτιώσει σημαντικά την ποιότητα υδάτων στο Σαρωνικό Κόλπο στην Αθήνα και στο Θερμαϊκό Κόλπο στη Θεσσαλονίκη.

#### *Ανθρώπινο Κεφάλαιο*

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, η ενσωμάτωση της Ελλάδας στην ΕΕ, οι δημογραφικές αλλαγές, και οι τάσεις παγκοσμιοποίησης αναδιαμόρφωσαν το οικονομικό τοπίο. Το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας προσαρμόστηκε ανάλογα, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες της σημερινής οικονομίας, που βασίζεται πλέον στις υπηρεσίες και στη γνώση. Η Ελλάδα διαθέτει ένα αξιόλογο πλήθος άρθρα εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού.

#### *Στροφή προς τις υπηρεσίες*

Η κατεύθυνση της ελληνικής οικονομίας στην Ελλάδα έχει να επιδείξει σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές κατά τα τελευταία έτη, με αποτέλεσμα το 68,5 % περίπου του εργατικού δυναμικού το Δ' Τρίμηνο 2010 να απασχολείται στον τομέα των υπηρεσιών, το 19,1% στη βιομηχανία και το 12,4 % στη γεωργία. Οι σύγχρονες τάσεις έχουν διαφοροποιήσει σημαντικά την απασχόληση του εργατικού δυναμικού σε σύγκριση με πριν 20 χρόνια, ενώ η εκπαίδευση και η κατάρτιση προσανατολίζονται και ανταποκρίνονται ολοένα και περισσότερο προς τις ανάγκες της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης οικονομίας.

#### *Γλώσσες*

Ο τουριστικός τομέας, με ποσοστό συμμετοχής 15,2 % επί του ΑΕΠ (2009), έχει αναμφίβολα συμβάλει στη μεγαλύτερη απορρόφηση εργατικού δυναμικού. Πολλά από τα ιδρύματα μέσης και ανώτερης εκπαίδευσης της χώρας προσφέρουν ειδικευση στο γνωστικό αντικείμενο του τουρισμού, με έμφαση στην εκμάθηση ξένων γλωσσών. Ως αποτέλεσμα η Ελλάδα διαθέτει ένα μεγάλο αριθμό ατόμων που γνωρίζουν ξένες γλώσσες και έχει υψηλή κατάταξη στην ΕΕ στον τομέα αυτό. Η Αγγλική γλώσσα αποτελεί την πιο δημοφιλή ξένη γλώσσα στην Ελλάδα.

Η Αγγλική γλώσσα χρησιμοποιείται πλέον εκτεταμένα, ιδίως σε πολυεθνικές εταιρείες, συχνά μάλιστα σε καθημερινή βάση. Οι επαγγελματίες στους χώρους εργασίας είναι κατάλληλα μορφωμένοι και το ποσοστό των πανεπιστημιακών τίτλων



σπουδών στη διοίκηση επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι το υψηλότερο στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

#### *Πνευματικό κεφάλαιο*

Η εκπαίδευση έχει αναγνωριστεί ως το πιο πολύτιμο αγαθό που μπορεί να διαθέτει ένα άτομο για να προοδεύσει και οι Έλληνες είναι πρόθυμοι να επενδύσουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους. Ουσιαστικά, η Ελλάδα στέλνει περισσότερους -κατά κεφαλή- φοιτητές να σπουδάσουν στο εξωτερικό, από κάθε άλλη χώρα. Τα πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Γαλλίας και των ΗΠΑ φιλοξενούν πλήθος φοιτητών από την Ελλάδα, πολλοί από τους οποίους επιτυγχάνουν υψηλές επιδόσεις στις ακαδημαϊκές τους σπουδές.

Υπάρχουν περίπου 172.000 φοιτητές εγγεγραμμένοι σε τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ελλάδας. Τα τελευταία πέντε έτη οι μεταπτυχιακοί φοιτητές αυξήθηκαν σημαντικά, φθάνοντας τους 51.873 εγγεγραμμένους σε προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών και τους 21.404 σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών για το ακαδημαϊκό έτος 2008/2009. Οι Έλληνες φοιτητές δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για την ιατρική, τις επιστήμες, τη μηχανολογία και την ηλεκτρονική επιστήμη. Προσφάτως, η τεχνολογία και η διοίκηση επιχειρήσεων έχουν γίνει τα πιο δημοφιλή αντικείμενα σπουδών, καθώς προσφέρονται νέα προγράμματα και περισσότερες ευκαιρίες για σπουδές εκτός Ελλάδος.

Το «πνευματικό κεφάλαιο» της Ελλάδος θα συνεχίσει να αποτελεί ένα ισχυρό πλεονέκτημα της χώρας και όσοι επενδυτές αναζητούν εξειδικευμένα άτομα θα βρουν πλήθος ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, επιλέγοντας την Ελλάδα ως τόπο υλοποίησης επενδύσεων.

#### Αντιπροσωπευτικά στοιχεία

<b>Αριθμός εργαζομένων κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας</b> (σε χιλιάδες και %), 2010 (4ο τρίμηνο)		
Πρωτογενής τομέας	533	12,4%
Δευτερογενής τομέας	821,1	19,1%
Τριτογενής τομέας	2.944,8	68,5%
<b>Σύνολο</b>	<b>4.299</b>	<b>100%</b>

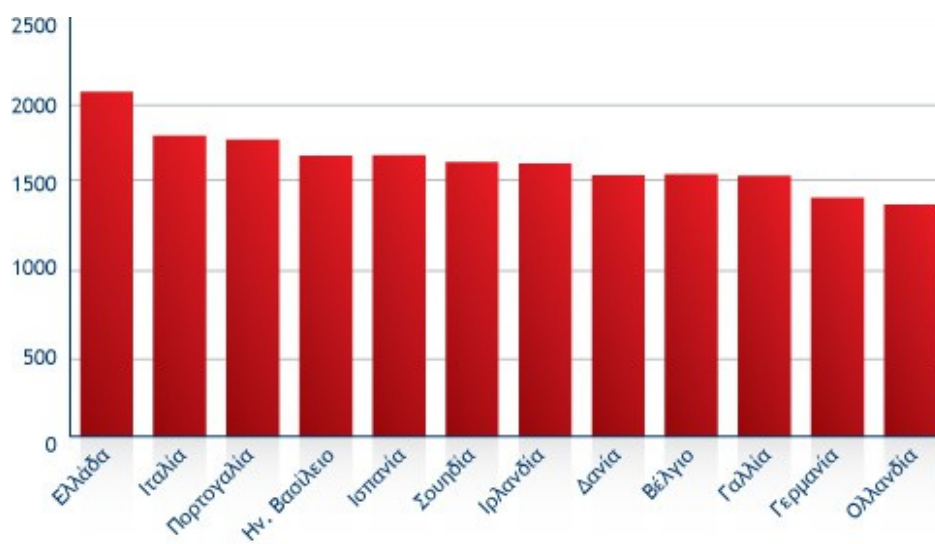
Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2011

<b>Αριθμός εργαζομένων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας</b> (σε χιλιάδες), 2010 (4ο τρίμηνο)	
Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	533,8
Μεταλλεία, Λατομεία	14,4
Μεταποίηση	448,8
Ηλεκτρική ενέργεια, Αέριο, Νερό	57,6
Κατασκευές	298,6
Εμπόριο	795
Ξενοδοχεία, εστιατόρια	296,7
Μεταφορές και Επικοινωνίες	293
Οικονομικοί οργανισμοί	113,9
Κτηματομεσιτικά	5,1
Δημόσια Διοίκηση	369,9
Εκπαίδευση	313,1
Υγεία και Κοινωνική Πρόνοια	243,1
Άλλες υπηρεσίες	516,4
<b>Σύνολο</b>	<b>4.299</b>

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2011

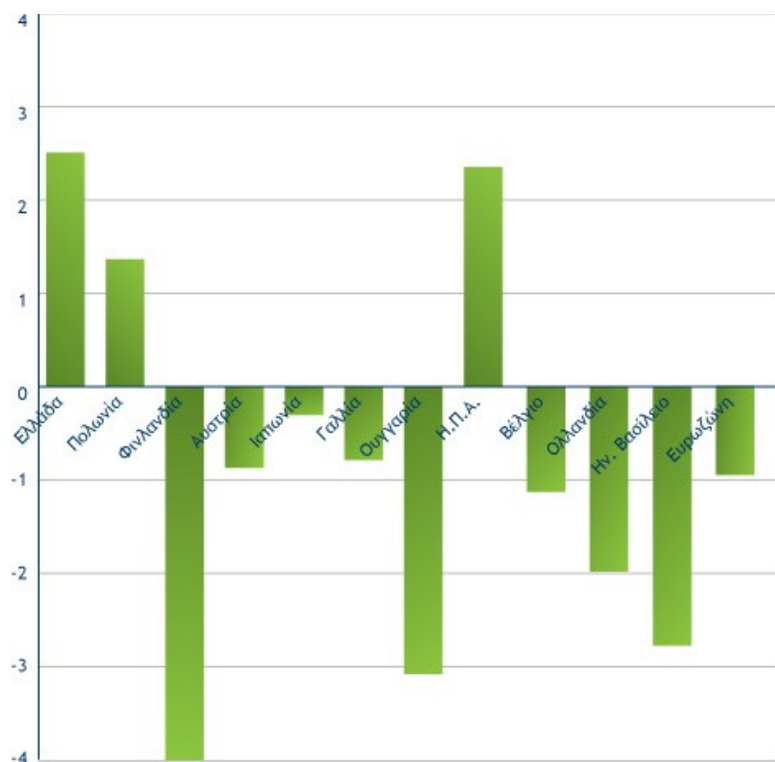
<b>Εκπαιδευτικό επίπεδο του ελληνικού εργατικού δυναμικού</b> (σε χιλιάδες και %), 2010 (4ο τρίμηνο)		
Διδακτορικό ή/και μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών	109,2	2,54%
Πτυχίο ΑΕΙ	777,7	18,09%
Πτυχίο ΤΕΙ	749,7	17,44%
Απολυτήριο Λυκείου	1.388,2	32,29%
Βασική εκπαίδευση	467,3	10,87%
Χαμηλότερη εκπαίδευση	806,9	18,77%
<b>Σύνολο</b>	<b>4.299</b>	<b>100%</b>

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2011



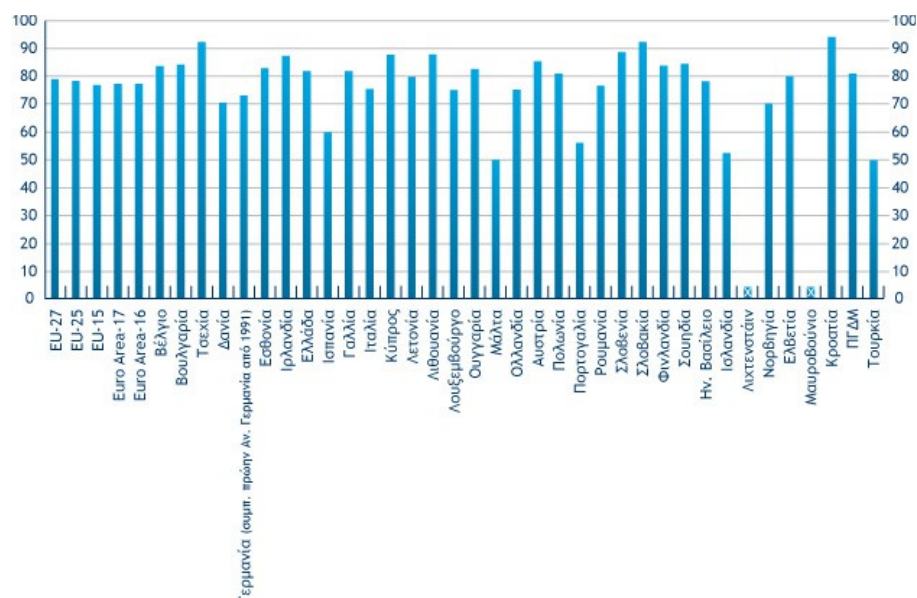
Σχήμα 2. Παραγωγικότητα της Εργασίας - Ωρες εργασίας κατά μέσο όρο ανά άτομο, 2009

Πηγή: ΟΟΣΑ, βάσεις δεδομένων παραγωγικότητας, 2011



Σχήμα 3. Παραγωγικότητα της εργασίας, ετήσιος ρυθμός αύξησης 2009 (σε %)

Πηγή: ΟΟΣΑ, βάσεις δεδομένων παραγωγικότητας, 2011



Σχήμα 4. Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 που έχουν ολοκληρώσει τουλάχιστον τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση 2009

Πηγή: Eurostat

## 2. Ελληνική Οικονομία

### 2.1 Η Πορεία της Ύφεσης

Η ελληνική οικονομία, έχοντας σημειώσει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης έως το έτος 2008, έδειξε σημεία ύφεσης το 2009, ως αποτέλεσμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, ενώ το έτος 2010 η ύφεση εντάθηκε σημαντικά λόγω δημοσιονομικών ανισορροπιών. Η ανάγκη εξυγίανσης οδήγησε τη χώρα στην ένταξη της σε τριμερή μηχανισμό οικονομικής στήριξης, αποτελούμενο από την ΕΕ, το ΔΝΤ και την ΕΚΤ. Η αυστηρή εισοδηματική πολιτική και ο δραστικός περιορισμός των δημοσίων δαπανών που ασκήθηκαν στο έτος αυτό, επηρέασαν, όπως ήταν αναμενόμενο, αρνητικά την εξέλιξη του ΑΕΠ κατά το 2010, με αποτέλεσμα το μέγεθός του να σημειώσει μείωση κατά -4,35 % (σταθερές τιμές έτους 2000).

Οι μεταρρυθμίσεις που έγιναν και η περιοριστική πολιτική που ακολουθήθηκε έχουν ωστόσο αρχίσει να αποδίδουν καρπούς. Το δημόσιο έλλειμμα μειώθηκε κατά 31,82 % το 2010, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Με την επιτάχυνση των

μεταρρυθμίσεων, που αποβλέπουν στη δημιουργία ενός ελκυστικότερου επενδυτικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος, όπως η απελευθέρωση συγκεκριμένων αγορών, η ταχύτερη αδειοδοτική διαδικασία, ο νέος αναπτυξιακός νόμος, η ευελιξία στην αγορά εργασίας κλπ., καθώς επίσης με τη μείωση των τιμών των παραγωγικών συντελεστών λόγω της κρίσης, αναμένεται βελτίωση των τάσεων εξέλιξης του ΑΕΠ από το 2012 . Την εκτίμηση αυτή κάνει και η Business Monitor International (Business Forecast Report/Greece, 1st Quarter 2011), όπου για το 2012 προβλέπεται αύξηση 0,9% του ΑΕΠ στην Ελλάδα.

#### Σημαντικοί Οικονομικοί Δείκτες

	2007	2008	2009	2010
Εξέλιξη ΑΕΠ	4.3%	1%	-2%	-4.35%
Πληθωρισμός: Μέσος Ετήσιος	2.9%	4.2%	1.2%	4.7%
Πληθωρισμός: Μεταβολή: Δεκέμβριος - Δεκέμβριος	3.9%	2.0%	2.6%	5.2%
Παραγωγικότητα εργασίας (EU-27=100)**	97.1	99.8	98.9	n.a.
Ποσοστό ανεργίας	8.3%	7.6%	9.5%	12.5
Δημόσιες επενδύσεις (% ΑΕΠ)**	3.4%	3.6%	3.0%	2.8%
Εξαγωγές (αγαθά- τρέχουσες τιμές)	21.4*	22.8*	18.5*	20.7
Εισαγωγές (αγαθά- τρέχουσες τιμές)	65.8*	71.2*	56.8*	53.4

\*δισεκατομμύρια €

\*\* Πηγή: Eurostat

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2011

### *Απασχόληση – Ανεργία*

Έως και το 2008 η ανεργία στην Ελλάδα ήταν σχετικά χαμηλή και κινούνταν με ποσοστό της τάξεως του 7,6% στο μέσο όρο της Ευρωζώνης. Κατά το 2009 η ανεργία στη χώρα αυξήθηκε ως αποτέλεσμα της διεθνούς κρίσης που έπληξε και την Ελλάδα και ανήλθε σε 9,5 %, ενώ για το 2010 αυξήθηκε περαιτέρω στο 12,5%, ως συνέπεια της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκε εξαιτίας της κρίσης χρέους.

### *Οι Επενδύσεις*

Το έτος 2010, ο σχηματισμός παγίου κεφαλαίου στην Ελλάδα ανήλθε στα 33,2 δις Ευρώ, εμφανίζοντας μείωση 13% σε σύγκριση με τα μεγέθη του έτους 2009 (38,2 δις Ευρώ). Η μείωση αυτή οφείλεται στη δραστική περικοπή των δημοσίων δαπανών και την περιοριστική οικονομική πολιτική που ασκήθηκε λόγω της οικονομικής κρίσης που εκδηλώθηκε στη χώρα.

Σε ότι αφορά τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ), παρά τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, οι επιπτώσεις της οποίας στις παγκόσμιες ροές κεφαλαίων ήταν εμφανείς, καθώς και την εγχώρια κρίση δημοσίου χρέους και την ένταξη της χώρας στο μηχανισμό στήριξης ΔΝΤ – ΕΕ - ΕΚΤ, αυτές κινήθηκαν σε σχετικά ικανοποιητικά επίπεδα στην Ελλάδα κατά το 2010, δείχνοντας σταθεροποιητικές τάσεις μετά το 2009. Οι συνολικές εισροές κεφαλαίων στη χώρα το έτος αυτό ανήλθαν σε 4 δις Ευρώ, ενώ οι καθαρές εισροές ξεπέρασαν τα 1,6 δις Ευρώ.

Σε σχέση με το έτος 2009 οι καθαρές εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα σημείωσαν, κατά κύριο λόγο ως επακόλουθο της κρίσης, μείωση κατά 5,82 %, η μείωση ωστόσο αυτή είναι χαμηλή, με βάση τις ιδιαίτερες δημοσιονομικές συνθήκες και την οικονομική κρίση του έτους αυτού. Σημαντικό είναι όμως το γεγονός, ότι κατά το έτος 2010 σημειώθηκε αύξηση κατά 4,96% των συνολικών εισροών επενδυτικών κεφαλαίων (ακαθάριστες επενδύσεις), τα οποία αντικατοπτρίζουν και την ουσιαστική επίδοση της χώρας στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

### *Το Διεθνές Εμπόριο*

Οι εξαγωγές ελληνικών αγαθών κατά το έτος 2010 εμφάνισαν σημαντική άνοδο και ανήλθαν σε τρέχουσες τιμές σε 20,7 δις Ευρώ από 18,5 δις Ευρώ το 2009. Η αύξηση αυτή οφείλεται αφενός στην σταδιακή υποχώρηση της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης, ειδικότερα στις παραδοσιακές αγορές για τα ελληνικά

προϊόντα, και αφετέρου στη μείωση τιμών προϊόντων, ενδιάμεσων αγαθών και παραγωγικών συντελεστών ως αποτέλεσμα της εγχώριας οικονομικής κρίσης. Σημειώνεται ότι οι εισαγωγές της χώρας σε τρέχουσες τιμές το 2010 ανήλθαν σε 53,4 δις Ευρώ ενώ το 2009 ήταν 56,8 δις Ευρώ. Η αύξηση των εξαγωγών κατά το 2010 και η αντίστοιχη μείωση των εισαγωγών έχει σαν αποτέλεσμα την περαιτέρω μείωση του εμπορικού ελλείμματος της χώρας.

## **2.2 Εμπόριο**

### **2.2.1. Εξαγωγές**

Το 2010 η συνολική αξία των ελληνικών εξαγωγών ανήλθε σε 16.248 εκατομμύρια ευρώ, αποτελώντας το 7,1% του ΑΕΠ της χώρας. Παρά την οικονομική κρίση που εκδηλώθηκε στην Ελλάδα κατά το έτος αυτό, οι εξαγωγές σημείωσαν σημαντική αύξηση του όγκου τους, της τάξεως του 12,5%. Η παρατηρούμενη αυτή αύξηση οφείλεται κατά κύριο λόγο αφενός στην σταδιακή υποχώρηση της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης, ειδικότερα των παραδοσιακών αγορών για τα ελληνικά προϊόντα και αφετέρου στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας λόγω της μείωσης των τιμών προϊόντων και των παραγωγικών συντελεστών στην Ελλάδα, σαν αποτέλεσμα της εγχώριας κρίσης.

#### *Χώρες προορισμού (2010)*

Οι εξαγωγές προς την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ανήλθαν σε 63% κατά το 2010, καταδεικνύοντας το ειδικό βάρος της στο ελληνικό εξωτερικό εμπόριο.

#### *Στους κυριότερους εταίρους συγκαταλέγονται:*

- Γερμανία και Ιταλία (11%)
- Κύπρος (7%)
- Βουλγαρία (6%)
- Ηνωμένο Βασίλειο (5%).
- ΗΠΑ (4%)
- Ρωσία (2%)
- Ελβετία (1%).

#### *Κύρια προϊόντα εξαγωγών:*

Τρόφιμα και ποτά, βιοχημικά προϊόντα, προϊόντα πετρελαίου, χημικά προϊόντα, υφάσματα.

### **2.2.2 Εισαγωγές**



Οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά το 2010 και διαμορφώθηκαν στο ύψος των 47.721 εκατ. ευρώ από 48.087 εκατ. ευρώ το 2009. Καθοριστικό ρόλο στη μείωση αυτή διαδραμάτισε η περιοριστική οικονομική πολιτική που ασκήθηκε στη χώρα το 2010 σαν αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης.

*Χώρες προέλευσης (2010):*

Κύριος εταίρος της Ελλάδας και ως προς το εισαγωγικό εμπόριο το 2010 είναι η ΕΕ με 55%.

*Στις σημαντικότερες χώρες συγκαταλέγονται:*

- Γερμανία (11%)
- Ιταλία (10%)
- Κίνα (6%)
- Γαλλία (5%)
- Ολλανδία (5%)
- Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ (3%).

*Κύρια προϊόντα εισαγωγών:*

Μηχανήματα, μεταφορικά μέσα, καύσιμα, χημικά προϊόντα, τρόφιμα

*Συνολικό εξωτερικό εμπόριο*

Το σύνολο των συναλλαγών (εισαγωγές + εξαγωγές) του εξωτερικού εμπορίου αγαθών της Ελλάδας ανήλθε σε 63.969 εκατομμύρια ευρώ το 2010. Οι εξαγωγές αγαθών είναι μικρότερες από ότι οι εισαγωγές, ωστόσο το εμπορικό έλλειμμα κινήθηκε σε χαμηλότερα επίπεδα από ότι σε προηγούμενα έτη ( 31,4 δις ευρώ το 2010 σε σύγκριση με 33,8 δις ευρώ το 2009). Το έλλειμμα καλύπτεται στο μεγαλύτερο τμήμα του κυρίως από τις εξαγωγές υπηρεσιών, όπως ναυτιλία, τουρισμός, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες κ.λπ.

Δεδομένα Εισαγωγών - Εξαγωγών

Ελληνικές Εξαγωγές / Χώρα

Χώρα	2010 (€)	2009 (€)	2008 (€)
Γερμανία	1,770,247,868	1,596,583,928	1,821,302,845
Ιταλία	1,756,112,060	1,591,270,948	2,001,859,507
Κύπρος	1,160,653,944	1,047,761,547	1,102,980,598
Βουλγαρία	1,049,266,645	968,158,262	1,236,989,886

Ην. Βασίλειο	849,293,260	629,390,865	820,061,877
Ρουμανία	594,014,657	557,719,536	772,417,242
Γαλλία	619,595,228	538,459,813	668,378,714
ΗΠΑ	658,601,437	715,203,755	885,416,085
Τουρκία	858,286,681	607,257,141	621,674,009
Λοιπές	6,932,290,607	6,141,084,945	7,402,065,542

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2011

Ελληνικές Εισαγωγές / Χώρα

Χώρα	2010 (€)	2009 (€)	2008 (€)
Γερμανία	5,021,833,044	5,873,685,972	7,238,138,117
Ιταλία	4,711,332,868	5,434,756,390	6,918,490,534
Ρωσία	4,668,914,942	2,477,328,297	4,454,048,615
Γαλλία	2,337,504,867	2,611,574,693	3,098,017,174
Κίνα	2,880,290,521	3,045,391,531	3,347,145,360
Ολλανδία	2,521,959,372	2,575,712,919	2,806,938,547
Βέλγιο	1,627,125,413	1,856,415,382	2,139,897,833
Ισπανία	1,441,446,270	1,741,548,489	2,133,684,559
Ην. Βασίλειο	1,433,080,824	1,644,644,880	1,956,907,714
ΗΠΑ	1,220,662,129	1,392,150,799	1,650,730,741
Λοιπές	19,857,172,506	19,434,258,896	24,935,472,377

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2011

Ελληνικές Εισαγωγές / Κλάδο

	2010 (€)	2009 (€)	2008 (€)
Τρόφιμα-Ζώντα Ζώα	4,850,085,214	4,815,168,138	5,240,870,654
Ποτά-Καπνός	680,043,050	826,561,783	770,411,263
Πρώτες Ύλες (εκτός από καύσιμα)	1,187,768,333	1,014,676,040	1,667,436,593
Ορυκτά-Καύσιμα-Λιπαντικά	11,229,053,323	7,191,464,429	12,118,128,955
Φυτικά & Ζωικά έλαια και λίπη	232,287,163	208,812,911	290,359,758
Χημικά	7,277,469,133	7,708,957,523	8,308,019,965

Βιομηχανικά Προϊόντα	5,064,280,509	5,187,835,247	8,011,927,143
Μηχανές & Μεταφορικά μέσα	11,536,204,512	14,687,892,818	16,453,025,783
Λοιπά	5,664,131,519	6,446,099,430	7,819,291,457

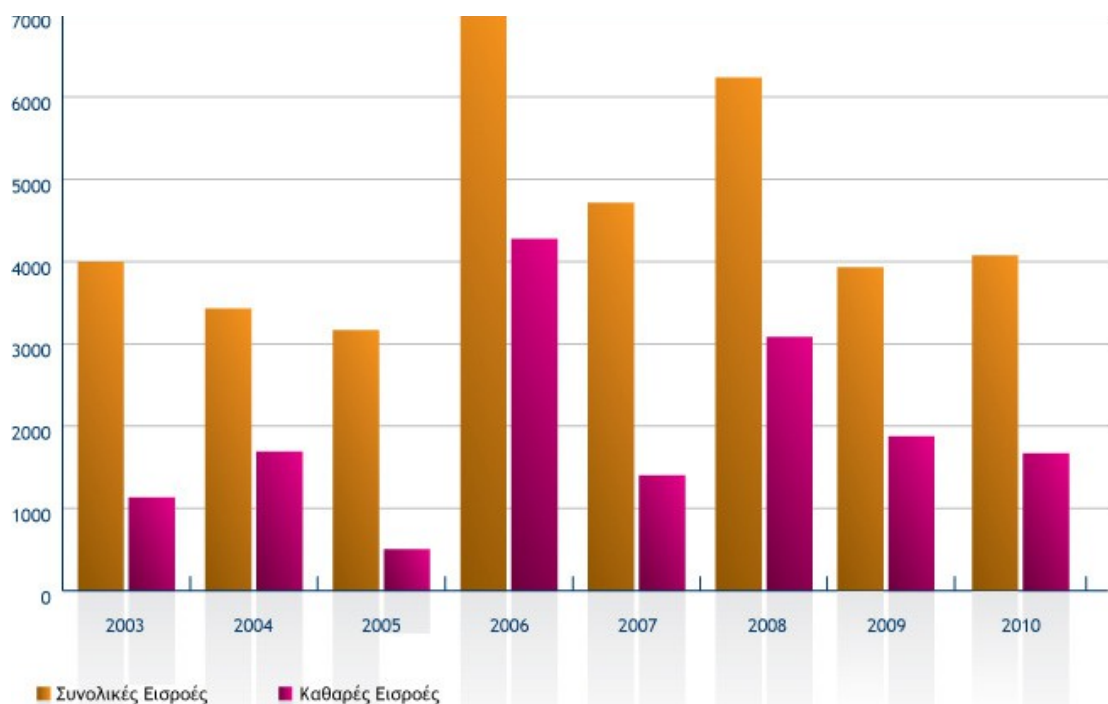
Ελληνικές Εξαγωγές/ Κλάδο

	2010 (€)	2009 (€)	2008 (€)
Τρόφιμα-Ζώντα Ζώα	3,050,945,301	2,716,132,982	2,710,096,053
Ποτά-Καπνός	540,641,503	589,483,683	578,341,454
Πρώτες Ύλες (εκτός από καύσιμα)	944,974,227	711,925,390	775,375,313
Ορυκτά-Καύσιμα-Λιπαντικά	1,791,502,177	1,362,461,960	1,902,868,998
Φυτικά & Ζωικά έλαια	287,262,357	283,188,880	328,947,071
Χημικά	2,363,726,040	2,093,096,455	2,307,113,322
Βιομηχανικά Προϊόντα	3,255,261,188	2,827,842,824	3,926,616,193
Μηχανές & Μεταφορικά μέσα	1,937,992,854	1,954,798,927	2,431,869,413
Λοιπά	2,076,056,740	1,853,936,186	2,371,918,488

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2011

### 2.3 Ξένες Επενδύσεις

Παρά την έντονη οικονομική κρίση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα από το έτος 2010, οι επιδόσεις της χώρας στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων ήταν ικανοποιητικές σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Οι συνολικές (ακαθάριστες) εισροές κεφαλαίων στη χώρα το έτος 2010 ανήλθαν σε 4 δις Ευρώ, ενώ οι καθαρές εισροές ξεπέρασαν τα 1,6 δις ευρώ.



Σχήμα 1. Οι εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2003-2010 (σε εκατομμύρια ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2011

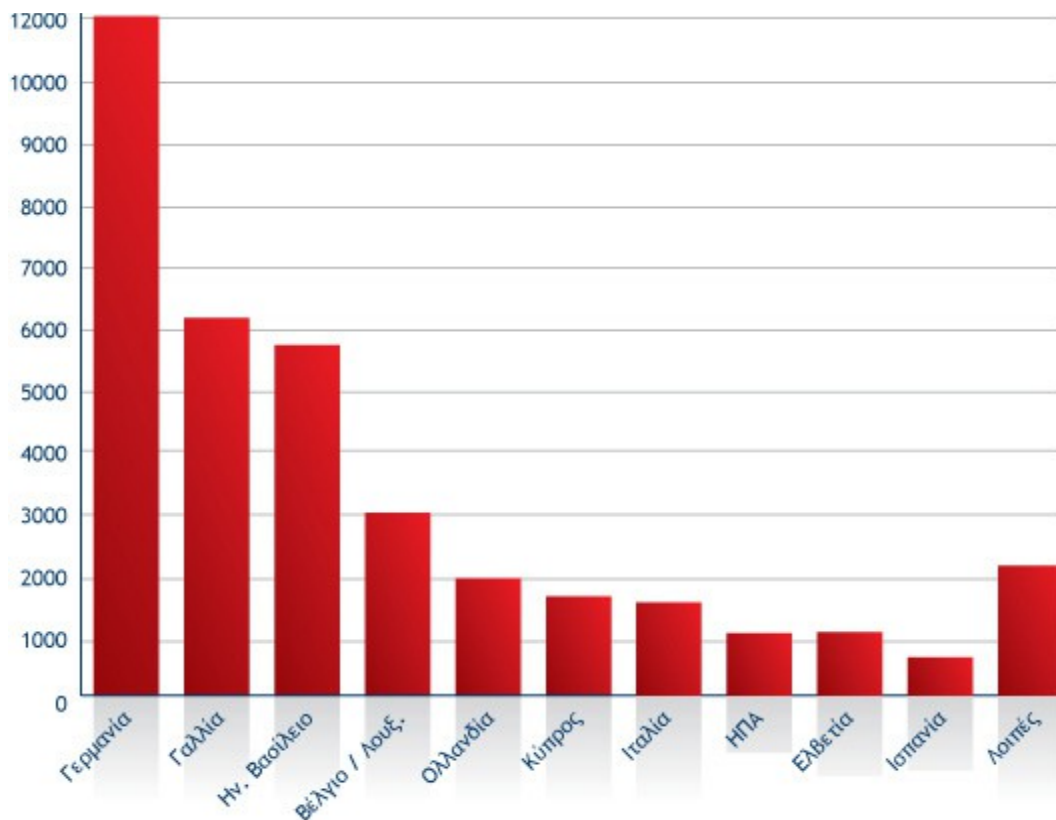
#### Βασικά χαρακτηριστικά

- Οι συνολικές (ακαθάριστες) εισροές ξένων επενδυτικών κεφαλαίων, που αντικατοπτρίζουν την πραγματική επίδοση της χώρας στην προσέλκυση επενδύσεων, σημείωσαν το 2010 αύξηση κατά 4,96%.
- Οι καθαρές εισροές ξένων επενδυτικών κεφαλαίων σημείωσαν το ίδιο έτος μείωση 5,82 %, η οποία κρίνεται χαμηλή, με βάση τις ιδιαίτερες δημοσιονομικές συνθήκες και την οικονομική κρίση του έτους αυτού.

- Οι εισροές ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα μειώθηκαν μεν στα έτη 2009 & 2010, ωστόσο παραμένουν σε υψηλότερα επίπεδα από ότι την περίοδο 2003-2005, παρά τις όποιες διακυμάνσεις.
- Το 2010 βελτιώθηκε σημαντικά η σχέση των ξένων επενδύσεων που προσανατολίζονται στην παραγωγικότερη κατηγορία ίδρυση & αύξηση μετοχικού κεφαλαίου (2.124,5 εκατ. Ευρώ) σε σύγκριση με τα επενδυθέντα ποσά για εξαγορές & συγχωνεύσεις (413,9 εκατ. Ευρώ).
- Η εισροή κεφαλαίων με μορφή δανείων, που ανήλθε το 2010 σε 1.725 εκατ. Ευρώ υποδηλώνει την εμπιστοσύνη των ξένων επενδυτών για επενδύσεις στην Ελλάδα καθώς επίσης την πρόθεσή τους να δεσμεύσουν κεφάλαια στη χώρα για μελλοντικά έσοδα και ανάπτυξη.
- Η διαφορά μεταξύ συνολικών και καθαρών εισροών ΞΑΕ στην Ελλάδα κατά το 2010 αφορούσε κυρίως σε αποπληρωμές δανείων προς τις μητρικές, καθώς και σε κεφάλαιο επέκτασης ή/και κίνησης σε θυγατρικές εταιρείες στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, γεγονός που αναδεικνύει το ρόλο της χώρας ως «εφαλτήριο» στο επενδυτικό γίγνεσθαι στα Βαλκάνια.
- Η ταχεία πρόωθηση μεταρρυθμίσεων και η μείωση των τιμών παραγωγικών συντελεστών, που είχε σαν συνέπεια η οικονομική κρίση στη χώρα, δημιουργούν αξιόλογες επενδυτικές ευκαιρίες.

#### *Χώρες προέλευσης επενδυτικών κεφαλαίων*

Στις χώρες με την ισχυρότερη επενδυτική παρουσία στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια συγκαταλέγονται 'κλασσικές' χώρες εξαγωγής κεφαλαίου, όπως η Γερμανία, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βέλγιο και Λουξεμβούργο και η Ολλανδία.



Σχήμα 2. Συνολικές εισροές ΞΑΕ ανά χώρα προέλευσης κεφαλαίων κατά την περίοδο 2003-2010 (σε εκατομμύρια ευρώ)

Συνολική Αξία: 36.265,8 εκατομμύρια Ευρώ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2011

#### *Βασικά χαρακτηριστικά*

- Η επενδυτική δραστηριότητα στη χώρα προέρχεται κατά κύριο λόγο από εταιρείες σημαντικών αγορών, όπως της ΕΕ.
- Αν και αξιόλογη, η παρουσία των ΗΠΑ παραμένει σχετικά χαμηλή, γεγονός που υποδηλώνει την ύπαρξη σημαντικού επενδυτικού δυναμικού που μπορεί να ενεργοποιηθεί.

• Εμφανίζονται ευοίωνες προοπτικές στο άμεσο μέλλον για προσέλκυση ΞΑΕ από τη Ρωσία και την Ανατολική Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή, τις Αραβικές Χώρες και την Ασία, ιδιαίτερα δε την Κίνα, που ενδιαφέρονται κυρίως για τους τομείς της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών, του τουρισμού, των μεταφορών & της εφοδιαστικής αλυσίδας.

#### *Κλαδική κατανομή ξένων επενδύσεων*

Οι εισροές ΞΑΕ κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα επικεντρώνονται τα τελευταία έτη κατά κύριο λόγο στον τριτογενή τομέα και ακολουθεί με σημαντική διαφορά ο δευτερογενής τομέας. Αντίστοιχη διάρθρωση ΞΑΕ εμφανίζει η πλειονότητα των ανεπτυγμένων χωρών.



Σχήμα 3. Συνολικές εισροές ΞΑΕ ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας κατά την περίοδο 2003-2010

Συνολική αξία: 36.265,8 εκατομμύρια Ευρώ  
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2011

#### *Βασικά χαρακτηριστικά*

- Συγκέντρωση ΞΑΕ στις υπηρεσίες. Η τάση αυτή υπαγορεύθηκε κυρίως από την ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας, την απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών, καθώς επίσης την τόνωση του εμπορίου.
- Το ποσοστό του δευτερογενούς τομέα είναι σχετικά χαμηλό σε σύγκριση με τις δυνατότητες της χώρας, γεγονός που υποδεικνύει σημαντικά επενδυτικά περιθώρια.
- Οι επενδύσεις στην ενέργεια (ηλεκτρική ενέργεια, φυσικό αέριο) ανήλθαν στο 5,1% των συνολικών επενδύσεων στο δευτερογενή τομέα και αποτελούν τυπικό παράδειγμα ανάπτυξης επενδυτικού ενδιαφέροντος κατά την περίοδο αυτή. Σημαντικό ρόλο στην επενδυτική δραστηριότητα αναμένεται να διαδραματίσει η έρευνα υδρογονανθράκων στην ελληνική επικράτεια.

#### ***Ειδικότερα:***

##### *A. Μεταποίηση*

Στους κλάδους της μεταποίησης με σημαντικό επενδυτικό ενδιαφέρον κατά την περίοδο 2003-2010 συγκαταλέγονται τα χημικά, τα τρόφιμα & ποτά, τα μηχανήματα και τα μεταλλικά προϊόντα.



Σχήμα 4. Διάρθρωση των συνολικών εισροών ΞΑΕ στην μεταποίηση κατά την περίοδο 2003-2010

Συνολική Αξία: 8.746,5 εκατομμύρια Ευρώ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2011

#### Βασικά χαρακτηριστικά

Η συγκέντρωση επιχειρηματικής δραστηριότητας στους παραπάνω τομείς ευνοεί τόσο την εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων (επενδύσεις Greenfield) στην Ελλάδα, όσο και την επενδυτική συνεργασία ξένων με ελληνικές επιχειρήσεις για την παραγωγή τελικών προϊόντων που θα καλύπτουν τις ανάγκες της εσωτερικής και της διεθνούς αγοράς.

#### Β. Υπηρεσίες

Στους κλάδους των υπηρεσιών με σημαντικό επενδυτικό ενδιαφέρον κατά την περίοδο 2003-2010 συγκαταλέγονται οι τηλεπικοινωνίες, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, το εμπόριο και ο τουρισμός.



Σχήμα 5. Διάρθρωση των συνολικών εισροών ΞΑΕ στον τομέα των υπηρεσιών κατά την περίοδο 2003-2010

Συνολική αξία: 25.496 εκατομμύρια ευρώ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2011



### *Βασικά χαρακτηριστικά*

- Εμφανίζονται αυξανόμενες επενδυτικές τάσεις στους τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας.
- Χαμηλό ποσοστό (7%) των ξένων επενδύσεων, επικεντρώθηκε στην λιγότερο παραγωγική κατηγορία «ακίνητα», ενώ η συντριπτική πλειονότητα των ξένων κεφαλαίων κατευθύνθηκε σε παραγωγικές δραστηριότητες υψηλής προστιθέμενης αξίας.

### **2.4 Διαδικασία Ταχείας Αδειοδότησης- Fast Track**

Ο Νόμος του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, “Fast Track” (Διαδικασία Ταχείας Αδειοδότησης)\*, καθορίζει πλέον ευέλικτες διαδικασίες για τη γρήγορη έκδοση αδειών υλοποίησης επενδύσεων στην Ελλάδα, σε τομείς που αφορούν στη βιομηχανία, στην ενέργεια, στον τουρισμό, στην υψηλή τεχνολογία και στην καινοτομία, συμπεριλαμβανομένων και των επενδύσεων που εντάσσονται στον επενδυτικό Νόμο. Η διαδικασία Fast Track δεν αποτελεί εργαλείο υποστήριξης της χρηματοδότησης μίας επένδυσης, ούτε παροχής επενδυτικών κινήτρων.

Η εν λόγω διαδικασία δεν σχετίζεται ούτε με το ΕΣΠΑ ούτε με τον Αναπτυξιακό Νόμο. Η διαδικασία Fast Track προσφέρει ένα σταθερό, διαφανές, αντικειμενικό και αποτελεσματικό πλαίσιο αδειοδοτικών και διαγωνιστικών διαδικασιών. Εάν το επενδυτικό σχέδιο του επενδυτή δεν εγκριθεί για υπαγωγή στον 3894/2010 από την Δ.Ε.Σ.Ε., η αμοιβή αξιολόγησης δεν επιστρέφεται και ο υποψήφιος επενδυτής, εφόσον το επιθυμεί, μπορεί να συνεχίσει την προσπάθεια αδειοδότησης μέσω των υφισταμένων διαδικασιών του σχετικού νομικού πλαισίου της χώρας μας. (Σημειώνεται ότι η μη καταβολή πίσω στον επενδυτή της αμοιβής αξιολόγησης αποτελεί ένα οικονομικό φίλτρο αξιοπιστίας των υποβληθέντων επιχειρησιακών σχεδίων).

Ο Ν.3894/2010 προβλέπει μία νέα διοικητική δομή η οποία αναλαμβάνει τη συνολική ευθύνη εντοπισμού, έγκρισης, υλοποίησης και παρακολούθησης της προόδου υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων στη χώρα. Την ευθύνη της έγκρισης αναλαμβάνει η νέα Διυπουργική Επιτροπή Στρατηγικών Επενδύσεων, στην οποία μετέχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι στην έννοια της επένδυσης Υπουργοί. Την ευθύνη της αξιολόγησης και της υποστήριξης των διαδικασιών αναλαμβάνει η αναδιοργανωμένη εταιρεία Invest in Greece. Η Invest in Greece λειτουργεί ως οι «ειδικές δυνάμεις» της διοίκησης στην προώθηση στρατηγικών επενδύσεων. Τη συνολική εποπτεία λειτουργίας του συστήματος έχει η Δ.Ε.Σ.Ε.

Ο Ν.3894/2010 δεν προβλέπει καμία ρύθμιση, απλά προβλέπει ότι είναι στη διακριτική ευχέρεια της Βουλής, όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο για το εθνικό συμφέρον, να νομοθετήσει ειδικό φορολογικό καθεστώς. Καμία φορολογική ελάφρυνση δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς νόμο που να την κυρώνει. Η αρμοδιότητα αυτή της Βουλής ασκείται μέσα στα πλαίσια της φορολογικής συμμετρίας που προβλέπει το Σύνταγμα.

#### **2.4.1. Κριτήρια**

Για την υπαγωγή των επενδύσεων στη Διαδικασία θα πρέπει οι επενδύσεις ή τα επιχειρηματικά σχέδια να πληρούν ένα τουλάχιστον από τα ακόλουθα κριτήρια:(α) το ποσό της επένδυσης να είναι άνω των 200.000.000 ευρώ, (β) το ποσό της επένδυσης να είναι άνω των εβδομήντα πέντε εκατομμυρίων (75.000.000) ευρώ και ταυτόχρονα από την επένδυση να δημιουργούνται τουλάχιστον, 200 νέες θέσεις εργασίας, (γ) ποσό τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου (1.000.000) ευρώ ετησίως να επενδύεται σε έργα υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας, ανεξαρτήτως του συνολικού ποσού της επένδυσης.

Η Εταιρεία Invest in Greece A.E., λειτουργώντας ως Κέντρο Εξυπηρέτησης Επενδυτών (one-stop shop), αναλαμβάνει για λογαριασμό του επενδυτή τη διεκπεραίωση όλων των διαδικασιών και αδειοδοτήσεων που είναι απαραίτητες για επενδύσεις, που πληρούν τα προαναφερθέντα κριτήρια.

#### **2.4.2. Στάδια Διαδικασίας Ταχείας Αδειοδότησης**

##### *Υποβολή Αίτησης*

Οι επενδυτές που αιτούνται την υπαγωγή του σχεδίου τους στη Διαδικασία υποχρεούνται να υποβάλουν στην Invest in Greece: α) αίτηση και εντολή προς την Invest in Greece, β) επιχειρησιακό σχέδιο (business plan) της επένδυσης, που περιλαμβάνει οικονομικοτεχνική μελέτη και μελέτη σκοπιμότητας, γ) μελέτη επιπτώσεων της επένδυσης στην ελληνική οικονομία (investment impact assessment). Μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δεκαπέντε εργάσιμων ημερών από την παραλαβή του φακέλου ο επενδυτής καλείται για συνεργασία σχετικά με το αίτημα του.

##### *Έλεγχος και Αξιολόγηση της Αίτησης*

Σε συνέχεια υποβολής της αίτησης από τον επενδυτή, η Invest in Greece ελέγχει το επιχειρησιακό σχέδιο και τη μελέτη επιπτώσεων και αξιολογεί εάν πληρούνται τα κριτήρια ένταξης στη Διαδικασία. Εφόσον ο επενδυτής υποβάλει πλήρη φάκελο, Η

invest in Greece υποχρεούται: α) να αναλάβει η ίδια επ' ονόματι, κατ' εντολή και για λογαριασμό του επενδυτή τη διεκπεραίωση όλων των διαδικασιών και αδειοδοτήσεων που είναι απαραίτητες για την έναρξη υλοποίησης της επένδυσης, β) να παρέχει στον επενδυτή χρονοδιάγραμμα προόδου εντός ενός μηνός από τη συνάντηση για συνεργασία μαζί του.

Στη συνέχεια, ο αιτούμενος επενδυτής ενημερώνεται για τη θετική απόφαση της Invest in Greece για την προώθηση του φακέλου προς τη Διυπουργική Επιτροπή Επενδύσεων (ΔΕΕ), η οποία συγκροτείται από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών ως Πρόεδρο, τον Υπουργό Ανάπτυξης και άλλα αρμόδια μέλη της Κυβέρνησης και είναι αρμόδια για την ένταξη των επενδύσεων στη Διαδικασία Ταχείας Αδειοδότησης καθώς και για την εποπτεία και παρακολούθησή της.

Μετά την ένταξη της επένδυσης στη Διαδικασία από τη ΔΕΕ και μετά από πρόσκληση του επενδυτή από την Invest in Greece, ο ενδιαφερόμενος επενδυτής καταθέτει στην Invest in Greece πλήρη φάκελο των δικαιολογητικών που είναι απαραίτητα για την έγκριση και έκδοση των σχετικών αδειών, προκειμένου η Invest in Greece, να προωθήσει το σχετικό φάκελο στις αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς.

#### *Υποβολή Δικαιολογητικών στις Αρμόδιες Υπηρεσίες και Φορείς*

Σε διάστημα 15 εργάσιμων ημερών από τη γνωστοποίηση της απόφασης από την Invest in Greece στους αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες για την ένταξη της επένδυσης στη Διαδικασία, οι εν λόγω φορείς υποχρεούνται να ελέγξουν την πληρότητα του φακέλου δικαιολογητικών. Σε κάθε περίπτωση όλα τα απαιτούμενα και ελλείποντα για την πληρότητα του φακέλου στοιχεία και οι τυχόν απαραίτητες διευκρινίσεις και συμπληρώσεις πρέπει να αναφέρονται εξαντλητικά στην απάντηση της αρμόδιας υπηρεσίας προς την Invest in Greece. Η δυνατότητα αυτή παρέχεται στους αρμόδιους φορείς μόνο μία φορά. Κάθε φορά που η Invest in Greece λαμβάνει τέτοια ενημέρωση καλεί τον ενδιαφερόμενο επενδυτή να συμπληρώσει το φάκελο και διαβιβάζει τα συμπληρωματικά στοιχεία στις αρμόδιες υπηρεσίες. Η εξέταση του φακέλου γίνεται από τους αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες κατά απόλυτη προτεραιότητα.

#### *Έκδοση Αδειών*

Μετά την εξέταση του φακέλου από τους αρμόδιους φορείς, η έκδοση κάθε άδειας που απαιτείται για τη μελέτη, κατασκευή, χρηματοδότηση και λειτουργία των επενδύσεων που έχουν ενταχθεί στο πεδίο εφαρμογής της Διαδικασίας Ταχείας Αδειοδότησης, ολοκληρώνεται εντός προθεσμίας 3 μηνών από τη γνωστοποίηση της

απόφασης από την Invest in Greece στους αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες για την ένταξη της επένδυσης στη Διαδικασία. Αν εντός της προθεσμίας αυτής οι υπηρεσίες και φορείς δεν έχουν προβεί σε έγγραφη νόμιμα αιτιολογημένη άρνηση έκδοσης των αδειών που απαιτούνται, λογίζεται ότι αυτές έχουν εκδοθεί.

Η Διαδικασία Ταχείας Αδειοδότησης κάθε επένδυσης ολοκληρώνεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

### **2.4.3 Στόχος και Λειτουργία της Διαδικασία Ταχείας Αδειοδότησης**

Το Fast Track προσφέρει ένα πρωτόγνωρο για τα ελληνικά δεδομένα περιβάλλον ασφάλειας επενδύσεων καθώς λειτουργεί ως εργαλείο επιτάχυνσης και διαφανοποίησης των διαδικασιών υλοποίησης στρατηγικών επενδύσεων, είτε αυτές προέρχονται αμιγώς από τον ιδιωτικό τομέα (μία ιδιωτική επένδυση σε ιδιωτικό χώρο/ακίνητο,) είτε αυτές προέρχονται από την συνεργασία δημοσίου/ιδιωτικού τομέα. Η διαδικασία Fast Track επιταχύνει την διαδικασία αδειοδότησης μίας επένδυσης μέσω α) της σύντμησης προθεσμιών σε νέες και αποκλειστικές προθεσμίες (τις οποίες η δημόσια διοίκηση οφείλει να τηρεί), β) της παράλληλης ενεργοποίησης των απαραίτητων διαδικασιών και γ) της αποφυγής άσκοπων και επαναλαμβανόμενων πράξεων της διοίκησης

Τελικός στόχος μας είναι το αυτονόητο: όλες οι επενδύσεις στην Ελλάδα να γίνονται γρήγορα, καθαρά και προς όφελος της οικονομίας και της κοινωνίας της χώρας. Απώτερη επιδίωξη είναι η Ελλάδα να αξιοποιήσει τα στρατηγικά πλεονεκτήματά της και να μετατραπεί σε μία οικονομία που ανατροφοδοτεί την ανάπτυξή της μέσα από τις επενδύσεις. Η εφαρμογή του εν λόγω νόμου θα παρέχει χρήσιμα συμπεράσματα αναφορικά με την εξυγίανση της επενδυτικής διαδικασίας στην χώρα μας. Η διαδικασία Fast Track θα λειτουργήσει ως πιλοτική εφαρμογή, με απώτερο στόχο η απλοποίηση και η επιτάχυνση των διαδικασιών αδειοδότησης να διαχυθεί σε όλο το εύρος της επενδυτικής δραστηριότητας της χώρας μας.

Όσον αφορά στις στρατηγικές επενδύσεις που αποτελούν συνεργασίες δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, που ξεκινούν με πρωτοβουλία του δημοσίου, η διαδικασία Fast Track προβλέπει ότι θα υλοποιούνται μέσω ανοικτών διεθνών διαγωνισμών, σύμφωνα με την Κοινοτική Νομοθεσία. Επιπλέον για πρώτη φορά, προβλέπεται στο Ελληνικό δίκαιο, μία διαδικασία αξιολόγησης η οποία απαλείφει στρεβλώσεις, υποκειμενικές αξιολογήσεις και μηχανισμούς κινητροδότησης της διαπλοκής. Με τον τρόπο αυτό καταργείται πλέον για τις στρατηγικές επενδύσεις η διαδικασία των επιτροπών, οι

οποίες μέσω υποκειμενικών βαθμολογήσεων θα μπορούσαν να επηρεάσουν – ένθεν κακείθεν-το αποτέλεσμα μίας αξιολόγησης.

Όσον αφορά στις αμιγώς ιδιωτικές επενδύσεις, η διαδικασία Fast Track προστατεύει πλέον τους επενδυτές από οποιαδήποτε «εξω-συστημική» παρέμβαση της διοίκησης. Η διαδικασία προώθησης της επένδυσής του, εφόσον είναι βιώσιμη και φερέγγυα, προχωρά με αποκλειστικές προθεσμίες τις οποίες η Δημόσια Διοίκηση οφείλει να τηρεί πιστά. Άλλως τεκμαίρεται ότι γνωμοδοτεί θετικά ή/και εγκρίνει.

#### **2.4.4. Σκοπός της Διαδικασίας Ταχείας Αδειοδότησης**

Σκοπός της διαδικασίας Fast Track αποτελεί μία επένδυση, η οποία έχει τα ποσοτικά (π.χ. προϋπολογισμός, θέσεις εργασίας, κλπ) αλλά και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά (π.χ. προώθηση της καινοτομίας, προστασία του περιβάλλοντος κλπ) που προβλέπει ο νόμος. Η διαδικασία Fast Track αποτελεί μία «εξαιρετική» διαδικασία υλοποίησης στρατηγικών επενδύσεων. Δεν έχει σχεδιαστεί ώστε κάθε ένα επενδυτικό σχέδιο να μπορεί να εντάσσεται στις προβλέψεις του. Αφορά μεγάλες στρατηγικές επενδύσεις, οι οποίες έχουν ευρέως φάσματος θετική και πολλαπλασιαστική επίδραση στο ΑΕΠ της χώρας μας. Αφορά επενδύσεις οι οποίες αναδεικνύουν και εκμεταλλεύονται το γεωπολιτικό στρατηγικό πλεονέκτημα της Ελλάδας στον παγκόσμιο χάρτη.

Σκοπός του Ν.3894/2010 είναι οι επενδύσεις να δημιουργούν προστιθέμενη αξία για την χώρα και να συντηρούν τον υπάρχοντα εθνικό πλούτο στον οποίο συγκαταλέγεται πρωταρχικά το περιβάλλον η Ελληνική φύση. Δέσμευση της Κυβέρνησης είναι η δημιουργία ενός νέου εθνικού αναπτυξιακού πρότυπου, βασισμένου στην πράσινη ανάπτυξη. Το πρότυπο αυτό προϋποθέτει τη χάραξη μιας οδού συνθέσεως και μεσότητας, Με την χρήση μείγματος πολιτικής, το οποίο θα επιτρέψει στις δύο αυτές προτεραιότητες να συνυπάρχουν. Ο νόμος 3894/2010 εμπεδώνει αυτή τη γενικότερη στρατηγική ανάπτυξης, δίνει προτεραιότητα σε ζητήματα πράσινης ανάπτυξης, ενεργειακής εξοικονόμησης, νέων τεχνολογιών και καθιστά σαφές πως η ανάγκη επιτάχυνσης της διαδικασίας των Στρατηγικών Επενδύσεων συνάδει απολύτως με την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος.

Όσον αφορά την περιβαλλοντική νομοθεσία δεν απαλείφεται καμία γνωμοδότηση, έγκριση, ή αδειοδότηση οι οποίες προβλέπονται από την υφιστάμενη νομοθεσία. Η μόνη διαφοροποίηση η οποία επιτυγχάνεται με την διαδικασία Fast Track είναι η δημιουργία ενός καθεστώτος ταχείας διεκπεραίωσης των υποθέσεων. Εκεί που

προβλέπεται, δηλαδή, από το νόμο συγκεκριμένο χρονικό περιθώριο διεκπεραίωσης συντέμενεται η προθεσμία. Η επιτάχυνση αυτή, έχει κριθεί και στο παρελθόν αναγκαία και έχει τύχει ανάλογης εφαρμογής, σε περιπτώσεις μείζονος εθνικής προτεραιότητας.

### **3. Επενδυτικός Νόμος**

#### **3.1. Νέα γενιά επενδύσεων στην Ελλάδα**

Με το νέο επενδυτικό νόμο (3908/2011) γυρίζουμε σελίδα στην πολιτική για τις ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα. Εισάγουμε νέες αξίες, νέες διαδικασίες και νέα χρηματοδοτικά εργαλεία. Δημιουργούμε τις προϋποθέσεις μια υγιή και εξωστρεφή επιχειρηματική δραστηριότητα.

*Με το νέο σύστημα υπηρετούμε τη συνέπεια, την ταχύτητα και τη διαφάνεια:*

- Καθορίζουμε συγκεκριμένο ετήσιο προϋπολογισμό και «ταβάνι» ενισχύσεων, ώστε ο πολίτης να γνωρίζει που πάνε τα χρήματα και ο επενδυτής να προγραμματίζει τις ενέργειες του.
- Καλύπτουμε όλους τους τομείς της οικονομίας, (εκτός από εκείνους που προβλέπονται στο άρθρο 2 του νόμου: <http://www.mindev.gov.gr/wp-content/uploads/2011/03/N.3908.2011-NEOS-EPENDYTIKOS.pdf>).
- Σεβόμαστε το δημόσιο χρήμα, παρέχοντας κίνητρα με φοροαπαλλαγές, επιδοτήσεις, leasing και χαμηλότοκα δάνεια. Για κάθε ένα ευρώ επιδότησης, προβλέπονται τρία

ευρώ φόρο-απαλλαγής.

- Κάθε επενδυτικό σχέδιο υποβάλλεται υποχρεωτικά σε ηλεκτρονική μορφή σε ειδική ιστοσελίδα και σε έντυπη μορφή στα Γραφεία Εξυπηρέτησης Επενδυτών.
- Καθορίζουμε σταθερές προθεσμίες υποβολής αιτήσεων (Απρίλιος και Οκτώβριος).
- Εισάγουμε νέα διαδικασία αξιολόγησης των υποβληθέντων σχεδίων με τη θεσμοθέτηση Εθνικού Μητρώου Αξιολογητών και Ελεγκτών.
- στοχεύουμε σε επιχειρήσεις βιώσιμες, που σέβονται το περιβάλλον, προωθούν την καινοτομία, ενισχύουν την περιφερειακή συνοχή, δημιουργούν θέσεις εργασίας και βάζουν στο παιχνίδι τη νέα γενιά.

### **3.2. Κατηγορίες Επενδύσεων**

1. *Γενική Επιχειρηματικότητα.* Αφορά κάθε επιχειρηματία και προβλέπει φοροαπαλλαγές κλιμακούμενες έως και 10 χρόνια, μέχρι το 100% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης.

2. *Περιφερειακή Συνοχή.* Αφορά επενδυτές με σχέδια που καλύπτουν τοπικές ανάγκες ή αξιοποιούν τοπικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και προβλέπει όλα τα είδη των ενισχύσεων. Το ποσοστό επιχορήγησης και επιδότησης leasing μπορεί να φτάσει μέχρι και το 70% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης. Για τις νέες επιχειρήσεις, το παραπάνω ποσοστό προσαυξάνεται κατά 10%.

3. *Τεχνολογική Ανάπτυξη.* Αφορά επιχειρήσεις που σχεδιάζουν να επενδύσουν στην καινοτομία και να εκσυγχρονίσουν τεχνολογικά την επιχείρησή τους και προβλέπει όλα τα είδη των ενισχύσεων. Το ποσοστό επιχορήγησης και επιδότησης leasing μπορεί να φτάσει μέχρι και το 80% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης.

4. *Νεανική Επιχειρηματικότητα.* Αφορά επιχειρήσεις νέων, 20 μέχρι 40 ετών και προβλέπει ενίσχυση για το σύνολο σχεδόν των δαπανών (και των λειτουργικών) για 5 χρόνια από την έναρξη λειτουργίας. Η συνολική ενίσχυση μπορεί να φτάσει μέχρι 1.000.000 ευρώ.

5. *Μεγάλα Επενδυτικά Σχέδια.* Αφορά επενδυτές με σχέδια ύψους τουλάχιστον 50.000.000 ευρώ, προβλέπει όλα τα είδη των ενισχύσεων μεμονωμένα ή συνδυαστικά, το ύψος της ενίσχυσης μειώνεται όσο αυξάνει το ύψος της επένδυσης. Η επιχορήγηση-επιδότηση δεν μπορεί να ξεπερνά το 60% της συνολικής ενίσχυσης.

6. *Ολοκληρωμένα Πολυετή Επενδυτικά Σχέδια.* Αφορά επιχειρηματίες με σχέδια υλοποίησης ολοκληρωμένων πολυετών (2-5 έτη) σχεδίων επιχειρήσεων, για τις οποίες έχει παρέλθει τουλάχιστον πενταετία από τη σύστασή τους, άνω των 2.000.000 ευρώ.

Στόχος είναι ο τεχνολογικός, διοικητικός, οργανωτικός, και επιχειρησιακός εκσυγχρονισμός, προβλέπει φοροαπαλλαγές μέχρι το 100% του ανώτατου επιτρεπόμενου ύψους ενίσχυσης.

7. Σχέδια Συνέργειας και Δικτύωσης (*Clustering*). Αφορά επιχειρηματικά σχήματα συνέργειας και δικτύωσης 10 τουλάχιστον επιχειρήσεων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη και πέντε στην υπόλοιπη Ελλάδα, υπό μορφή κοινοπραξίας, προβλέπει τη δυνατότητα παροχής κάθε είδους ενίσχυσης.

### 3.3.Είδη ενισχύσεων

**α. Φορολογική απαλλαγή.** Απαλλαγή από 8 έως 10 χρόνια από την καταβολή φόρου εισοδήματος επί των πραγματοποιούμενων προ φόρων κερδών, τα οποία προκύπτουν με βάση τη φορολογική νομοθεσία, από το σύνολο των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. Το ποσό της φορολογικής απαλλαγής συνιστά ισόποσο αφορολόγητο αποθεματικό.

**β. Επιχορήγηση.** Δωρεάν παροχή χρηματικού ποσού από το Δημόσιο για την κάλυψη τμήματος των ενισχυόμενων δαπανών του επενδυτικού σχεδίου.

**γ. Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης (*leasing*).** Κάλυψη από το Δημόσιο τμήματος των καταβαλλόμενων δόσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνάπτεται για την απόκτηση νέου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού

**δ. Ευνοϊκά δάνεια μέσω του ETEAN.** Χρηματοδότηση του ποσού που προβλέπεται να καλυφθεί με τραπεζικό δανεισμό με δάνεια χαμηλού κόστους, από τις τράπεζες που συνεργάζονται με το ETEAN.

Όλες οι ενισχύσεις συνυπολογίζονται για τον καθορισμό του συνολικού ποσοστού ενίσχυσης που χορηγείται στο επενδυτικό σχέδιο. Το όφελος από την παραπάνω χρηματοδότηση συνυπολογίζεται στο συνολικό ποσοστό ενίσχυσης, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τα όρια του Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων.

Χάρτης Περιφερειακών Ενισχύσεων - Ποσοστά ενισχύσεων ανά νομό

			Μεγάλες επιχειρήσεις	Μεσαίες επιχειρήσεις	Μικρές και Πολύ Μικρές επιχειρήσεις
Νοτίου Αιγαίου	Κυκλάδων		15%	25%	35%
	Δωδεκανήσου		15%	25%	35%



Στερεάς Ελλάδας	Φθιώτιδος	B	15%	25%	35%
	Φωκίδος	B	20%	30%	40%
	Ευβοίας	B	15%	25%	35%
	Βοιωτίας	A	15%	20%	25%
	Ευρυτανίας	Γ	20%	30%	40%
Κεντρικής Μακεδονίας	Θεσσαλονίκης	B	30%	35%	40%
	Χαλκιδικής	B	30%	35%	40%
	Κιλκίς	Γ	30%	40%	50%
	Πέλλας	Γ	30%	40%	50%
	Ημαθίας	Γ	30%	40%	50%
	Περίας	Γ	30%	40%	50%
	Σερρών	Γ	30%	40%	50%
Δυτικής Μακεδονίας	Γρεβενών	Γ	30%	40%	50%
	Κοζάνης	B	30%	35%	40%
	Φλώρινας	Γ	30%	40%	50%
	Καστοριάς	Γ	30%	40%	50%
Αττικής	Αττικής	A	15%	20%	25%
Θεσσαλίας	Λάρισας	B	30%	35%	40%
	Μαγνησίας	B	30%	35%	40%
	Καρδίτσας	Γ	30%	40%	50%
	Τρικάλων	Γ	30%	40%	50%
Ιονίων Νήσων	Κέρκυρας	Γ	30%	40%	50%
	Λευκάδας	Γ	30%	40%	50%
	Κεφαλληνίας	Γ	30%	40%	50%
	Ζακύνθου	Γ	30%	40%	50%
Κρήτης	Ηρακλείου	B	30%	35%	40%
	Χανίων	B	30%	35%	40%
	Λασιθίου	B	30%	35%	40%
	Ρεθύμνης	B	30%	35%	40%
Πελοποννήσου	Λακωνίας	Γ	30%	40%	50%

	Μεσσηνίας		30%	40%	50%
	Κορινθίας	Β	30%	35%	40%
	Αρκαδίας	Β	30%	35%	40%
	Αργολίδας	Β	30%	35%	40%
Βορείου Αιγαίου	Λέσβου		30%	40%	50%
	Χίου		30%	40%	50%
	Σάμου		30%	40%	50%
Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης	Καβάλας		40%	45%	50%
	Ξάνθης		40%	45%	50%
	Ροδόπης		40%	45%	50%
	Δράμας		40%	45%	50%
	Έβρου		40%	45%	50%
Ηπείρου	Ιωαννίνων		40%	45%	50%
	Άρτας		40%	45%	50%
	Πρέβεζας		40%	45%	50%
	Θεσπρωτίας		40%	45%	50%
Δυτικής Ελλάδας	Αχαΐας		40%	45%	50%
	Αιτ/νίας		40%	45%	50%
	Ηλείας		40%	45%	50%

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2011

### 3.4. Υποβολή Επενδυτικού φακέλου

Ο υποψήφιος επενδυτής εγγράφεται στο Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων μέσω των σχετικών ιστοσελίδων ([www.mindev.gov.gr](http://www.mindev.gov.gr), [www.ependyseis.gr](http://www.ependyseis.gr), [www.investingreece.gov.gr](http://www.investingreece.gov.gr)) και λαμβάνει προσωπικό κωδικό. Υποβάλλει ηλεκτρονικά όλα τα τεχνοοικονομικά στοιχεία του επενδυτικού σχεδίου και των απαιτούμενα δικαιολογητικά, εκτυπώνει την αίτηση και την υποβάλλει σε έντυπη μορφή τον επενδυτικό φάκελο (συμπεριλαμβανομένων και των πρωτότυπων εγγράφων) στο αρμόδιο Γραφείο Εξυπηρέτησης Επενδυτών (ώρες

λειτουργίας: 09.00-15.00 κατά τις εργάσιμες ημέρες). Κάθε δικαιολογητικό έγγραφο ή στοιχείο που υποβάλλεται σε έντυπη μορφή, πρέπει να έχει υποβληθεί και ηλεκτρονικά.

- Οι υπάλληλοι του Γραφείου ελέγχουν την πληρότητα του φακέλου της αίτησης και εφόσον είναι πλήρης, δίνουν απόδειξη. Αν λείπουν απαραίτητα δικαιολογητικά ή στοιχεία, προσκομίζονται μέσα σε 10 ημέρες.
- Κάθε φάκελος ελέγχεται και αξιολογείται σε 40 ημέρες από την καταληκτική ημερομηνία συμπλήρωσής του από τυχαίους επιλεγμένους αξιολογητές. Κατά το διάστημα αυτό, ο υποψήφιος επενδυτής μπορεί να παρακολουθεί ηλεκτρονικά την πορεία της αίτησής του.

Δημοσιεύεται στο διαδίκτυο προσωρινός πίνακας κατάταξης των επενδυτικών σχεδίων με τη βαθμολογία τους. Ο υποψήφιος επενδυτής έχει δικαίωμα ένστασης μέσα σε 10 ημέρες. Η διαδικασία εξέτασης των ενστάσεων ολοκληρώνεται εντός 15 ημερών από την λήξη της προθεσμίας υποβολής της αίτησης. Αναρτάται ο τελικός πίνακας αποτελεσμάτων.

### 3.5. Επιχειρηματικότητα για νέους

Δημιουργούμε για πρώτη φορά, στο πλαίσιο του νέου επενδυτικού νόμου και αξιοποιώντας πόρους του ΕΣΠΑ, ειδική κατηγορία για να στηρίξουμε έμπρακτα τους νέους επιχειρηματίες.

Με την «Επιχειρηματικότητα Νέων»:

- Καλύπτουμε μέρος των λειτουργικών δαπανών της επιχείρησης (και δαπάνες leasing) σε βάθος πενταετίας, ώστε να στηρίξουμε τα πρώτα βήματα του νέου επιχειρηματία
- Ενισχύουμε και δαπάνες που αφορούν στη σύσταση της επιχείρησης.
- Προσφέρουμε τη δυνατότητα χρηματοδότησης μέρους του επενδυτικού σχεδίου και από άλλα καθεστώτα του επενδυτικού νόμου, αλλά και προγράμματα του ΕΣΠΑ, π.χ. «Νέα Καινοτομική Επιχειρηματικότητα»
- Παρέχουμε τη δυνατότητα πρόσθετης χρηματοδότησης του επενδυτικού σχεδίου με χαμηλότοκα δάνεια μέσω του Ταμείου Επιχειρηματικότητας (ETEAN).

*Απευθύνεται*

Αφορά νέους επιχειρηματίες από 18 έως και 40 ετών. Απευθύνεται σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που είτε έχουν ιδρυθεί από 1-1-2011 και έπειτα, είτε δεν

έχουν ολοκληρώσει τις διαδικασίες ίδρυσής τους κατά το χρόνο κατάθεσης της επενδυτικής τους πρότασης.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο επιχειρηματίας να είναι κάτω των 40 ετών για τις ατομικές επιχειρήσεις, ενώ για τις υπόλοιπες εταιρικές μορφές μπορεί να συμμετέχει πρόσωπο κάτω των 40 ετών με πάνω από 50% στο εταιρικό κεφάλαιο και να ασκεί αποκλειστικά τη διαχείριση της εταιρίας. Στη ρύθμιση εντάσσονται όλες οι οικονομικές δραστηριότητες, εκτός από αυτές που εξαιρούνται ρητά στον Επενδυτικό Νόμο (3908/2011, άρθρο). Ως ελάχιστο ύψος επένδυσης ορίζονται οι 150.000 ευρώ για μικρές επιχειρήσεις και 100.000 ευρώ για πολύ μικρές επιχειρήσεις. Οι νέοι επιχειρηματίες ενισχύονται με επιχορήγηση ή /και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης (Leasing).

Η ενίσχυση των δαπανών αφορά στα πέντε πρώτα χρόνια μετά την ίδρυση της επιχείρησης και μετά την υποβολή της αίτησης υπαγωγής στην αρμόδια υπηρεσία. Όπου αφορά την ίδρυση την οργάνωση και τη λειτουργία της επιχείρησης, όπως:

- αμοιβές για νομικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διοικητικής υποστήριξης και παροχής συμβουλών που έχουν άμεση σχέση με τη δημιουργία της επιχείρησης.
- τόκοι εξωτερικής χρηματοδότησης με επιτόκιο που δεν υπερβαίνει το επιτόκιο αναφοράς.
- μίσθωση εγκαταστάσεων και εξοπλισμού παραγωγής.
- ενέργεια, ύδρευση και θέρμανση, καθώς και διοικητικές επιβαρύνσεις και φόρους προς το Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως δημοτικά τέλη κ.α.
- μισθοδοσία βάσει συμβάσεων εξαρτημένης εργασίας, όπου περιλαμβάνονται και οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης.
- δαπάνες χρηματοδοτικής μίσθωσης εγκαταστάσεων και εξοπλισμού παραγωγής.

Το συνολικό ύψος της επιχορήγησης στην 5ετία δεν μπορεί να υπερβαίνει το 100% του κόστους του επενδυτικού σχεδίου. Το συνολικό ποσό της επιχορήγησης μπορεί να φτάσει το 1.000.000 ευρώ στην περίπτωση χρηματοδοτικής μίσθωσης, ενώ χωρίς αυτή μπορεί να ανέλθει μέχρι τις 500.000 ευρώ. Οι ημερομηνίες υποβολής του σχεδίου για τον Α΄ κύκλο είναι από 01/07 έως και 31/08. Τα επενδυτικά σχέδια υποβάλλονται πρώτα ηλεκτρονικά μέσα από το Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων ([www.ependyseis.gr](http://www.ependyseis.gr)), και έπειτα σε έντυπη μορφή στα παρακάτω Γραφεία Εξυπηρέτησης Επενδυτών.

Για τις επιχειρήσεις που ιδρύονται και λειτουργούν στις Περιφέρειες Αττικής, Ηπείρου, Πελοποννήσου, Στερεάς Ελλάδας, Κρήτης, Νοτίου Αιγαίου, Βορείου Αιγαίου, Ιονίων Νήσων, Θεσσαλίας:

- Γραφείο Εξυπηρέτησης Επενδυτών Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας (Κοραή 4, 6ος όροφος, ΤΚ 10564, Αθήνα, Τηλ: 210-3258800-4)

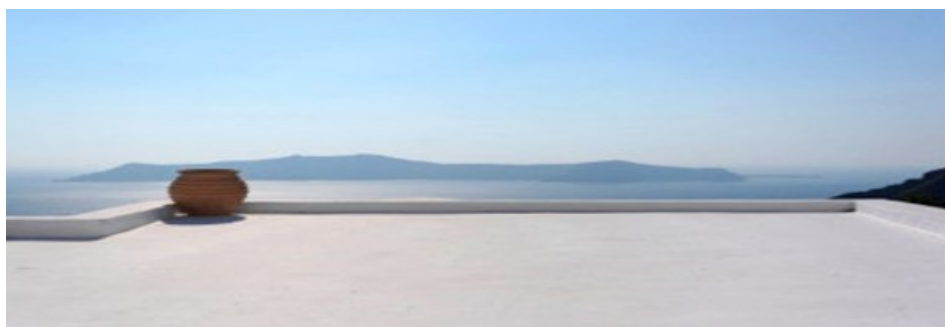
Για τις επιχειρήσεις που ιδρύονται και λειτουργούν στις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας:

- Γραφείο Εξυπηρέτησης Επενδυτών της Επιχειρησιακής Μονάδας Ανάπτυξης στη Θεσσαλονίκη (Διοικητήριο Θεσσαλονίκης, Γραφείο 203, 2ος όροφος, ΤΚ 54123, Τηλ: 2310 379103 / 2310 379240).

## 4. Τρόποι προσέλκυσης επενδύσεων

### 4.1. Τουρισμός

---



Η Ελλάδα αποτελεί κορυφαίο τουριστικό προορισμό παγκοσμίως. Την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται σταθερά. Το 2004, 14,2 εκατομμύρια άτομα επισκέφθηκαν την Ελλάδα, αριθμός που αυξήθηκε σε 17 εκατομμύρια το 2008 και αναμένεται ότι οι επισκέπτες θα αυξηθούν σε 20 εκατομμύρια στα επόμενα χρόνια, σχεδόν το διπλάσιο του πληθυσμού της χώρας.

Η Ελλάδα αποτελεί κορυφαίο τουριστικό προορισμό παγκοσμίως. Η Ελλάδα κατατάσσεται ανάμεσα στους Top 10 τουριστικούς προορισμούς για το 2010 σύμφωνα με τη Lonely Planet και επίσης βρίσκεται στη δεύτερη θέση σύμφωνα με τα Telegraph Travel Awards 2008 της Αγγλίας στην κατηγορία της Καλύτερης Ευρωπαϊκής Χώρας.

Την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται σταθερά. Το 2004, 14,2 εκατομμύρια άτομα επισκέφθηκαν την Ελλάδα, αριθμός που αυξήθηκε σε 17 εκατομμύρια το 2008 και αναμένεται ότι οι επισκέπτες θα αυξηθούν σε 20 εκατομμύρια τα επόμενα χρόνια, σχεδόν το διπλάσιο του πληθυσμού της χώρας.

Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός τουριστών καθώς το προφίλ του σημερινού ταξιδιώτη, απαιτούν διαφοροποίηση και εμπλουτισμό του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος της χώρας μας καθώς και την ανάπτυξη αντίστοιχης υποδομής. Οι επενδυτές θα βρουν στην Ελλάδα ένα μεγάλο εύρος ευκαιριών, πρόσφορο έδαφος για νέες επενδύσεις και μερικές από τις ομορφότερες τοποθεσίες στον κόσμο.

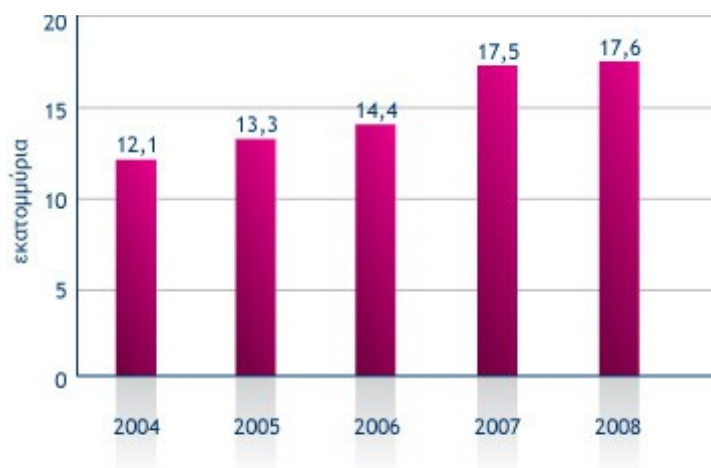
Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερα από 15.000 χιλιόμετρα παραλίας, 190.000 ακτές και 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Οι επισκέπτες ανακαλύπτουν ποικίλες επιλογές σε τομείς όπως η ιστιοπλοΐα και οι κρουαζιέρες, τα ταξίδια κινήτρων και τις αποδράσεις σαββατοκύριακου, που παρουσιάζουν νέες ευκαιρίες σε εξειδικευμένες (niche markets) και ελκυστικές αγορές.

Παρθένες παραλίες, επιβλητικά βουνά, πλούσια ιστορία και παραδόσεις, θεαματικά τοπία και φημισμένη φιλοξενία είναι τα στοιχεία που προσελκύουν επισκέπτες από όλο τον κόσμο στον τόπο που γεννήθηκε η δημοκρατία. Το μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας είναι ιδανικό για τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Σήμερα μία από τις βασικές προτεραιότητες της Ελληνικής Πολιτείας είναι να δημιουργήσει μία δυναμική και βιώσιμη τουριστική υποδομή για όλες τις εποχές του χρόνου που θα ανταποκρίνεται στις προκλήσεις του 21ου αιώνα.

Σύμφωνα με το Travel & Tourism Competitiveness Report, 2009, που δημοσιεύτηκε από το World Economic Forum, η Ελλάδα κατέχει συνολικά την 24η θέση μεταξύ 133 χωρών, και παράλληλα βρίσκεται στο Top 10 σε μία σειρά από σημαντικούς επιμέρους δείκτες (3η Θέση: Prioritization of travel & tourism subindex, 9η θέση: World Heritage cultural sites, 5η θέση: Tourism infrastructure, 1η θέση: Physician density subindex.).

Ο τουρισμός αποτελεί το 18% του ΑΕΠ της Ελλάδας, απασχολεί περισσότερα από 900.000 άτομα και είναι η μεγαλύτερη πηγή άδηλων πόρων της χώρας (36% το 2007). Σήμερα, λειτουργούν περισσότερα από 9.000 ξενοδοχεία στην Ελλάδα. Το γεωγραφικό εύρος των τουριστικών προορισμών είναι ιδιαίτερα μεγάλο, εξαιτίας του γεγονότος ότι η Ελλάδα διαθέτει πάνω από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Επιπλέον, η μεγάλη ποικιλία σε φυσικά τοπία, ο μεγάλος αριθμός ιστορικών μνημείων και χωριών και η δυνατότητα πολλών δραστηριοτήτων υποδηλώνουν ότι οι ευκαιρίες ουσιαστικά είναι απεριόριστες.

Το 85% περίπου των επισκεπτών έρχονται από τη Δυτική Ευρώπη: 21,2% από το Ηνωμένο Βασίλειο, 17,5% από τη Γερμανία, 8,8% από την Ιταλία, 5,3% από τη Γαλλία, 5,2% από την Ολλανδία και 7,5% από σκανδιναβικές χώρες. Επιπλέον, αυξάνονται όλο και περισσότερο οι επισκέπτες από την Ανατολική Ευρώπη και την Κίνα.



Σχήμα 1. Τουριστικές Αφίξεις

Πηγή: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού και Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

#### *Προτεραιότητες*

Παρόλο που η χώρα διαθέτει άρτια τουριστική υποδομή, η Ελλάδα έχει θέσει ως στόχο να αναπτύξει περαιτέρω τις τουριστικές της δυνατότητες και να αποτελέσει προορισμό διακοπών για όλο το χρόνο. Το μεσογειακό κλίμα της χώρας είναι ιδανικό για δραστηριότητες, όπως γκολφ και οδοιπορία, και εκτιμάται ότι ένα εκατομμύριο Ευρωπαίοι θεωρούν την Ελλάδα ως υποψήφιο προορισμό δεύτερης κατοικίας. Σήμερα, το 70% των επισκέψεων λαμβάνει χώρα κατά την περίοδο μεταξύ Μαΐου και Οκτωβρίου, ενώ οι επισκέπτες συγκεντρώνονται κυρίως στην Κρήτη (21% των συνολικών κλινών), στα Δωδεκάνησα (17%), στα Επτάνησα (12%), στην Αττική (9%), στη Χαλκιδική (6,5%) και στις Κυκλάδες (6%).

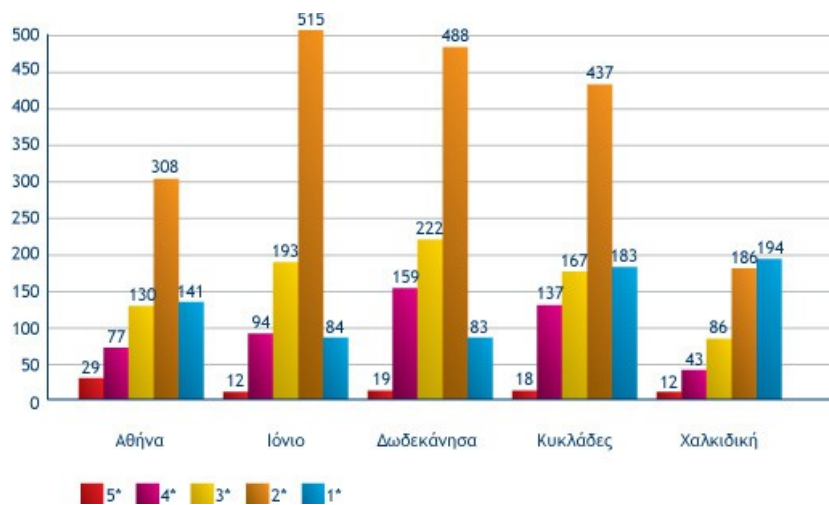
Υποτομείς του τουρισμού οι οποίοι παρουσιάζουν επενδυτικό ενδιαφέρον είναι τα θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης κατοικιών δεύτερης κατοικίας, γήπεδα γκολφ, ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας και ευεξίας, η αναβάθμιση και κατασκευή νέων μαρίνων, τα συνεδριακά κέντρα, η ανάπτυξη αγροτουριστικών προϊόντων, ο θρησκευτικός τουρισμός, τα ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας, ο γαστρονομικός τουρισμός και πλήθος θεματικών επιλογών σχετικά με την πολιτισμική και ιστορική κληρονομιά της Ελλάδας. Σε γενικές γραμμές,



τα ξενοδοχεία στην Ελλάδα είναι μικρά σε μέγεθος. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το μέσο μέγεθος του Ελληνικού ξενοδοχείου είναι 76 κλίνες.

Τα περισσότερα ξενοδοχεία στην Ελλάδα εντάσσονται στην κατηγορία των καταλυμάτων 1 και 2 αστέρων, που σημαίνει ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για τους επενδυτές να δημιουργήσουν ξενοδοχειακές μονάδες 4 και 5 αστέρων. Σύμφωνα με το Greek Hotel Branding Report, τα επώνυμα ξενοδοχεία στην Ελλάδα αποτελούν το 4% στο σύνολο των ξενοδοχείων και το 19% στη συνολική διαθεσιμότητα κλινών, ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 25 και 40%.

Ξενοδοχειακές αλυσίδες που λειτουργούν ως δικαιοπάροχοι (franchisors) θα ανακαλύψουν ότι υπάρχουν πραγματικά ελκυστικές ευκαιρίες στην ίδρυση ξενοδοχείων 2,3 και 4 αστέρων.



Σχήμα 2. Κατανομή των ξενοδοχείων ανά κατηγορία (αστέρων) σε βασικούς τουριστικούς προορισμούς  
 Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία

### Υποδομή

Μετά την επιτυχή διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, η Ελλάδα έγινε το επίκεντρο της τουριστικής αγοράς, σημειώνοντας αλματώδη αύξηση στις επισκέψεις τουριστών. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτέλεσαν καταλυτικό παράγοντα για την ανάπτυξη υποδομών. Ο Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών έχει αναγνωριστεί ως ένα

από τα καλύτερα αεροδρόμια του κόσμου. Το 2009, ήταν το μοναδικό ευρωπαϊκό αεροδρόμιο που παρουσίασε αύξηση στον αριθμό πτήσεων. Επίσης, τα προγράμματα marketing που υλοποίησε προσέλκυσαν 12 νέες αεροπορικές εταιρείες στην Αθήνα.

Τα αεροδρόμια της Ελλάδας, 40 στο σύνολο, εκ των οποίων τα 15 είναι διεθνή, αναβαθμίζονται για να εξυπηρετήσουν τους επισκέπτες και τις πτήσεις τσάρτερ που έχουν πλέον αυξηθεί σημαντικά. Επιπλέον, πρώην στρατιωτικά αεροδρόμια ανά τη χώρα ανακατασκευάζονται για πολιτική χρήση.

Το εθνικό οδικό σύστημα συνδέει το Βορρά με το Νότο, την Ανατολή και τη Δύση με ένα ενιαίο και άρτια σχεδιασμένο δίκτυο. Η πρόσφατα ολοκληρωμένη Εγνατία Οδός, που συνδέει την Ηγουμενίτσα με τα Τουρκικά σύνορα, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα μεταφοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση την τελευταία δεκαετία. Η Ιόνια Οδός που συνδέει την Πάτρα με την Ηγουμενίτσα, συμπληρώνει την αναβάθμιση του συστήματος. Η Αττική Οδός, η οποία βρίσκεται κοντά στην πρωτεύουσα, άλλαξε τον τρόπο μεταφοράς στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας και αποτελεί μια σημαντική οδική αρτηρία για την εφοδιαστική αλυσίδα (logistics) που συνδέει το αεροδρόμιο με εφοδιαστικά κέντρα, λιμάνια και σιδηροδρομικούς σταθμούς.

Η είσοδος στην Ελλάδα μέσω των οδικών δικτύων της χώρας, αυξήθηκε σημαντικά το 2008, υποδεικνύοντας το δυναμισμό των αναδυόμενων αγορών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Το σχετικά νέο μετρό της Αθήνας, το πρώτο της χώρας, παρουσιάζει ιδιαίτερη επιτυχία και συνέβαλε σημαντικά στη βελτίωση των αστικών μεταφορών. Το Μετρό της Αθήνας επεκτείνει τις γραμμές του καθώς και το ωράριο λειτουργίας του, προκειμένου να ανταποκριθεί στην αυξημένη ζήτηση των επιβατών. Νέο Μετρό είναι υπό κατασκευή στη Θεσσαλονίκη, το οποίο προγραμματίζεται να τεθεί σε λειτουργία το 2012.

Το ανεπτυγμένο δίκτυο των ταχύπλοων πλοίων της Ελλάδας συμπληρώνει τη μεταφορική υποδομή της χώρας. Επιπλέον, μία νέα υπηρεσία υδροπλάνων ξεκίνησε να λειτουργεί στην Ελλάδα, ενώνοντας τα αναρίθμητα Ελληνικά νησιά.

#### *Χρηματοδοτικά Προγράμματα*

Οι Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες σε επενδυτές να συμμετέχουν σε έργα νέων υποδομών συμπεριλαμβάνοντας μαρίνες και εκμετάλλευση ιαματικών πηγών.

Στόχος του ΕΣΠΑ για την περίοδο 2007 έως 2013 είναι να επιτύχει μία ισορροπημένη ανάπτυξη της χώρας, αποδίδοντας το 82% του προϋπολογισμού σε έργα ανάπτυξης της Περιφέρειας. Με συνολικό προϋπολογισμό 40 δισεκατομμυρίων Ευρώ, το ΕΣΠΑ θα προωθήσει έργα που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με την τουριστική

ανάπτυξη και θα προσφέρει πλήθος ευκαιριών σε επενδυτές να συμμετάσχουν σε διάφορα έργα.

Για τον Τομέα του Τουρισμού, το ΕΣΠΑ παρέχει σημαντική οικονομική υποστήριξη, με προϋπολογισμό μεγαλύτερο από 500 εκατομμύρια Ευρώ μέχρι το 2013. Ένας από τους βασικούς στόχους του ΕΣΠΑ είναι η αύξηση της ζήτησης και η ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα. Η υποστήριξη του ΕΣΠΑ εστιάζεται σε:

- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε όλη την Ελλάδα και μείωση της εποχικότητας.
- Προβολή της χώρας σε παγκόσμιο επίπεδο ως ασφαλή και ελκυστικό τουριστικό προορισμό.
- Αύξηση του αριθμού των διεθνών επισκεπτών.
- Ενίσχυση του εγχώριου τουρισμού.

Σύμφωνα με το νέο Επενδυτικό Νόμο, που πρόκειται να τεθεί σε ισχύ το 2011, οι επενδύσεις στον Τομέα του Τουρισμού θα συμπεριλαμβάνουν την αναβάθμιση μαρίνων, την προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού, την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, την αναβάθμιση υποδομών χειμερινού τουρισμού και την επιδότηση ιδιωτικών επενδύσεων. Εκτιμάται ότι συνολικά 95.000 κλίνες θα αναβαθμιστούν με σκοπό την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου μέσω της ενίσχυσης νέων μορφών τουρισμού.

#### *Αειφόρος ανάπτυξη*

Αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής της τουριστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα είναι το θέμα της αειφόρου ανάπτυξης. Πολλά ξενοδοχειακά συγκροτήματα και θέρετρα σήμερα εγκαθιστούν φωτοβολταϊκά συστήματα, στην προσπάθεια τους να μειώσουν τις εκπομπές του άνθρακα. Νέες και ενεργειακά αποτελεσματικές κατασκευαστικές λύσεις, εγκαταστάσεις αφαλάτωσης, αποτελεσματικός ενεργειακός εφοδιασμός και λογισμικά συστημάτων ελέγχου είναι μόνο μερικοί από τους τομείς στο πλαίσιο των οποίων ο τουριστικός τομέας μπορεί να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματα των νέων τεχνολογιών.

Επίσης, η Ελλάδα προβάλλει τα μοναδικά οικοσυστήματα και φυσικά αποθέματα της που προστατεύονται από τη Συνθήκη Ramsar. Οι προορισμοί αυτοί είναι εξαιρετικής ομορφιάς και οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν μία από τις πιο ποικίλες χλωρίδες και πανίδες στην Ευρώπη. Ιδιαίτερα δημοφιλείς για τους ταξιδιώτες που αναζητούν διαφορετικές εμπειρίες είναι δραστηριότητες όπως η παρατήρηση πουλιών (bird watching) και η ορειβατική πεζοπορία (mountain hiking), οι οποίες

μπορούν να συνδυαστούν με την παραμονή σε εξαιρετικά καταλύματα.

#### *Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού*

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού αντικατοπτρίζει τη σπουδαιότητα του τουρισμού για την ελληνική οικονομία. Ρόλος του είναι να διατυπώνει και να επιβλέπει την τουριστική πολιτική της χώρας. Επίσης, συντονίζει πολλές και διάφορες πολιτικές και έργα ανάπτυξης σε συνεργασία με άλλα υπουργεία, με σκοπό ο τουριστικός τομέας της Ελλάδας να διατηρείται ισχυρός και κερδοφόρος.

#### *Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)*

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), υπό τη διαχείριση του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού, προωθεί τον τουρισμό στην Ελλάδα και επιβλέπει διάφορους οργανισμούς που σχετίζονται με τουριστική εκπαίδευση, ανάπτυξη και ακίνητη περιουσία.

#### *Παγκόσμια Αξία, Παγκόσμια Υποστήριξη Marketing*

Η Ελλάδα, ως τουριστικός προορισμός, προβάλλεται από μία μεγάλη, πολύγλωσση και παγκόσμια εκστρατεία μάρκετινγκ σε όλα τα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Επιπλέον, η Ελλάδα εκπροσωπείται σε όλες τις μεγάλες εμπορικές εκθέσεις τουρισμού και προβάλλεται από μεγάλα γραφεία ταξιδιών και ξεναγήσεων παγκοσμίως.

### **4.1.1. Τουριστικά Θέρετρα**

Η ανάπτυξη θέρετρων Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα αποτελεί μία από τις πιο ελκυστικές επενδυτικές επιλογές του τουριστικού τομέα. Οι εκπληκτικές παραλίες και τα θαυμάσια τοπία λουσμένα με το μαγευτικό φως της Ελλάδας, η παγκοσμίως αναγνωρισμένη φήμη της στον πολιτισμό και οι δυνατότητές της να προσφέρει ποικίλες δραστηριότητες συνδυασμένες με επισκέψεις σε μοναδικά αξιοθέατα δημιουργούν μία ασύγκριτη ευκαιρία για επενδύσεις.

Αρκετά θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης παγκοσμίου κύρους δημιουργούνται στην Ελλάδα με τη συνεργασία κορυφαίων ονομάτων στο χώρο του τουρισμού. Μερικά από τα ξενοδοχειακά θέρετρα που πρόκειται να ανοίξουν σύντομα στην Ελλάδα θα είναι υπό τη διαχείριση της εταιρείας Starwood Hotels and Resorts, των διεθνών ξενοδοχειακών αλυσίδων Luxury Collection και Westin, και από την Banyan Tree. Οι Robert Trent Jones II και Bernard Langer και οι εταιρείες Trophy Golf

& Resorts, Jack Nicklaus, Gary Player Design, καθώς και η λέσχη Troon Golf συμμετέχουν στην ανάπτυξη νέων εμπειριών γκολφ στην Ελλάδα.

Στον τομέα των ιαματικών κέντρων και κέντρων θαλασσοθεραπείας, δραστηριοποιούνται τα διεθνώς γνωστά κέντρα Six Senses, ESPA, Valmont και Algoane. Η Ελλάδα κατατάσσεται ανάμεσα στους Top 10 τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως (Lonely planet's Best Travel 2010 Report). Το 2008, η Ελλάδα φιλοξένησε περισσότερους από 17 εκατομμύρια επισκέπτες, και ο αριθμός αυτός αναμένεται να αυξηθεί σε 20 εκατομμύρια επισκέπτες τα επόμενα χρόνια. Ο τουριστικός τομέας αποτελεί περίπου το 18% του ΑΕΠ, απασχολεί έμμεσα ή άμεσα περισσότερα από 900.000 άτομα και αποτελείται από ένα πολύγλωσσο και έμπειρο εργατικό δυναμικό.

Στην Ελλάδα, τη χώρα με τα αναρίθμητα νησιά, λειτουργούν πάνω από 9.000 ξενοδοχεία. Καθώς η Ελλάδα εξελίσσεται σε προορισμό πολυτελείας, εμφανίζεται η ανάγκη για την αύξηση και την ανάπτυξη θέρετρων ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, που θα προσφέρουν πλήθος δραστηριοτήτων. Προορισμοί που προσφέρουν ιαματικά κέντρα, γήπεδα γκολφ, μαρίνες και θαλάσσια αθλήματα, συνεδριακά κέντρα, βίλλες, ξενοδοχεία 5 αστεριών, καθώς και υπηρεσίες εξειδικευμένων αγορών (niche market), απολαμβάνουν μεγάλη επιτυχία.

Σύμφωνα με το Greek Hotel Branding Report 2009, τα επώνυμα ξενοδοχεία στην Ελλάδα αποτελούν το 4% στο σύνολο των ξενοδοχείων και το 19% στη συνολική διαθεσιμότητα κλινών, ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 25 και 40%.

Οι επενδυτές μπορούν να βρουν μαγευτικές τοποθεσίες στην Ελλάδα, κοντά στη θάλασσα ή το βουνό, που προσφέρουν μοναδική θέα. Σε συνδυασμό με την απόλαυση παραθαλάσσιων τοπίων, οι επενδυτές ανακαλύπτουν ότι ο σύγχρονος ταξιδιώτης αναζητάει μοναδικές εμπειρίες, που η Ελλάδα είναι σε θέση να προσφέρει απλόχερα.

Η παρακολούθηση πουλιών σε προστατευμένες λιμνοθάλασσες, η πεζοπορία σε παρθένα δάση, η επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους, η εξερεύνηση παραδοσιακών χωριών και η εμπειρία εκμάθησης παραδοσιακών τεχνών είναι μερικές από τις δραστηριότητες που μπορούν να απολαύσουν οι ένοικοι και οι επισκέπτες των θέρετρων. Επιπλέον, δραστηριότητες, όπως τα επικίνδυνα σπορ (extreme sports), το ψάρεμα και το κυνήγι, καθώς και οι τοπικές γαστρονομικές παραδόσεις αποτελούν άκρως ελκυστικές εμπειρίες.

#### *Πλεονεκτήματα Επένδυσης στον Τομέα των Τουριστικών Θέρετρων*

- Επεκτεινόμενη αγορά η οποία έρχεται να καλύψει μια διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση
- Θαυμάσιες τοποθεσίες για τη δημιουργία μεγάλων και μικρών θέρετρων

- Εύκολη πρόσβαση των επισκεπτών στην χώρα
- Ευνοϊκό μεσογειακό κλίμα για τη λειτουργία των θέρετρων όλο το χρόνο
- Ελκυστικά κίνητρα, από τα υψηλότερα στην Ευρώπη
- Άρτια υποδομή
- Ειδικευμένο και έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό
- Ελλάδα: Ένας παγκοσμίως αναγνωρίσιμος προορισμός

Η Ελληνική κυβέρνηση έχει στρατηγικά επιλέξει την ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής ως στόχο προτεραιότητας και κατ' επέκταση ενθαρρύνει τη δημιουργία ολοκληρωμένων τουριστικών θέρετρων. Η παγκοσμίως αναγνωρισμένη φήμη της Ελλάδας, οι θαυμάσιοι φυσικοί πόροι και η σωστή επιλογή ανεξερεύνητων τοποθεσιών με τη δημιουργία άριστης υποδομής αποτελούν τον κατάλληλο συνδυασμό επιτυχίας.

#### **4.1.2. Συνεδριακά Κέντρα**

---

Ο επιχειρηματικός τουρισμός αποτελεί έναν από τους πιο ισχυρούς τομείς της τουριστικής αγοράς παγκοσμίως. Ο συνεδριακός τουρισμός αναπτύσσεται με ποσοστό που ξεπερνάει το 5% ετησίως και η Ελλάδα είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί αποτελεσματικά αυτή την τάση. Σήμερα, η Ελλάδα βρίσκεται στο επίκεντρο των συνεδριακών αγορών και αναμένει να επιτύχει το 2.5% της παγκόσμιας αγοράς, σημειώνοντας άνοδο από τον τρέχον 0.8%

Ο Διεθνής Σύνδεσμος Συνεδρίων κατατάσσει την Ελλάδα στην 15η θέση ως έναν από τους δημοφιλέστερους προορισμούς για συνεδριακό τουρισμό (2008), 10 θέσεις υψηλότερα από το 2007, όταν οι ελληνικοί συνεδριακοί χώροι φιλοξένησαν πάνω από 155.000 συνέδρους ενώ τα έσοδα της αγοράς ξεπέρασαν τα 450 εκατομμύρια Ευρώ.

#### *Επιχειρηματικός Τουρισμός*

Η Ελλάδα αποτελεί ιδανικό προορισμό για συνέδρια και επιχειρηματικές συναντήσεις. Συνδυάζοντας εξαιρετικές συνεδριακές εγκαταστάσεις με μοναδικά μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, αγορές και νυχτερινή ζωή, η Ελλάδα προσφέρει περισσότερα από 50 ανεξάρτητα συνεδριακά κέντρα και περίπου 300 ξενοδοχεία με πλήρεις συνεδριακές εγκαταστάσεις.

Η μεγάλη αύξηση στον συγκεκριμένο τομέα παρέχει σημαντικές ευκαιρίες για τη δημιουργία συνεδριακών χώρων μεγάλης κλίμακας, καθώς και για μικρότερους χώρους εξειδικευμένων αγορών (niche market). Σήμερα ο τουρισμός στην Ελλάδα αποτελεί

σχεδόν το 20% του ΑΕΠ, ενώ παράλληλα η άρτια τουριστική υποδομή φροντίζει για τις ανάγκες άνω των 17 εκατομμυρίων επισκεπτών.

#### *Μαγευτικοί Προορισμοί*

Η Ελλάδα αποτελεί ιδανικό προορισμό για την αγορά συνεδριακού τουρισμού, καθώς οι ήδη υπάρχουσες υποδομές συμπληρώνουν και υποστηρίζουν τη συνεδριακή αγορά. Έτσι, η ελληνική αγορά έχει τη δυνατότητα να προσελκύσει ακόμα περισσότερους επισκέπτες, και μάλιστα σε περιόδους εκτός αιχμής ή χαμηλής τουριστικής ζήτησης. Επιπλέον, πολλά σημεία της Ελλάδας θα επωφελούνταν από την κατασκευή και λειτουργία χώρων αποκλειστικά για συνεδριακή χρήση.

Το έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό της Ελλάδας στον τομέα του τουρισμού παρέχει επαγγελματικές και οικονομικά συμφέρουσες υπηρεσίες στους διοργανωτές των συνεδρίων. Επιπλέον πλεονέκτημα θεωρείται βεβαίως και η αναπτυσσόμενη εγχώρια αγορά. Οι επαγγελματικές κοινότητες της Ελλάδας διεξάγουν εκατοντάδες συνέδρια κάθε χρόνο και η ζήτηση για χώρους υψηλής ποιότητας συνεχώς αυξάνεται.

Οι θαυμάσιες τοποθεσίες της Ελλάδας, που ποικίλλουν από τα μεγάλα αστικά κέντρα μέχρι παραθαλάσσιες περιοχές και ορεινές αποδράσεις, παρέχουν στους συνέδρους και τις οικογένειές τους αμέτρητες πολιτισμικές εκδηλώσεις και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Φυσικά, το μεσογειακό κλίμα της χώρας προσφέρεται για εκδηλώσεις καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, με άριστη δυνατότητα πρόσβασης σε ελκυστικές τοποθεσίες μέσω αέρος, θάλασσας και ξηράς.

#### *Ενδοχώρα, Νησιά, Βουνά*

Τόσο ανεξάρτητα συνεδριακά κέντρα όσο και ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις προσφέρουν ποικίλες επιλογές. Τα πιο σημαντικά κέντρα προσέλκυσης συνεδρίων είναι η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη και η Χαλκιδική ενώ ακολουθούν Ρόδος, Κέρκυρα, Κρήτη, Σαντορίνη, Μύκονος, Σκιάθος και Κως. Πάντως, εκτίμηση όλων αποτελεί ότι η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να επωφεληθεί από ακόμη περισσότερους περιφερειακούς προορισμούς. Το χαμηλό ποσοστό εγκληματικότητας, η φημισμένη φιλοξενία της και οι θαυμάσιοι φυσικοί πόροι της Ελλάδας την καθιστούν ιδανικό προορισμό για κάθε είδους επιχειρηματικές συναντήσεις.

Πολλές ελκυστικές περιοχές είναι κατάλληλες για περαιτέρω ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού ο οποίος αποτελεί μια ιδιαίτερα προσοδοφόρα πτυχή του παραδοσιακού τουριστικού προϊόντος. Ο επιχειρηματικός τουρισμός περιλαμβάνει υψηλές δαπάνες συνέδρων, με πολλαπλά οφέλη και σε πολλούς άλλους τομείς της

οικονομίας. Ο τομέας καλύπτει τη διαμονή σε ξενοδοχείο και τις υπηρεσίες του συνεδρίου, καθώς και τις μεταφορές εντός και εκτός της χώρας, την κατανάλωση τροφίμων και ποτών, ψυχαγωγικές δραστηριότητες, τις αγορές δώρων και λοιπές σχετικές υπηρεσίες.

Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα κατατάσσεται στις υψηλές θέσεις των συνεδριακών προορισμών παγκοσμίως, υπάρχει άμεση ανάγκη για χώρους μεγάλης χωρητικότητας και υψηλού επιπέδου, οι οποίοι να επωφελούνται από τα συμπληρωματικά χαρακτηριστικά της τουριστικής αγοράς. Συνέδρια σε μοναδικές τοποθεσίες, όπως η μεσαιωνική πόλη της Ρόδου, ανταποκρίνονται στην τάση της διοργάνωσης εκδηλώσεων σε τόπους που διαθέτουν ποικίλα πλεονεκτήματα: θαυμάσιες εγκαταστάσεις, έξοχες τοποθεσίες και πολλές ψυχαγωγικές δραστηριότητες

#### *Πλεονεκτήματα επενδύσεων σε Συνεδριακά Κέντρα*

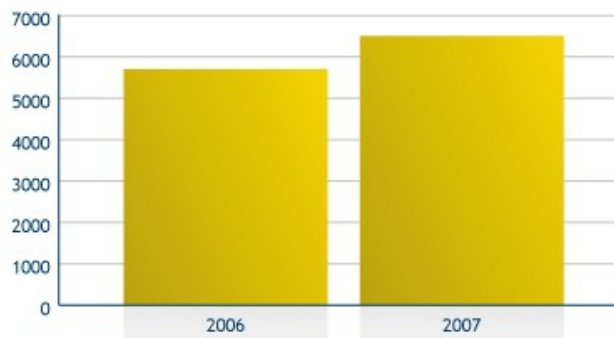
- Τομέας προτεραιότητας της Ελληνικής κυβέρνησης
- Ίδανική ευκαιρία κατάκτησης σημαντικού ποσοστού της αγοράς
- Αναπτυγμένη τουριστική υποδομή
- Έντονη ζήτηση για εγχώριες συναντήσεις και συνέδρια
- Εκπαιδευμένο και έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό
- Θαυμάσιοι προορισμοί, πρωτοεμφανιζόμενοι στην αγορά

#### *Επιτυχές Επενδυτικό Παράδειγμα*

Η Kipriotis Group κατασκεύασε ένα νέο Διεθνές Συνεδριακό Κέντρο χωρητικότητας 5.500 ατόμων το οποίο διαθέτει μια κύρια αίθουσα 2.200 θέσεων και εκθεσιακό χώρο 3.000 m<sup>2</sup>. Πέντε ξενοδοχειακές μονάδες 4 και 5 αστέρων του Group καλύπτουν τις ανάγκες διαμονής. Η συνολική επένδυση είναι ύψους 19 εκατομμυρίων Ευρώ.

Η ελληνική κυβέρνηση έχει καθορίσει την ανάπτυξη τουριστικής υποδομής ως στόχο προτεραιότητας και ενθαρρύνει την κατασκευή νέων συνεδριακών κέντρων, ανεξάρτητων ή σε μεγάλα ξενοδοχεία, σε προνομιούχες περιοχές.





Σχήμα 3. Η ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού στον κόσμο κατά τα έτη 2006 & 2007

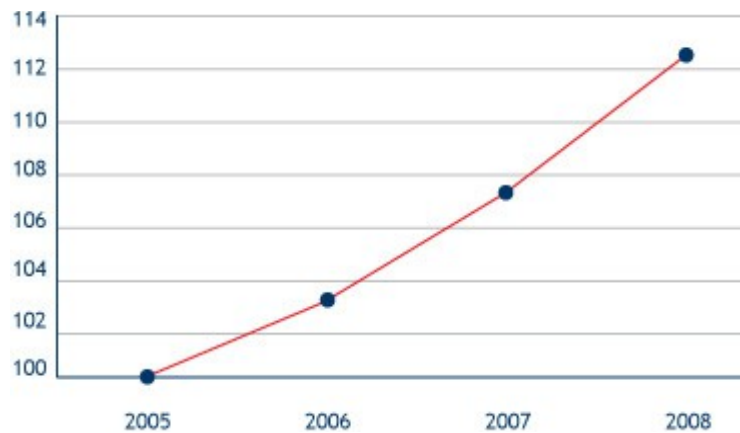
Πηγή: Διεθνής Σύνδεσμος Συνεδρίων (ICCA), 2008

#### **4.1.3. Μαρίνες**

Η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους πιο αγαπημένους τουριστικούς προορισμούς στον κόσμο και φυσικό παράδεισο για τους λάτρεις του υγρού στοιχείου. Με παραλίες που το συνολικό τους μήκος ξεπερνά τα 15,000 χιλιόμετρα και περισσότερα από 6,000 μεγάλα και μικρότερα νησιά, η Ελλάδα προσφέρει στους λάτρεις της ιστιοπλοΐας αμέτρητες ευκαιρίες να απολαύσουν τα καταγάλανα νερά, τη μοναδική ομορφιά της ελληνικής φύσης, και τα φημισμένα πολιτισμικά και ιστορικά αξιοθέατα.

Καθώς η ζήτηση για υπηρεσίες επαγγελματικών μαρίνων αυξάνεται, ομοίως διευρύνονται και οι ευκαιρίες για επενδύσεις στον συγκεκριμένο τουριστικό κλάδο. Η τουριστική βιομηχανία της Ελλάδας αποτελεί το 18% του ΑΕΠ, απασχολεί περισσότερους από 700,000 εργαζόμενους και φιλοξενεί εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο, που αναμένεται να αυξηθούν σε 20 εκατομμύρια μέχρι το 2010, από 17 εκατομμύρια το 2008.

Το μέγεθος της αγοράς (σε αξία) των ελληνικών τουριστικών λιμένων ήταν 30 εκατομμύρια Ευρώ το 2008 και παρουσίασε μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 4% κατά την περίοδο 2005-2008.



Σχήμα 4.Μέγεθος της αγοράς (σε αξία) των ελληνικών τουριστικών λιμένων  
Πηγή: ICAP, Market Estimations

Οι φιλόξενες θάλασσες της Ελλάδας προσελκύουν επισκέπτες από ολόκληρο τον κόσμο που έρχονται στη χώρα μας για να απολαύσουν τις υπέροχες αμμουδιές, τα πανέμορφα νησιά, αλλά και τα γραφικά χωριά της ενδοχώρας.

Οι μαρίνες της Ελλάδας χρήζουν σημαντικών αναβαθμίσεων προκειμένου να ανταποκριθούν στον αυξανόμενο αριθμό ιστιοπλοϊκών σκαφών και θαλαμηγών, ενώ παράλληλα αποτελούν εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες. Επιπλέον, απαιτείται η κατασκευή νέων μαρίνων καθώς η χώρα μας καλείται να φιλοξενήσει ακόμα περισσότερα σκάφη και τους ιδιοκτήτες τους.

Σήμερα, στην Ελλάδα υπάρχουν 19 μαρίνες με 6.661 θέσεις ελλιμενισμού, προσφέροντας υψηλής ποιότητας υπηρεσίες. Πολλές από αυτές έχουν βραβευτεί από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Γαλάζιας Σημαίας. Πρόσφατα, ο ΕΟΤ και κάποιες από τις 13 Περιφέρειες της χώρας έχουν ξεκινήσει την υλοποίηση προγράμματος στην κατεύθυνση δημιουργίας στα ελληνικά παράλια ενός ολοκληρωμένου δικτύου αγκυροβολίων και σχετικών υπηρεσιών. Το πρόγραμμα αυτό βρίσκεται κοντά στην ολοκλήρωσή του. Νέες σύγχρονες μαρίνες, λιμάνια σε ξενοδοχεία και αγκυροβόλια που παρέχουν ασφαλή ελλιμενισμό σκαφών, ήδη είναι σε λειτουργία ή είναι στη διαδικασία έναρξης της λειτουργίας τους, προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες των τουριστών.

Το σύνολο των θέσεων ελλιμενισμού σκαφών όλων των κατηγοριών που έχουν χωροθετηθεί σε πανελλαδικό επίπεδο με εξαίρεση τα εμπορικά λιμάνια, αλιευτικά καταφύγια και λιμενίσκους ναυταθλητικών ομίλων, ανέρχεται σε 19.269 θέσεις και οι οποίες αντιστοιχούν σε 128 λιμένες. Οι εν λειτουργία τουριστικοί λιμένες, αγκυροβόλια και καταφύγια είναι 55 με το σύνολο των θέσεων ελλιμενισμού να ανέρχεται σε 10.015.

Κατά κατηγορία, οι τουριστικοί λιμένες (μαρίνες) συγκεντρώνουν το 80,7% του συνόλου των εν λειτουργία θέσεων. (ICAP, Μελέτη για σκάφη αναψυχής, Ιούνιος 2009).

Η αυξημένη ζήτηση για επιπλέον χώρους, ποικίλες υπηρεσίες και εγκαταστάσεις δημιουργεί ευκαιρίες που απαιτούν πείρα, ειδικές γνώσεις και ισχυρές συνεργασίες. Η νομοθεσία για τις Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) αποτελεί μια ελκυστική πλατφόρμα για τις ανάγκες επέκτασης των μαρίνων, μέσω ανάπτυξης της κρατικής ακίνητης περιουσίας.

*Το ευνοϊκό περιβάλλον ανάπτυξης μαρίνων*

- Επεκτεινόμενη αγορά και αυξανόμενη ζήτηση για μόνιμες θέσεις ελλιμενισμού
- Ανάγκη για νέες και αναβαθμισμένες εγκαταστάσεις σε πολλά σημεία της Ελλάδας
- Δυνατότητα επένδυσης σε έργα ΣΔΙΤ
- Ασφαλείς θάλασσες και μικρές αποστάσεις μεταξύ ελκυστικών προορισμών
- Ελλάδα: Ένας καταξιωμένος και διάσημος τουριστικός προορισμός

Η ελληνική κυβέρνηση έχει ορίσει την ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής ως στόχο προτεραιότητας και ενισχύει έμπρακτα την κατασκευή νέων μαρίνων, καθώς και την αναβάθμιση των ήδη υπάρχουσών, με σκοπό να ικανοποιηθεί η αυξανόμενη ζήτηση του αναπτυσσόμενου τομέα των σκαφών αναψυχής.

Μαρίνες σε λειτουργία, Ιανουάριος 2010

ΟΝΟΜΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Άγιος Νικόλαος, Λασιθί, Κρήτη	250	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΑΛΙΜΟΣ	Άλιμος, Αττική	950	ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΑΡΕΤΣΟΥ	Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη	300	ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ	Βουλιαγμένη, Αττική	115	ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΒΟΥΝΑΚΙ	Βουνάκι, Αιτωλοκαρνανία	70	STACHTIARIS - ACHEIMASTOS S.A.
ΓΛΥΦΑΔΑ	Γλυφάδα, Αττική	780	ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΓΟΥΒΙΑ	Κέρκυρα, Κέρκυρα	850	I.K.G.
ΖΕΑ	Πειραιάς, Αττική	650	ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ	Καλαμάτα, Μεσσηνία	300	PRIVATE - KYRIAKOULIS S.A.
ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ (ΑΚΤΙΟΝ)	Άκτιο, Αιτωλοακαρνανία	136	ΝΑΦΙΓΟΠΛΑΣΤΙΚΙ S.A.
ΚΩΣ	Κώς, Δωδεκάνησα	250	ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΜΑΝΔΡΑΚΙ	Μανδράκι, Δωδεκάνησα	115	ΛΙΜΕΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΜΕΘΑΝΑ	Μέθανα, Αττική	70	ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟ	Άγιος Ιωάννης, Κορινθία	220	ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΜΑΡΙΝΑ	Ελληνικό, Αττική	685	OLYMPIC MARINE S.A.
ΠΑΤΡΑ	Πάτρα, Αχαΐα	450	ΛΙΜΕΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
PORTO KARRAS	Porto Carras, Χαλκιδική	175	PORTO CARRAS SA
PORTO SANI	Σάνη, Χαλκιδική	100	SANI S.A.
ΦΑΛΗΡΟ	Νέο Φάληρο, Πειραιάς	130	ΜΑΡΙΝΑ ΦΑΛΗΡΟΥ Α.Ε.
ΦΛΟΙΣΒΟΣ	Αθήνα, Αττική	249	LAMDA Flisvos Marina S.A.

Πηγή: ΕΟΤ

Μαρίνες υπό κατασκευή

ΜΑΡΙΝΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΑΧΙΛΙ	ΣΚΥΡΟΣ	150
ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ	ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ, ΡΕΘΥΜΝΟ	112
ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ	ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ, ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	190
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	150
ΙΚΑΡΙΑ	ΛΕΥΚΑΔΑ, ΙΚΑΡΙΑ	250
ΙΤΕΑ	ΙΤΕΑ, ΦΩΚΙΔΑ	146
ΘΑΣΟΣ	ΛΙΜΕΝΑΡΙΑ, ΘΑΣΟΣ	280
ΚΑΜΕΝΑ ΒΟΥΡΛΑ	ΦΘΙΩΤΙΔΑ	81
ΚΑΤΑΚΟΛΟ	ΚΑΤΑΚΟΛΟ, ΗΛΕΙΑ	235
ΚΥΛΛΗΝΗ	ΚΥΛΛΗΝΗ, ΗΛΕΙΑ	150
ΛΕΥΚΑΔΑ	ΛΕΥΚΑΔΑ	482
ΜΑΛΙΑ	ΜΑΛΙΑ, ΗΡΑΚΛΕΙΟ	300
ΜΥΤΙΛΗΝΗ	ΜΥΤΙΛΗΝΗ, ΛΕΣΒΟΣ	200
ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ	ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ, ΧΑΝΙΑ	140
ΠΙΔΑΛΙ	ΠΙΔΑΛΙ, ΣΥΡΟΣ	254
ΠΟΡΤΟ ΓΟΥΒΕΣ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ	72
ΠΡΕΒΕΖΑ	ΠΡΕΒΕΖΑ	261

ΠΥΛΟΣ	ΠΥΛΟΣ	
ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ (ΣΑΜΟΣ)	ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ	
ΡΟΔΟΣ	ΣΦΑΓΕΙΑ, ΡΟΔΟΣ	500
ΤΟΥΡΛΟΣ	ΤΟΥΡΛΟΣ, ΜΥΚΟΝΟΣ	
ΧΙΟΣ	ΚΑΣΤΕΛΛΟ, ΧΙΟΣ	274

Πηγή: EOT

#### *Επιτυχές Επενδυτικό Παράδειγμα*

Κατόπιν διεθνούς διαγωνισμού, ο Όμιλος Λάμδα ανασχεδίασε και ανακατασκεύασε τη μαρίνα του Φλοίσβου. Ο Όμιλος μεταμόρφωσε τη μαρίνα σε μία από τις καλύτερες εγκαταστάσεις στη Μεσόγειο, ειδικά στον ελλιμενισμό θαλαμηγών, η οποία λειτουργεί πλέον σύμφωνα με τα πιο απαιτητικά διεθνή πρότυπα. Επιπλέον, δίπλα από τη μαρίνα κατασκευάστηκε εμπορικό συγκρότημα συνολικής εκτάσεως 3.800 τετραγωνικών μέτρων που προσφέρει σε θαλασσολάτρες και επισκέπτες πληθώρα επιλογών σε καταστήματα ψυχαγωγίας, εστίασης και εμπορίου.

#### **4.1.4 Εγκαταστάσεις Γκολφ**

Το γκολφ αποτελεί μία ιδιαίτερα υποσχόμενη επενδυτική ευκαιρία στην Ελλάδα σήμερα, λόγω των σημαντικών προοπτικών ανάπτυξής του σε μια χώρα που έχει ολιγάριθμα σχετικά με τις δυνατότητές της λειτουργούντα γήπεδα. Εκτιμάται ότι ανά τον κόσμο, 32,000 γήπεδα γκολφ φιλοξενούν άνω των 60 εκατομμυρίων γκολφέρ. Στην Ευρώπη μόνο, υπάρχουν σχεδόν 7 εκατομμύρια άτομα που ασχολούνται με το άθλημα. Καθώς η Ελλάδα αναπτύσσεται σε τουριστικό προορισμό για διακοπές όλο το χρόνο και σε περιοχή πρώτης και δεύτερης κατοικίας για πολλούς επαγγελματίες και συνταξιούχους, η ζήτηση για τη δημιουργία γηπέδων γκολφ αυξάνεται εντυπωσιακά.

Λόγω της σχετικά χαμηλής εγχώριας ζήτησης για το άθλημα στο παρελθόν, η ωρίμανση του κλάδου σήμερα θεωρείται χαμηλή, με αποτέλεσμα να υπάρχουν τεράστια περιθώρια ανάπτυξης. Η Ελλάδα προσφέρει άφθονες περιοχές σε θαυμάσιες τοποθεσίες που μπορούν να φιλοξενήσουν γήπεδα του γκολφ, τόσο κοντά στην Αθήνα, όσο και σε διάφορα σημεία της ηπειρωτικής χώρας και στα νησιά. Στην Ελλάδα υπάρχουν 5 γήπεδα γκολφ 18 οπών: στη Γλυφάδα, την Κέρκυρα, τη Ρόδο, τη Χαλκιδική και τη Χερσόνησο της Κρήτης και ένα γήπεδο 9 οπών στην Ελούντα της Κρήτης, τα οποία

εξυπηρετούν 1300 παίκτες. Την άνοιξη του 2010 πρόκειται να λειτουργήσουν νέα γήπεδα πρωταθλήματος γκολφ.

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της KPMG (Golf Benchmark Survey 2007) η επιχειρηματική απόδοση των γηπέδων γκολφ στη περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου αναμένεται να είναι άριστη κατά 31% ή καλή κατά 69% σε αντίθεση με την απόδοση στη Δυτική Ευρώπη που κρίνεται ως καλή κατά 56% και άριστη κατά 17%. Ο αριθμός των γηπέδων γκολφ αυξάνεται παγκοσμίως κατά 3% το χρόνο, ενώ οι παίκτες αυξάνονται κατά 5% τον χρόνο. Τόσο η Ελλάδα όσο και οι επενδυτές γηπέδων γκολφ μπορούν να επωφεληθούν από αυτή την παγκόσμια αυξητική τάση. Επιπλέον το κλίμα της Ελλάδας είναι ιδανικό για την ενασχόληση με το γκολφ όλο το χρόνο. Η μέση θερμοκρασία κατά το χειμώνα στη Βόρειο Ελλάδα κυμαίνεται στους 14C.

Το τρέχον ενδιαφέρον μεγάλων διεθνών ονομάτων της βιομηχανίας υποδηλώνει ότι η Ελλάδα είναι έτοιμη να αποτελέσει το νέο προορισμό γκολφ της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η λέσχη Troon Golf συμφώνησε να αναλάβει τη διαχείριση των δύο νέων γηπέδων πρωταθλήματος γκολφ 18 τρυπών, τα οποία σχεδιάστηκαν από τον Αμερικανό αρχιτέκτονα γηπέδων γκολφ Robert Trent Jones II και το Γερμανό επαγγελματία γκολφέρ Bernard Langer και θα βρίσκονται στο θέρετρο Costa Navarino στην Πελοπόννησο. Η εταιρεία Trophy Golf & Resorts έχει υπογράψει συμφωνία για τη διαχείριση του γηπέδου γκολφ που σχεδίασε ο διάσημος γκολφέρ Jack Nicklaus και θα βρίσκεται στο θέρετρο Kilada Hills στην Πελοπόννησο. Επίσης, η εταιρεία του διάσημου γκολφέρ Gary Player επιβλέπει την ανάπτυξη γηπέδου γκολφ στο θέρετρο Lavender Bay Golf Resort κοντά στο Βόλο.

Το γεγονός ότι σήμερα λειτουργούν μόνο έξι γήπεδα γκολφ στη χώρα και φιλοξενούν περίπου 30,000 παίκτες, υποδηλώνει τις τεράστιες προοπτικές ανάπτυξης. Η άριστη τουριστική υποδομή της Ελλάδας αποτελεί έναυσμα για περαιτέρω ανάπτυξη. Ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, εστιατόρια, μέσα μεταφοράς και πλήθος ψυχαγωγικών και πολιτισμικών δραστηριοτήτων υποστηρίζουν και πλαισιώνουν άριστα το άθλημα του γκολφ. Για παράδειγμα, το νέο γήπεδο γκολφ του αρχιτέκτονα Bob Hunt στην Κρήτη συνεργάζεται με 60 και πλέον ξενοδοχεία της περιοχής.

#### *Επενδυτικά Κίνητρα*

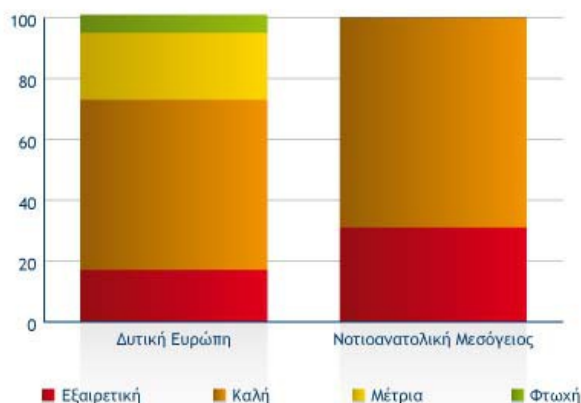
Ένας σημαντικός αριθμός μεγάλων εκτάσεων γης διατίθενται για την ανάπτυξη γηπέδων γκολφ, πολλές από τις οποίες μπορούν να φιλοξενήσουν και ανάπτυξη παραθεριστικών ακινήτων. Οι διαδικασίες αδειοδότησης έχουν απλοποιηθεί και το ποσοστό φορολογίας είναι ιδιαίτερα χαμηλό (25%).

#### 5 σημαντικοί λόγοι για νέες επενδύσεις σε Γήπεδα Γκολφ στην Ελλάδα

- Εξαιρετικό κλίμα που ευνοεί την ενασχόληση με το γκολφ όλο το χρόνο.
- Αυξανόμενη ζήτηση δημιουργεί μια αγορά με μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης.
- Διαθέσιμη γη σε εντυπωσιακά τοπία.
- Άρτια δομημένη τουριστική υποδομή που λειτουργεί συμπληρωματικά με τα γήπεδα γκολφ.
- Ιδανική τοποθεσία που προσελκύει αφοσιωμένους και ευκαιριακούς παίκτες γκολφ.

Η Ελληνική κυβέρνηση έχει στρατηγικά επιλέξει την ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής ως στόχο προτεραιότητας και ενθαρρύνει την ανάπτυξη νέων γηπέδων γκολφ σε όλη τη χώρα. Το γκολφ αποτελεί έναν από τους πιο πολλά υποσχόμενους επενδυτικούς τομείς στην Ελλάδα σήμερα.

Σχήμα 5.  
επιχειρηματική  
γήπεδων γκολφ  
Πηγή: Έρευνα KPMG  
Survey 2007)  
Γήπεδα γκολφ  
Λέσχη γκολφ  
Λέσχη γκολφ



Αναμενόμενη  
απόδοση των  
(Golf Benchmark  
στην Ελλάδα  
Κέρκυρας  
Πόρτο Καρράς

Γήπεδο γκολφ Αφάντου στη Ρόδο

Λέσχη γκολφ Κρήτης στη Χερσόνησο

Γήπεδο γκολφ Πόρτο Ελούντα (9 τρυπών)

#### **4.1.5. Κέντρα Spa & Θαλασσοθεραπείας**

Η αυξημένη ευαισθητοποίηση σχετικά με τη βελτίωση της υγείας, την ευεξία, τις ιαματικές θεραπείες και άλλες μοναδικές θεραπείες, όπως η θαλασσοθεραπεία, στρέφουν το ενδιαφέρον στις άφθονες ιαματικές πηγές και τους υδάτινους πόρους της Ελλάδας. Οι επενδυτές που ενδιαφέρονται να συμμετέχουν σε αυτή τη δυναμική τάση, διαπιστώνουν ότι η εκμετάλλευση των θερμών πηγών και των ελκυστικών επενδυτικών ευκαιριών στην Ελλάδα αποτελεί ιδανική ευκαιρία για επενδύσεις σε αυτή την άκρως ελκυστική αγορά που εξελίσσεται όλο και περισσότερο.

Η θεραπεία σε θερμά λουτρά είναι πλούσια σε μέταλλα και θεραπευτικά συστατικά και αποτελεί μια δημοφιλή και αποτελεσματική μορφή θεραπείας για πολλές παθήσεις, όπως μυοσκελετικοί πόνοι, δερματικές παθήσεις, πνευμονικές διαταραχές, ενώ μειώνει σημαντικά και το άγχος. Στην Ελλάδα υπάρχει πληθώρα θερμοπηγών και ιαματικών λουτρών, αναγνωρισμένων μεταξύ άλλων και για τις αναπλαστικές ιδιότητες τους.

Η υδροθεραπεία (η θεραπεία με νερό) και η θαλασσοθεραπεία (η θεραπεία με θαλασσινό νερό και φύκια) είναι ιδιαίτερα ελκυστικές στην Ελλάδα, καθώς υπάρχουν περισσότερες από 700 θερμοπηγές, ενώ πολλές από αυτές έχουν χαρακτηριστεί ως θεραπευτικές. Τα συστατικά των πηγών έχουν καταγραφεί και πολλές πηγές έχουν λάβει πιστοποίηση από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού.

Οι ιαματικές πηγές της Ελλάδας προσελκύουν 100,000 επισκέπτες ετησίως. Παρόλο που την τελευταία δεκαετία σημειώνονται συντονισμένες επενδύσεις στον τομέα αυτό, εκτιμάται ότι υπάρχουν σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης, δεδομένων των ανεκμετάλλετων θερμοπηγών και των θαυμάσιων τοποθεσιών που διατίθενται για τη δημιουργία κέντρων ιαματικού τουρισμού και θαλασσοθεραπείας.

Η Ελλάδα διαθέτει ένα εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, έμπειρο και πολύγλωσσο, που προσφέρει ποιοτικές και συμφέρουσες οικονομικά υπηρεσίες. Το έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό, οι κατάλληλες εκτάσεις για ανάπτυξη, οι απλοποιημένες διαδικασίες αδειοδότησης, η χαμηλή εταιρική φορολογία (25%) υποδηλώνουν ότι η δυναμική αγορά του ιαματικού τουρισμού αποτελεί μια άριστη επενδυτική επιλογή. Ο Νέος Επενδυτικός Νόμος θα τεθεί σε ισχύ το 2011.

Τα ιαματικά κέντρα, ως υπηρεσίες σε παραθαλάσσια θέρετρα, αποτελούν ιδανικές συμπληρωματικές προτάσεις που συμβάλλουν σε επισκέψεις καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, όχι μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες. Οι ανάγκες των πελατών – θεραπεία αθλητικών τραυματισμών, αρθριτικών, ρευματοπαθειών ή δερματικών παθήσεων – αυξάνουν σημαντικά τη ζήτηση για επενδύσεις στον τομέα αυτό.

Η τουριστική υποδομή της Ελλάδας συμπληρώνει και υποβοηθά τον τομέα ιαματικού τουρισμού, που αποτελεί ένα φυσικό πόλο έλξης με πλήθος επιμέρους δραστηριοτήτων και εμπειριών.

#### *Πλεονεκτήματα Επένδυσης σε Ιαματικά Κέντρα και Κέντρα Θαλασσοθεραπείας*

- Ανερχόμενη ζήτηση για υπηρεσίες ιαματικών κέντρων και θαλασσοθεραπείας
- Θαυμάσιες τοποθεσίες για τη δημιουργία κέντρων ιαματικού τουρισμού και θεραπείας



- Περισσότερες από 700 θερμές πηγές
- Εκτεταμένη παραλία που ευνοεί τα κέντρα θαλασσοθεραπείας
- Άρτια τουριστική υποδομή
- Ειδικευμένο και έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό
- Η Ελλάδα είναι ήδη ένας καταξιωμένος και διάσημος τουριστικός προορισμός

Η Ελληνική κυβέρνηση έχει ορίσει την ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής ως στόχο προτεραιότητας και ενθαρρύνει την ανάπτυξη κέντρων ιαματικού τουρισμού και θαλασσοθεραπείας. Οι θερμές πηγές και το κλίμα της Ελλάδας είναι κατάλληλες για να προσελκύουν πελάτες στα κέντρα ιαματικού τουρισμού όλο το χρόνο.

#### *Επιτυχή Παραδείγματα*

Το Thermae Sylla Spa-Wellness Hotel βρίσκεται στην ιστορική πόλη της Αιδηψού στην Εύβοια και συγκαταλέγεται στις 10 καλύτερες θερμές ιαματικές πηγές (thermal spas) στον κόσμο (σύμφωνα με το περιοδικό Conde Nast Traveller). Το πολυτελές ξενοδοχείο προσφέρει ποικίλες θεραπείες που βασίζονται στις άκρως θεραπευτικές ιαματικές πηγές της περιοχής, γνωστές από την εποχή του Ιπποκράτη. Με πηγές βάθους 3,000 μέτρων και θερμοκρασία των υδάτων στα 75°C, το ιαματικό κέντρο είναι ιδανικό για τη θεραπεία μυοσκελετικών πόνων, δερματικών παθήσεων και πνευμονικών διαταραχών. Η μεγάλη ποικιλία θεραπειών, όπως μασαζοθεραπείες, ρεφλεξολογία και λασπόλουτρα, μειώνουν επίσης αποτελεσματικά το άγχος και αναζωογονούν σώμα και πνεύμα.

Τα ακόλουθα κέντρα θαλασσοθεραπείας που λειτουργούν στο πλαίσιο ελληνικών ξενοδοχείων διαθέτουν την απαραίτητη πιστοποίηση από τον ΕΟΤ:

Νομός - Περιοχή	Όνομα
Χανιά	HOTEL PERLE RESORT HOTEL. Κέντρο Θαλασσοθεραπείας: PERLE ROI HEALTH SPA MARINE
Φθιώτιδα	HOTEL GALINI - Ξενοδοχείο με Κέντρο Θαλασσοθεραπείας
Ηράκλειο	KANTIA MARIS
Ηράκλειο	HOTEL ROYAL MARE VILLAGE - Ξενοδοχείο με Κέντρο Θαλασσοθεραπείας.
Ηλεία	HOTEL OLYMPIA RIVIERA RESORT

#### **4.1.6. Εναλλακτικός Τουρισμός**

Ανταποκρινόμενη στην διεθνή τάση για διεύρυνση και διαφοροποίηση του τουριστικού της προϊόντος, τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα προσφέρει ελκυστικά πακέτα και υπηρεσίες εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Με την βοήθεια σημαντικών κρατικών επενδυτικών κινήτρων οι επιχειρηματίες δημιουργούν υποδομές και υπηρεσίες σχετικές με τον τουρισμό υγείας, τον θρησκευτικό τουρισμό, τον γαστρονομικό τουρισμό, τον αθλητικό τουρισμό και τον οικοτουρισμό και αγροτουρισμό.

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, ένα σημαντικό ποσοστό (άνω του 25%) ευκατάστατων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο Ευρωπαίων ταξιδιωτών αναζητούν πρωτότυπες βιωματικές εμπειρίες και τουριστικές υπηρεσίες πέρα από το τρίπτυχο ήλιος, θάλασσα, φιλοξενία.

Η Ελλάδα μπορεί να προσφέρει πληθώρα τέτοιων εμπειριών εκμεταλλευόμενη την ποικιλότητα των τοπίων της, τους φυσικούς της πόρους, τον πολιτισμικό και ιστορικό της πλούτο, καθώς και την παράδοση, τα ήθη και τα έθιμά της. Όλα τα προηγούμενα, συνδυασμένα με νεωτεριστική επιχειρηματικότητα, μπορούν να αναδείξουν πρωτότυπες κερδοφόρες επενδυτικές ευκαιρίες.

Πλεονέκτημα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι η δυνατότητα τους να προσελκύουν τουρίστες καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια σταθερή πηγή εσόδων και απασχόλησης.

##### *Πλεονεκτήματα Επένδυσης στον Εναλλακτικό Τουρισμό*

- Ποικίλο φυσικό περιβάλλον εξαιρετικής ομορφιάς
- Αυξανόμενη ζήτηση για νέες τουριστικές εμπειρίες οδηγούν σε ευοίωνες προοπτικές ανάπτυξης
- Εξαιρετικός πολιτισμικός και ιστορικός πλούτος
- Αναπτυγμένη υφιστάμενη τουριστική υποδομή η οποία μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά και να υποστηρίξει προϊόντα εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Ελλάδα: Ένας παγκοσμίως αναγνωρίσιμος προορισμός

Στόχος της Τουριστικής Στρατηγικής της χώρας μας είναι να μετατρέψει τον πλούτο των πόρων της σε πρότυπα, μοναδικά τουριστικά προϊόντα με την σύμπραξη Ελλήνων και ξένων επενδυτών.

Προκειμένου να εξυπηρετήσει την στρατηγική της αυτή, η Ελληνική κυβέρνηση έχει θέσει ως προτεραιότητά της και ενθαρρύνει την ανάπτυξη τουριστικής υποδομής νέων μορφών εναλλακτικού τουρισμού οι οποίες συμπληρώνουν το παραδοσιακό τουριστικό προϊόν της χώρας. Η Ελλάδα προσελκύει ετησίως περισσότερους από 17 εκατομμύρια επισκέπτες.

#### *Οικοτουρισμός*

Η Ελλάδα με τα μαγευτικά τοπία της και ένα πλήθος μοναδικών οικοσυστημάτων όπως οι προστατευόμενες περιοχές Ramsar, αγροτικά τοπία, επιβλητικά βουνά και αμόλυντα ποτάμια, παρέχει μοναδικές ευκαιρίες για την ανάπτυξη οικοτουριστικών εμπειριών. Αυτή η ραγδαία αυξανόμενη, αγορά υπόσχεται σημαντικές αποδόσεις και υποστηρίζεται αμέριστα από την Ελληνική κυβέρνηση με την παροχή ελκυστικών κινήτρων.

#### *Αθλητικός Τουρισμός*

Ο τόπος που έφερε στον κόσμο τους Ολυμπιακούς Αγώνες και το 2004, διοργάνωσε από τους πιο επιτυχημένους Ολυμπιακούς Αγώνες στα χρονικά, είναι ιδανικός για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού. Από ιστιοπλοΐα και εξερεύνηση σπηλαίων, μέχρι οδοιπορία και αλεξίπτωτο πλαγιάς, η Ελλάδα είναι σε θέση να προσελκύσει λάτρεις των σπορ από όλο τον κόσμο, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να ασχοληθούν με ποικίλες δραστηριότητες, ενώ παράλληλα θα απολαμβάνουν τα φυσικά θέλητρα της χώρας, από θεαματικά τοπία μέχρι μαγευτικές παραλίες.

#### *Επιτυχή Παραδείγματα*

To Euroleague Final 4 Athens 2007

To 2009 Athens CSI2\*-W (Equestrian) international

To WRC Acropolis Rally of Greece (ετήσιο)

To Athens Grand Prix Tsiklitiria (εντάσσεται στο πλαίσιο του IAAF Grand Prix)

Η ετήσια Aegean Regatta

#### *Επόμενες Εκδηλώσεις*

Μεσογειακοί Αγώνες 2013

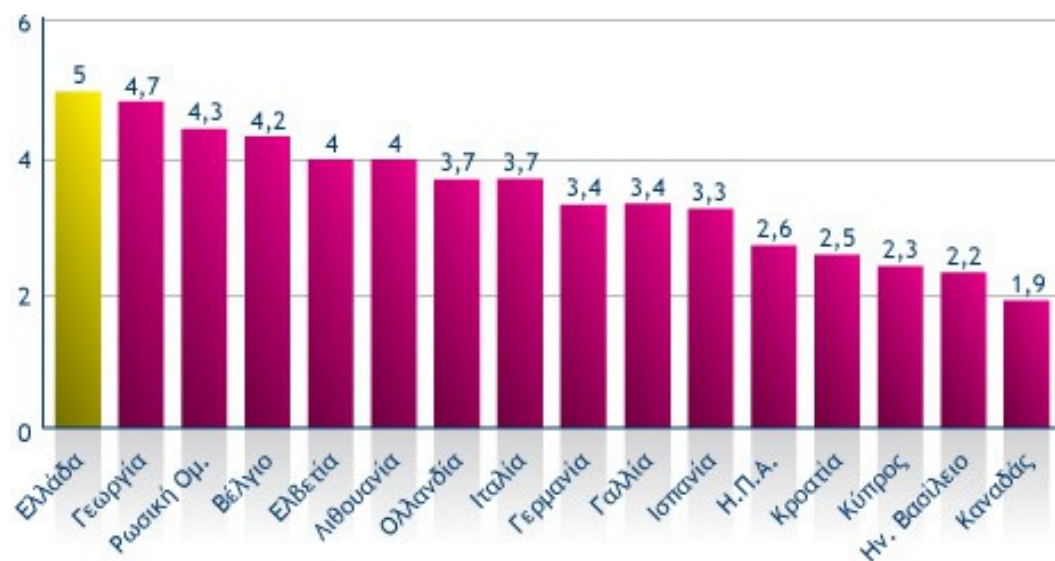
Παγκόσμιοι Αγώνες Special Olympics ΑΘΗΝΑ 2011

#### *Τουρισμός Υγείας*

Η Ελλάδα φημίζεται για τους άριστους γιατρούς της και τους επαγγελματίες υγείας, που σπουδάζουν και εξειδικεύονται σε μερικά από τα καλύτερα πανεπιστήμια της Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής. Το γεγονός αυτό αποτελεί στρατηγικό

πλεονέκτημα για τη χώρα, καθώς οι ασθενείς ανακαλύπτουν τα οφέλη της ιατρικής φροντίδας σε χώρους όπου η εξειδίκευση συνδυάζεται με την εξοικονόμηση εξόδων και ένα ελκυστικό περιβάλλον ανάρρωσης. Ο Οργανισμός Παγκόσμιας Υγείας κατατάσσει το σύστημα υγείας της Ελλάδας στη 14<sup>η</sup> θέση μεταξύ 191 χωρών παγκοσμίως.

Η πλαστική χειρουργική, τα κέντρα αποτοξίνωσης, οι κλινικές γονιμότητας και η αιμοκάθαρση σε ευχάριστο περιβάλλον είναι από τους τομείς που γνωρίζουν επιτυχία στον τομέα του τουρισμού υγείας. Μία από τις πιο ελκυστικές πλευρές της θεραπευτικής αγωγής στην Ελλάδα είναι η δυνατότητα ανάρρωσης σε ένα πανέμορφο περιβάλλον απολαμβάνοντας την ελληνική φιλοξενία. Το 2010, αναμένεται νομοσχέδιο που θα υποστηρίξει τον τουρισμό υγείας.



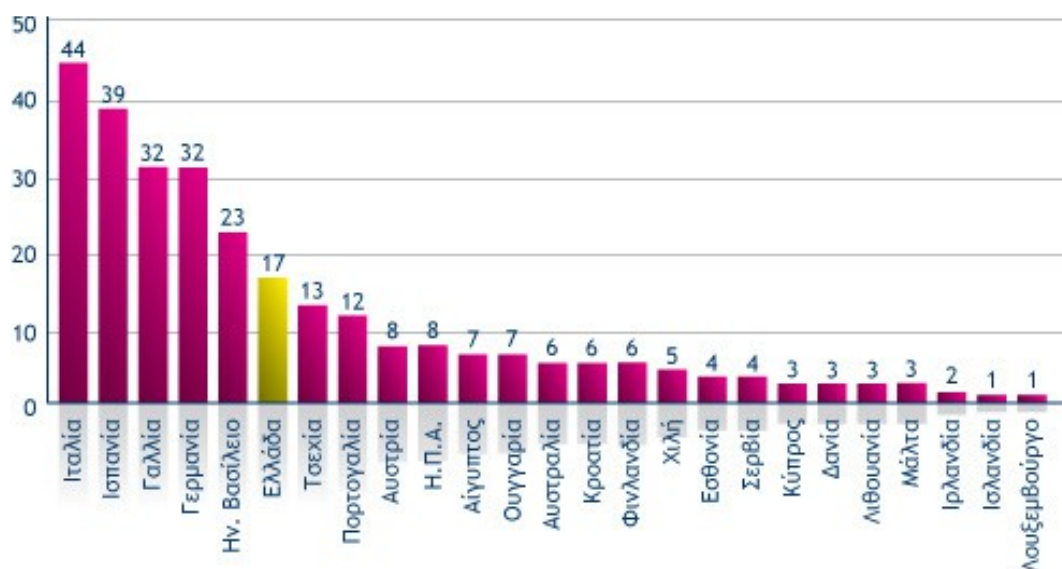
Σχήμα 6. Αναλογία Γιατρών ανά 1.000 άτομα  
Πηγή: World Travel & Tourism Competitiveness Report 2010

#### Θρησκευτικός Τουρισμός

Η θρησκευτική κληρονομιά της Ελλάδας προσελκύει επισκέπτες από όλο τον κόσμο, οι οποίοι επισκέπτονται εκκλησίες και μοναστήρια σε όλη τη χώρα που συχνά

βρίσκονται σε περιοχές με εξαιρετικά τοπία. Ο θρησκευτικός τουρισμός συνδυάζει πνευματικά, πολιτισμικά και ιστορικά θέματα και παράλληλα αναδεικνύει την εθνική ταυτότητα της Ελλάδας. Εκτός από τα ταξίδια σε Χριστιανικά Ορθόδοξα μοναστήρια, όπως του Όρους Άθως και των Μετεώρων, οι επισκέπτες έρχονται στην Ελλάδα για να θαυμάσουν και να μελετήσουν τα μοναδικά Βυζαντινά και μετα-Βυζαντινά αριστουργήματα, όπως εικόνες και εικονογραφίες, μωσαϊκά, τοιχογραφίες και ιερά. Τόποι θρησκευτικής λατρείας, από μικρές εκκλησίες σε νησιά έως επιβλητικοί ναοί, αποτελούν θρησκευτική κληρονομιά αιώνων, της οποίας ο πλούτος χαίρει ευρέος σεβασμού.

Για παράδειγμα, χιλιάδες επισκέπτες συρρέουν στο νησί της Πάτμου, προκειμένου να επισκεφθούν το Σπήλαιο της Αποκάλυψης, όπου λέγεται ότι ο Άγιος Ιωάννης, ο Θεολόγος, έγραψε την “Αποκάλυψη”. Τέτοιες εμπειρίες συμπληρώνουν πιο δημοφιλείς και παραδοσιακές μορφές τουρισμού και προσφέρουν μοναδικές ευκαιρίες σε όλη την Ελλάδα.



Σχήμα 7. Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτισμικής Κληρονομιάς

Πηγή: World Travel & Tourism Competitiveness Report 2010

### *Αγροτουρισμός*

Ο αγροτουρισμός εξελίσσεται σε έναν από τους πιο δυναμικούς τομείς της αγοράς του εναλλακτικού τουρισμού, καθώς οι επισκέπτες σε όλο τον κόσμο εκδηλώνουν ενδιαφέρον για την αειφόρο ανάπτυξη και τις οικολογικές πρακτικές.

Ο αγροτουρισμός, βασισμένος στις αγροτικές περιοχές και στον αγροτικό τρόπο ζωής, επικεντρώνεται στην ανάπτυξη και ενίσχυση της σχέσης μας με το φυσικό περιβάλλον αλλά και με τους ανθρώπους και τις κοινότητες που κατοικούν και εξασφαλίζουν τα προς το ζην από την εκμετάλλευση της γης.

Οι επισκέπτες στο πλαίσιο του αγροτουρισμού διαμένουν και συχνά εργάζονται μαζί με τους μόνιμους κατοίκους, μαθαίνοντας με αυτό τον τρόπο αγροτικές τεχνικές σε ένα πρακτικό επίπεδο. Πρόκειται για μια εμπειρία που αποφέρει εισοδήματα για τους επαγγελματίες του αγροτουρισμού και παράλληλα προσφέρει εκπαιδευτικές ευκαιρίες για τους επισκέπτες.

Ο αγροτουρισμός αποτελεί οικονομικό παράγοντα ανάπτυξης σε συχνά εξαιρετικής ομορφιάς απομακρυσμένες περιοχές της περιφέρειας και μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης για τους επισκέπτες σε τοπικές γιορτές και εκδηλώσεις, να ενισχύσει την παραγωγή και πώληση τοπικών προϊόντων και να δημιουργήσει ισχυρούς διαπολιτισμικούς κοινωνικούς δεσμούς. Επίσης, ο αγροτουρισμός μπορεί να συνδυαστεί και με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού όπως είναι ο αθλητικός, ο θρησκευτικός, ο ιστορικός τουρισμός και ο τουρισμός υγείας.

Η Ελλάδα προσφέρει πλήθος ευκαιριών σε αυτή την αναπτυσσόμενη αγορά, με μοναδικές εμπειρίες διακοπών σε αγροτικά χωριά ή με ευκαιρίες για τη δημιουργία νέων προϊόντων σύμφωνα με τοπικά ήθη και έθιμα.

## **4.2 Ενέργεια**

---



Καθώς ο πλανήτης αντιμετωπίζει ποικίλα και προκλητικά ερωτήματα σχετικά με την παραγωγή και παροχή ενέργειας, η Ελλάδα λαμβάνει κεντρική θέση στην οργάνωση του ενεργειακού μέλλοντος, ως στρατηγικό ενεργειακό κέντρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και ελκυστικό επενδυτικό τόπο. Η ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας ευνοεί μεγάλες επενδύσεις στον ιδιωτικό τομέα.

Η Παγκόσμια Τράπεζα εκτιμά ότι θα χρειαστούν επενδύσεις άνω των 30 δισεκατομμυρίων Ευρώ μέχρι το 2020 για την αναβάθμιση και κατασκευή μονάδων παραγωγής ενέργειας, για μεταφορά και διανομή ενέργειας και για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ).

Η ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας, με στόχο να δημιουργήσει βιώσιμες, ανταγωνιστικές και ασφαλείς πηγές ενέργειας, έχει αναπτύξει ένα περιεκτικό ρυθμιστικό πλαίσιο και πλαίσιο αγοράς για τον τομέα της ενέργειας. Σε συνδυασμό με το νομοθετικό πλαίσιο επενδύσεων της Ελλάδας, προβλέπονται εξαιρετικές ευκαιρίες για επενδύσεις σε διάφορους τομείς.

Με το Νόμο 2773/1999 απελευθερώθηκε η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, με αποτέλεσμα η εγχώρια παραγωγή, μεταφορά και διανομή ενέργειας να είναι ανοικτές σε ιδιωτικούς επενδυτές. Η αλλαγή αυτή μεταμόρφωσε την αγορά ηλεκτρισμού και ενέργειας της Ελλάδας σε έναν από τους πιο ελκυστικούς τομείς ανάπτυξης και ευκαιριών στην Ευρώπη. Ενώ, κατά το παρελθόν, η ΔΕΗ κατείχε το μονοπώλιο της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας, σήμερα εταιρείες από όλο τον κόσμο σπεύδουν να εκμεταλλευτούν αυτή την εξαιρετική ευκαιρία στην ελληνική ενεργειακή αγορά.

Μεταξύ των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα σήμερα είναι οι εξής: Ελληνικά Πετρέλαια, Motor Oil, Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ), Προμηθέας Gas A.E., ΔΕΗ Ανανεώσιμες Α.Ε., Όμιλος Μυτηλιναίου, ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή, Global Energy, Energy Solutions, Solar Cells Hellas, Next Solar, Enova, EDF, Edison, Conergy, EGL, Acciona, Enel, Eurus Energy, Gamesa, Ρόκας-Iberdrola, Endesa, WPD, Atel.

Οι εταιρείες αυτές ασχολούνται με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, τη διανομή φυσικού αερίου και τον ταχύτατα αναπτυσσόμενο τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η στρατηγική γεω-οικονομική θέση της Ελλάδας ανάμεσα σε παραγωγούς ενέργειας της Μέσης Ανατολής, της Βορείου Αφρικής και της περιοχής της Κασπίας Θάλασσας, και πάνω στους καίριους δίαυλους μεταφορών του Αιγαίου Πελάγους και της Ανατολικής Μεσογείου, την καθιστούν ως κύριο ενεργειακό κόμβο μεταξύ Ανατολής και Δύσης.

Η Ελλάδα έχει θέσει σε εφαρμογή μεγάλα εγχειρήματα σε πετρέλαιο, φυσικό αέριο και εναλλακτικές πηγές ενέργειας, κερδίζοντας έτσι τον κεντρικό ρόλο στον ενεργειακό άξονα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Τρία κρίσιμα έργα θεμελιώνουν το υπόβαθρο για μια διαφοροποιημένη, ανταγωνιστική και διασφαλισμένη παροχή ενέργειας: ο αγωγός πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη, ο Διασυνδετήριος Αγωγός φυσικού αερίου Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας και ο αγωγός φυσικού αερίου South Stream. Με αυτά τα αναπλαστικά έργα, η Ελλάδα αναδύεται ως οδός διακίνησης πετρελαίου και φυσικού αερίου, προμηθεύοντας τις αγορές της Νοτιοανατολικής και Δυτικής Ευρώπης, καθώς και πιο απομακρυσμένες αγορές, όπως της Βορείου Αμερικής.

#### *Αγωγός Πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη*

Ο αγωγός πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη θα συμβάλει σημαντικά στην αποσυμφόρηση των Στενών του Βοσπόρου και θα προσφέρει μία νέα οδό εξαγωγής του πετρελαίου της Μαύρης Θάλασσας προς τις αγορές της Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής. Στο έργο αυτό θα συμμετέχουν ελληνικές εταιρείες με ποσοστό 23.5% και το ελληνικό κράτος με 1%. Ο αγωγός μήκους 279 χιλιομέτρων από το Μπουργκάς της Βουλγαρίας μέχρι την Αλεξανδρούπολη, αναμένεται να μεταφέρει αρχικό όγκο 50 εκατομμύρια τόνους πετρελαίο το χρόνο και δυνατότητα μεταφοράς άνω των 50 εκατομμυρίων τόνων πετρελαίου ετησίως. Το κόστος του έργου εκτιμάται σε 800 εκατ. Ευρώ.

#### *Διασυνδετήριος Αγωγός Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας*



Ο αγωγός φυσικού αερίου ITGI θα επιτρέψει την εισαγωγή στην Ιταλία και την Ευρώπη 10 δισ. κυβ. μέτρων φυσικού αερίου ετησίως, από τις περιοχές της Κασπίας και της Μέσης Ανατολής, μέσω Τουρκίας και Ελλάδας.

*Ο τουρκοελληνοϊταλικός αγωγός αποτελείται από τρία τμήματα:*

α) το τουρκικό δίκτυο αγωγών που θα ενισχυθεί προκειμένου να επιτρέψει την διέλευση των ποσοτήτων που προορίζονται για την ελληνική και την ιταλική αγορά,  
β) τη διασύνδεση Τουρκίας-Ελλάδας (ITG) που είναι ήδη σε λειτουργία από το Νοέμβριο 2007,

γ) τον ελληνοϊταλικό αγωγό (IGI) μήκους 800 χλμ., εκ των οποίων 600 χλμ. θα κατασκευαστούν από τον ΔΕΣΦΑ στην ελληνική επικράτεια και περίπου 200 χλμ. από την EDISON και την ΔΕΠΑ, μέσω της κοινής εταιρείας ΠΟΣΕΙΔΩΝ, στο υποθαλάσσιο τμήμα μεταξύ της ελληνικής και της ιταλικής ακτής. Ο ITGI θα περιλαμβάνει επίσης μία διακλάδωση από την Ελλάδα προς την Βουλγαρία (IGB - Interconnector Greece-Bulgary) με δυναμικότητα μεταφοράς 3-5 δισ. κυβ. μέτρα φυσικού αερίου ετησίως.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνώρισε την στρατηγική σπουδαιότητα του ITGI ως Project of European Interest, και το ενέταξε στα έργα ανάπτυξης του Νότιου Διαδρόμου του European Recovery Plan με πρόταση χρηματοδότησης 100 εκατ. ευρώ.



Σχήμα 8. Ο τουρκοελληνοϊταλικός αγωγός αποτελείται από τρία τμήματα

Πηγή: Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου Α.Ε.

### Αγωγός South Stream

Ο αγωγός φυσικού αερίου South Stream με κατάληξη στην Ιταλία αποτελεί είναι σημαντικό έργο που θα προμηθεύει τη Δυτική Ευρώπη με φυσικό αέριο από τη Ρωσία. Ο αγωγός θα περάσει μέσα από την Ελλάδα και υπάρχει περίπτωση να συνδεθεί με το Διασυνδεδημένο Αγωγό Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας.



Σχήμα 9. Αγωγός South Stream

Πηγή: Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου Α.Ε.

Η Ελλάδα εισάγει υγροποιημένο φυσικό αέριο (LNG) μέσω θαλάσσης από την Αλγερία, διευρύνοντας έτσι το φάσμα των ενεργειακών πόρων της χώρας. Τα πρόσφατα σχέδια απαιτούν την αναβάθμιση και την ανάπτυξη νέων διασυνδέσεων ηλεκτρικής ενέργειας με γειτονικές χώρες που θα ενισχύσουν περαιτέρω τις διασυνοριακές ανταλλαγές μεταξύ Ελλάδας και των γειτονικών χωρών.

Τα σχέδια αυτά δημιουργούν σημαντικές επενδυτικές ευκαιρίες στη διασυνδεδεμένη αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Η Ελλάδα πέρα του ότι αποτελεί στρατηγικό κέντρο μεταφορών, αναδεικνύεται και σε στρατηγικό κόμβο για την ανάπτυξη ενεργειακών επενδύσεων στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η Ενεργειακή Κοινότητα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, με έδρα την Αθήνα, επικεντρώνεται στη δημιουργία μίας ενιαίας ενεργειακής αγοράς στα Βαλκάνια, θεσπίζοντας κοινούς κανόνες και ρυθμίσεις, με σκοπό να ενσωματωθεί στην ενεργειακή αγορά της ΕΕ σε κατάλληλο χρόνο. Η Ενεργειακή Κοινότητα ιδρύθηκε σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση και περιλαμβάνει τις εξής χώρες: Κροατία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σερβία, Μαυροβούνιο, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Αλβανία, Ρουμανία, Βουλγαρία καθώς

και την αποστολή των Ηνωμένων Εθνών για λογαριασμό του Κοσσυφοπέδιου.



Σχήμα 10. Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στο διασυνδεδεμένο σύστημα για το έτος 2010



Σχήμα 11. Χάρτης Διασυνδεδεμένου Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας  
 Πηγή: Διαχειριστής Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.

### Φυσικό αέριο

Το φυσικό αέριο εισήχθη για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1988 όταν ιδρύθηκε η Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ). Η ΔΕΠΑ ανήκει κατά 35% στην εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια Α.Ε. και κατά 65% στο Ελληνικό Δημόσιο. Σήμερα, η απελευθερωμένη ενεργειακή αγορά της Ελλάδας δίνει τη δυνατότητα σε εταιρείες να συμμετέχουν στη μετάδοση και διανομή του φυσικού αερίου. Το φυσικό αέριο αποτελεί πλέον σημαντικό μέρος της ενεργειακής πολιτικής της Ελλάδας, καθώς διευρύνει το

φάσμα των ενεργειακών πόρων, περιλαμβάνοντας πιο καθαρούς ενεργειακούς πόρους σε ανταγωνιστικές τιμές.

Η κατασκευή του δικτύου μεταφοράς φυσικού αερίου είναι ένα από τα μεγαλύτερα έργα ενεργειακής υποδομής που έχουν γίνει στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Το σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου έχει τρία σημεία εισόδου:

1) Τα σύνορα Ελλάδας-Βουλγαρίας, απ' όπου εισέρχεται μέσω κεντρικού αγωγού από Ρωσία, 2) τα σύνορα Ελλάδας-Τουρκίας, όπου το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου διασυνδέεται με το τουρκικό σύστημα, και 3) το νησί Ρεβυθούσα στον κόλπο Πάχης Μεγάρων, όπου υπάρχουν εγκαταστάσεις για τη λήψη, αποθήκευση και αεροποίηση του υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) που εξάγεται με δεξαμενόπλοιο από την Αλγερία. Το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου μεταφέρει αέριο από τα σημεία εισόδου στους καταναλωτές της ηπειρωτικής χώρας. Προς το παρόν λειτουργούν τρεις Εταιρείες Παροχής Αερίου: η ΕΠΑ Αττικής, η ΕΠΑ Θεσσαλονίκης και η ΕΠΑ Θεσσαλίας.

*Το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου περιλαμβάνει:*

- Τον κεντρικό αγωγό μεταφοράς αερίου. Ο κεντρικός αγωγός υψηλής πίεσης (70 bar) έχει μήκος 512 χιλιόμετρα. Εκτείνεται από τα σύνορα Ελλάδας-Βουλγαρίας (Προμαχώνας) έως το Λαύριο Αττικής και από την Θεσσαλονίκη έως τα σύνορα Ελλάδας-Τουρκίας (Κήποι).
- Τους κλάδους μεταφοράς, συνολικού μήκους 689 χιλιομέτρων. Οι κλάδοι ξεκινούν από τον κεντρικό αγωγό και τροφοδοτούν με φυσικό αέριο τις περιοχές της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της Θεσσαλονίκης, του Δήμου Πλατέος Ημαθίας, του Βόλου, της Βοιωτίας, των Οινοφύτων, της Αττικής και της Κορίνθου. Το 2007 ξεκίνησαν έργα για την κατασκευή κλάδων προς τη Δυτική Θεσσαλία και Εύβοια πρόσθετου μήκους 119 χιλιομέτρων.
- Τους Μετρητικούς και Ρυθμιστικούς σταθμούς φυσικού αερίου για τη μέτρηση της παρεχόμενης ποσότητας αερίου και τη ρύθμιση της πίεσης του
- Δύο Σταθμούς Ανεφοδιασμού Λεωφορείων στα Άνω Λιόσια και στην Ανθούσα Αττικής
- Το Κέντρο Ελέγχου και Κατανομής Φορτίου
- Τα Κέντρα Λειτουργίας και Συντήρησης στην Αττική, τη Θεσσαλονίκη, τη Θεσσαλία και την Ξάνθη.

### *Προμηθευτές*

Το φυσικό αέριο προμηθεύεται στη ΔΕΠΑ από τη Gazexport της Ρωσίας (θυγατρική της Gazprom) και τη Sonatrach της Αλγερίας. Η συμφωνία με Gazexport εγγυάται την προμήθεια αερίου ποσότητας που αντιστοιχεί σε 2.8 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως. Η συμφωνία με Sonatrach προβλέπει την προμήθεια αερίου ποσότητας που αντιστοιχεί σε 0,51 έως 0.68 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως. Η σύμβαση της προμήθειας αερίου με την Gazexport λήγει το 2016 και με τη Sonatrach το 2020.

### *Σύστημα διανομής*

Οι Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ), έχουν ως αντικείμενο την επέκταση, λειτουργία και συντήρηση των «δικτύων πόλης», καθώς και τη διανομή αερίου στους οικιακούς, εμπορικούς και βιομηχανικούς καταναλωτές (με ετήσια κατανάλωση έως 100 GWh ΑΘΔ). Στις ΕΠΑ συμμετέχει κατά 51% η ΔΕΠΑ, μέσω της κατά 100% θυγατρικής της Εταιρείας Διανομής Αερίου (ΕΔΑ), και κατά 49% ιδιώτες επενδυτές, οι οποίοι ασκούν και τη διοίκηση των εταιρειών.

Το φυσικό αέριο εισάγεται στη χώρα μας μέσω αγωγών υψηλής πίεσης. Η πορεία του συνεχίζεται μέσα από δίκτυα μέσης πίεσης (19bar), που έχουν αποδέκτες βιομηχανικούς καταναλωτές, καθώς και μέσα από δίκτυα χαμηλής πίεσης (4bar) που εξυπηρετούν οικιακές, εμπορικές και βιομηχανικές χρήσεις.

- Δίκτυα μέσης πίεσης έχουν αναπτυχθεί και συνεχίζουν να αναπτύσσονται σε Αττική, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Βόλο, Οινόφυτα, Θήβα, ευρύτερη περιοχή Χαλκίδας, Λαμία, Πλατύ Ημαθίας, Κατερίνη, Κιλκίς, Σέρρες, Δράμα, Ξάνθη, Καβάλα, Αλεξανδρούπολη, Κομοτηνή.
- Δίκτυα χαμηλής πίεσης έχουν αναπτυχθεί και συνεχίζουν να αναπτύσσονται σε Αττική, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Βόλο, Οινόφυτα, Κιλκίς, Ξάνθη, Κομοτηνή. Η ΔΕΠΑ θα παραχωρήσει τη χρήση αυτών των δικτύων σε νέες Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ) που θα συσταθούν.

### *Επέκταση των Δικτύων, Νέες Εταιρείες Παροχής Αερίου*

Η στρατηγική ανάπτυξης της ΔΕΠΑ είναι να αυξήσει το ποσοστό του φυσικού αερίου στην εθνική ενεργειακή αγορά. Σε εξέλιξη βρίσκονται προγράμματα για την αύξηση της αστικής κατανάλωσης αερίου, μέσω της ίδρυσης νέων ΕΠΑ και της

επέκτασης των δικτύων σε νέες βιομηχανικές περιοχές, καθώς και μέσω της προώθησης των επενδύσεων στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με φυσικό αέριο.

#### *Νέες Εφαρμογές*

Σε συνδυασμό με τις προσπάθειες να αυξήσει την κατανάλωση αερίου σε συμβατικές χρήσεις, η ΔΕΠΑ στοχεύει να αναπτύξει νέες εφαρμογές φυσικού αερίου:

- Η συμπαραγωγή ενέργειας και θέρμανσης είναι ένας τομέας, στον οποίο το φυσικό αέριο μπορεί πραγματικά να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα, μέσω της μείωσης του συνολικού κόστους ενέργειας.
- Αξιοσημείωτες τεχνικές εξελίξεις στην παραγωγή ενέργειας με τη χρήση της τεχνολογίας κυψελών καυσίμου επιτυγχάνουν μεγαλύτερη ενεργειακή αποδοτικότητα και βελτιωμένη περιβαλλοντική απόδοση.
- Η χρήση του φυσικού αερίου σε θερμοκήπια είναι κοινή πρακτική στην Ευρώπη και δημιουργεί ευκαιρίες στην Ελλάδα. Το φυσικό αέριο βοηθάει στην παραγωγή του διοξειδίου του άνθρακα (που παράγεται κατά την καύση του φυσικού αερίου), με αποτέλεσμα να επιταχύνει τη φωτοσύνθεση και την ανάπτυξη των φυτών.

#### *Συμπαραγωγή*

Ως πηγή ενέργειας σε μονάδες Συμπαραγωγής μπορεί να χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε καύσιμο (ορυκτό ή βιομάζα). Το καύσιμο όμως που σήμερα κυριαρχεί, για οικονομικούς αλλά και περιβαλλοντικούς λόγους, είναι το Φυσικό Αέριο. Με την αξιοποίηση της θερμικής ενέργειας, η απόδοση μιας εγκατάστασης Συμπαραγωγής μπορεί να φθάσει ή και να ξεπεράσει το 90%. Ως εκ τούτου η Συμπαραγωγή προσφέρει εξοικονόμηση ενέργειας που κυμαίνεται μεταξύ 15 έως 40%, σε σύγκριση με τη διάθεση ηλεκτρικής και θερμικής ενέργειας από συμβατικούς ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς και λέβητες, αντίστοιχα.

Η συμπαραγωγή παράγει περίπου το 4% της συνολικής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα, ενώ αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά το ποσοστό αυτό στο εγγύς μέλλον. Οι βασικοί παράγοντες που έχουν συμβάλει στον επεκτεινόμενο ρόλο της συμπαραγωγής στην Ελλάδα είναι:

- Η απελευθέρωση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας έχει προσελκύσει πολλές προτάσεις έργων, και οι περισσότερες περιλαμβάνουν τροφοδότηση με αέριο
- Η ζήτηση της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα αναμένεται να αυξηθεί κατά 3.5% ετησίως από το 2010 έως το 2020. Σύμφωνα με τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) της Ελλάδας, θα χρειαστεί επιπλέον ισχύς 6,000 MW έως το 2015.

- Τρεις σημαντικές αλλαγές στο ελληνικό σύστημα φυσικού αερίου:
- Πραγματοποιούνται σημαντικά κατασκευαστικά έργα αερίου για να συνδεθεί η Ελλάδα και η Ιταλία με την περιοχή της Κασπίας.
- Η απελευθέρωση της αγοράς αερίου με νέα τιμολόγια.
- Η ελληνική κυβέρνηση προωθεί τη χρήση αερίου για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και για θέρμανση, σε συμμόρφωση προς την πολιτική παροχής ενέργειας και περιβαλλοντικές δεσμεύσεις.
- Η Ευρωπαϊκή πολιτική και τα σχέδια στήριξης για τη δημιουργία μίας ενιαίας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου στην Ευρώπη.

Από το 1990, η ΔΕΗ έχει μετατρέψει αρκετούς σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής σε σταθμούς συμπαραγωγής και αποδέχεται όλο και περισσότερο το μοντέλο συμπαραγωγής. Επιπλέον, οι συνθήκες για την ανάπτυξη συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού (CHP) βελτιώνονται τόσο σε νομική βεβαιότητα όσο και στην προμήθεια καυσίμων (Νόμος 3486 εφαρμόζει την οδηγία περί απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και έργα ανάπτυξης της υποδομής αερίου).

Ο τομέας τροφίμων επωφελείται κυρίως από τη συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρικής ενέργειας και ακολουθεί δεύτερος ο τομέας των διυλιστηρίων. Στο παρελθόν, οι πιο αποδοτικές εγκαταστάσεις CHP ήταν τα διυλιστήρια, λόγω της συνεχόμενης λειτουργίας τους, των φθηνών καυσίμων (παραπροϊόντα διυλιστηρίων) και της ευνοϊκής αναλογίας ηλεκτρισμού και θερμότητας.

Ο ΕΣΣΗΘ δηλώνει ότι η συνολική ισχύς για τη συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού ξεπερνάει τα 700 MW στο βιομηχανικό τομέα και 100-300 MW στον τομέα των υπηρεσιών βάσει των τρεχουσών πολιτικών για τη συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού.

Ο ΕΣΣΗΘ δηλώνει ότι οι προοπτικές στην αγορά για συμπαραγωγή στην Ελλάδα αυξάνονται, ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης χρήσης φυσικού αερίου και της οικονομικής στήριξης για εγκαταστάσεις συμπαραγωγής από επιδοτήσεις της ΕΕ, καθώς και μέσω των ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων της ελληνικής κυβέρνησης.

#### *Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ)*

Η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν ορίσει βασικές προτεραιότητες και δεσμευτικές πολιτικές σχετικά με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Η Ελλάδα προωθεί τη χρήση ανανεώσιμων πηγών για την παραγωγή ενέργειας, με σκοπό να δημιουργήσει ασφάλεια και διαφοροποίηση των



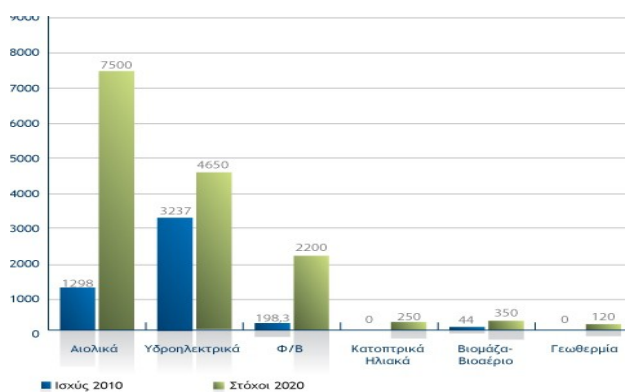
ενεργειακών πόρων, να διασφαλίσει την προστασία του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης και να ενισχύσει την κοινωνική συνοχή.

Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας διαδραματίζουν όλο και περισσότερο κεντρικό ρόλο στην πολιτική της Ελλάδας για την παραγωγή ενέργειας. Η παραγωγή σήμερα βασίζεται σε μεγάλης κλίμακας υδροηλεκτρικούς σταθμούς που διαχειρίζεται η ΔΕΗ. Οι ανανεώσιμες πηγές αποτελούν περίπου 5% της ηλεκτρικής παραγωγής εάν αφαιρέσουμε το 5% των υδροηλεκτρικών σταθμών.

Το παρόν επενδυτικό πλαίσιο απαιτεί σημαντική αύξηση της παραγωγής από αιολική και ηλιακή ενέργεια, μικρούς υδροηλεκτρικούς σταθμούς, βιομάζα και γεωθερμία. Αναμένεται ότι τα βιοκαύσιμα θα συμβάλλουν σημαντικά ως μελλοντικά καύσιμα μεταφορών.

Το πρώτο εξάμηνο του 2011, η συνολική εγκατεστημένη ισχύς των ανανεώσιμων πηγών έφτασε τα 2022,2 MW. Το 75% της ισχύος παράγεται από αιολική ενέργεια, το 11,5% από ηλιακή ενέργεια, ενώ το υπόλοιπο 13,5% από βιομάζα και υδροηλεκτρική ενέργεια.

Στόχος της Ελλάδας είναι η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ να αγγίξει το 40 % επί της συνολικής ηλεκτροπαραγωγής μέχρι το 2020.



Σχήμα 12. ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΑΠΕ, ΣΤΟΧΟΣ ΕΤΟΥΣ 2020

#### *Ισχυρά πλεονεκτήματα ΑΠΕ*

- Έγγυημένες υψηλές τιμές πώλησης για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας
- Έγγυημένη ζήτηση για 20 χρόνια
- Δεσμευτικοί στόχοι ΕΕ για παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ
- Υψηλή ανάπτυξη

- Ιδεατές κλιματολογικές συνθήκες

#### *Υποστήριξη ΑΠΕ σε Έρευνα & Ανάπτυξη*

Το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ) είναι το πρώτο κέντρο E&A της Ελλάδας που επικεντρώνεται στην έρευνα και προώθηση των εφαρμογών ΑΠΕ/ΟΧΕ/ΕΕ. Το ΚΑΠΕ αναπτύσσει εφαρμοσμένη έρευνα για νέες ενεργειακές τεχνολογίες και στηρίζει την αγορά για τη διείσδυση και υλοποίηση αυτών των τεχνολογιών και επενδυτικών έργων. Το ΚΑΠΕ αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ της βασικής έρευνας και της βιομηχανίας για την ανάπτυξη τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών. Επιπλέον, το ΚΑΠΕ λειτουργεί ως σύμβουλος της Ελληνικής κυβέρνησης στο θέμα της εθνικής πολιτικής για την ενέργεια, και ιδιαίτερα σχετικά με επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και επενδυτικά εγχειρήματα.



Σχήμα 13. Εικόνα από την Iberdrola Renovables: Φωτοβολταϊκό Πάρκο

#### **4.2.1 Αιολική**

---

Η αγορά ενέργειας στην Ελλάδα βρίσκεται στο προσκήνιο ραγδαίων εξελίξεων, προσελκύνοντας επενδυτές από όλο τον κόσμο. Με την ανάδειξη της Ελλάδας ως ενεργειακού κόμβου στη Νοτιοανατολική Ευρώπη αλλά και την Ευρώπη γενικότερα, την απελευθέρωση της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και τη δυναμική εκστρατεία ώστε οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην παραγωγή ενέργειας, η χώρα βρίσκεται στο επίκεντρο σημαντικών αναπτυξιακών ευκαιριών.

Η αιολική ενέργεια πρωταγωνιστεί στην ανάπτυξη των ΑΠΕ και παρουσιάζει σημαντικές επενδυτικές δυνατότητες στην Ελλάδα. Το εξαιρετικά υψηλό αιολικό δυναμικό της χώρας κατατάσσεται μεταξύ των πλέον ελκυστικών στην Ευρώπη, με

απόδοση πάνω από 8 μέτρα/δευτερόλεπτο ή/και 2,500 ώρες παραγωγής αιολικής ενέργειας, σε πολλά σημεία της χώρας.

Εκτιμάται ότι σήμερα λειτουργούν περίπου 1400 MW από αιολικά πάρκα, και στόχος είναι να εγκατασταθούν 7.500 MW μέχρι το 2020, από τα οποία τα 300MW αφορούν υπεράκτια αιολικά πάρκα.

Το ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο νομικό πλαίσιο της Ελλάδας για τις ΑΠΕ διασφαλίζει τις επενδύσεις στον κλάδο και έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη μεγάλων επενδυτών. Μεταξύ των παγκόσμιων κολοσσών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα είναι οι ισπανικές εταιρείες Endesa, σε συνεργασία με τον Όμιλο Μυτιληναίου, Iberdrola σε συνεργασία με τον Όμιλο Ρόκα, Acciona και Gamesa. Επίσης, στην ελληνική αγορά δραστηριοποιούνται και οι γαλλικές EDF και Veolia, η ιταλική Enel και οι γερμανικές WPD και WRE, οι οποίες προσβλέπουν στη συνέχιση της ανάπτυξης και επιτυχίας τους στο χώρο.

Η αιολική ενέργεια αποτελεί προτεραιότητα για την Ελληνική Κυβέρνηση. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μπορούν να αναπτυχθούν στην Ελλάδα σε ανταγωνιστικές τιμές και στόχος είναι η συμμετοχή των ΑΠΕ στη συνολική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας να φτάσει το 40%, μέχρι το 2020. Δεδομένου ότι ο στόχος των ΑΠΕ αποτελεί συμβατική υποχρέωση της χώρας που απορρέει από τους σχετικούς κανονισμούς της Ε.Ε. και το Πρωτόκολλο του Κιότο, οι επενδυτές έχουν τη δυνατότητα να διασφαλίσουν σταθερούς και μακροχρόνιους στόχους στην ελληνική αγορά ΑΠΕ.

#### *Πλεονεκτήματα Επένδυσης στην Αιολική Ενέργεια*

- Εξαιρετικό αιολικό δυναμικό – από τα καλύτερα στην Ευρώπη
- Προτεραιότητα στην πώληση της παραγόμενης ενέργειας στο Διαχειριστή του Συστήματος
- Υψηλές τιμές πώλησης της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs)
- 20ετούς διάρκειας συμφωνία αγοράς ενέργειας (Power Purchase Agreement, PPA)
- Ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο θεσμικό πλαίσιο που διασφαλίζει αξιοπιστία και μακροχρόνιο σχεδιασμό στις επενδύσεις

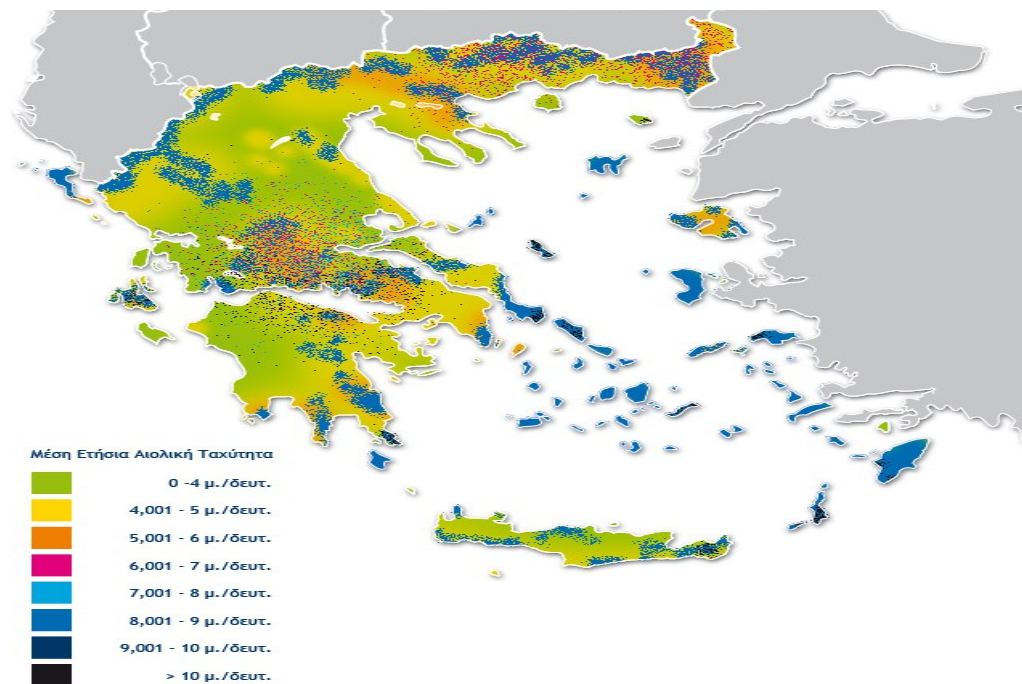
Τρέχοντα τιμολόγια πώλησης παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs, FIT) με 20ετή εγγύηση

Σε Ευρώ-MWh	Διασυνδεδεμένο Σύστημα	Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά
Παράκτια Αιολικά Πάρκα > 50KW	87,85	99,45

Η ανάπτυξη του τομέα των ΑΠΕ στην Ελλάδα διασφαλίζεται από δεσμευτικούς συμβατικούς στόχους που απαιτούν τη συμμετοχή κατά 40% στη συνολικά παραγόμενη ενέργεια μέχρι το 2020, έναντι της τρέχουσας συμμετοχής που ανέρχεται στο 10% περίπου, συμπεριλαμβάνοντας τα μικρά υδροηλεκτρικά.

#### *Επιτυχή Παραδείγματα*

Το 1998, η Ελληνική εταιρεία Χ. Ρόκας Α.Ε. κατασκεύασε το πρώτο ιδιωτικό αιολικό πάρκο στην Ελλάδα – στη Σητεία, Κρήτης – με ισχύ 10.2 MW. Το 2004, η εταιρεία Ρόκας έγινε μέλος του ισπανικού Ομίλου Iberdrola, ένα από τους μεγαλύτερους παίκτες στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας. Σήμερα, η εταιρεία συνεχίζει να κατέχει μία από τις πρώτες θέσεις στην ελληνική αγορά αιολικής ενέργειας, με εγκατεστημένη ισχύ 205 MW και προσβλέπει στη συνέχιση της αναπτυξιακής της επέκτασης.



Σχήμα 14. Μέση Ετήσια Αιολική Ταχύτητα  
Πηγή: ΚΑΠΕ (Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας)

#### 4.2.2 Ηλιακή

Η αγορά ενέργειας στην Ελλάδα βρίσκεται στο προσκήνιο ραγδαίων εξελίξεων προσελκύοντας επενδυτές από όλο τον κόσμο. Με την ανάδειξη της Ελλάδας ως ενεργειακό κόμβο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, την απελευθέρωση της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και μία δυναμική εκστρατεία με σκοπό οι ανανεώσιμες πηγές να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην παραγωγή ενέργειας, η χώρα βρίσκεται στο επίκεντρο σημαντικών αναπτυξιακών ευκαιριών.

Η ηλιακή φωτοβολταϊκή ενέργεια πρόκειται να αποτελέσει έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες του ενεργειακού προφίλ της Ελλάδας. Η Ελλάδα διαθέτει πλούσιο ηλιακό δυναμικό και εκτιμάται ότι η ηλιακή ενέργεια μπορεί να καλύψει το ένα τρίτο των ενεργειακών αναγκών της χώρας. Οι ειδικοί πιστεύουν ότι η αγορά θα αναπτυχθεί σημαντικά και η αξία της θα ξεπεράσει τα 4 δισεκατομμύρια Ευρώ στα επόμενα χρόνια.

Η Ελλάδα ενθαρρύνει την ανάπτυξη της ηλιακής θερμικής ενέργειας και μέχρι σήμερα πλήθος μικρών και μεσαίων εταιρειών έχουν επενδύσει στον τομέα αυτό. Ως αποτέλεσμα η σημερινή δυναμικότητα των φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων στη χώρα έχει φτάσει τα 340 MW, ενώ αναμένεται να φτάσει περί τα 2.200 MW μέχρι το έτος 2020.

Μεταξύ των εταιρειών που έχουν επενδύσει στον τομέα ηλιακής ενέργειας στην Ελλάδα είναι οι γερμανικές Conergy και WPD, η γαλλική EDF-EEN, η αυστραλιανή Babcock & Brown, η ελληνική ΔΕΗ και ο ελληνο-ισπανικός όμιλος Ρόκας-Iberdrola. Επίσης, έχουν δημιουργηθεί σε όλη τη χώρα 5 μονάδες παραγωγής φωτοβολταϊκών πάνελ για να τροφοδοτούν την αγορά με τον κατάλληλο εξοπλισμό καθώς και μια μονάδα επεξεργασίας πυριτίου που χρησιμοποιείται για την κατασκευή των πάνελς.

Οι επενδυτές αρχίζουν να διαπιστώνουν τις υψηλές προοπτικές της ηλιακής ενέργειας στην ελληνική αγορά. Κατά τους καλοκαιρινούς μήνες που η ένταση της ακτινοβολίας βρίσκεται στο μέγιστο σημείο, αυξάνεται και η ζήτηση για ηλιακή ενέργεια, λόγω των εκατομμυρίων τουριστών. Επιπλέον, αυξάνονται οι ενεργειακές ανάγκες στις αγροτικές περιοχές και τα νησιά που είναι αναπτυσσόμενες περιοχές. Τέλος πολλοί κρατικοί φορείς, βιομηχανίες και τουριστικές μονάδες έχουν δείξει ενδιαφέρον για τη χρήση φωτοβολταϊκής ενέργειας.

*Πλεονεκτήματα επενδύσεων στην Ηλιακή Ενέργεια*

- Πλούσιο ηλιακό δυναμικό, από τα καλύτερα στην Ευρώπη
- Προτεραιότητα στην πώληση της παραγόμενης ενέργειας στο διαχειριστή συστήματος.

- Υψηλές τιμές αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs)
- 20ετής συμφωνία αγοράς ενέργειας (Power Purchase Agreement, PPA)
- Ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο νομικό πλαίσιο της Ελλάδας που διασφαλίζει την αξιοπιστία του επενδυτικού περιβάλλοντος.

Η ανάπτυξη του τομέα ΑΠΕ στην Ελλάδα διασφαλίζεται από θεσμικά δεσμευτικούς στόχους που απαιτούν την κατά 40% συμμετοχή των ΑΠΕ στην συνολική παραγόμενη ενέργεια μέχρι το 2020, και 20% στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

### Τιμές Πώλησης της Παραγόμενης Ενέργειας (Feed in Tariffs, FIT)

Νέες τιμές Συστήματος και η φθίνουσα εξέλιξή τους από τον Αύγουστο 2010.

Έτος-μήνας/ Ευρώ/MWh	Διασυνδεδεμένο Σύστημα		Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά	
	>100kW	≤100kW	>100kW	≤100kW
Φεβρουάριος 2010	400,00	450,00	450,00	500,00
Αύγουστος 2010	392,04	441,05	441,05	490,05
Φεβρουάριος 2011	372,83	419,43	419,43	466,03
Αύγουστος 2011	351,01	394,88	394,88	438,76
Φεβρουάριος 2012	333,81	375,53	375,53	417,26
Αύγουστος 2012	314,27	353,56	353,56	392,84
Φεβρουάριος 2013	298,87	336,23	336,23	373,59
Αύγουστος 2013	281,38	316,55	316,55	351,72
Φεβρουάριος 2014	268,94	302,56	302,56	336,18
Αύγουστος 2014	260,97	293,59	293,59	326,22
Από το 2015 και μετά για κάθε χρόνο (v)	1,3 χ μΟΤΣ(v-1) 1,4χμΟΤΣ(v-1)		1,4 χ μΟΤΣ (v-1) 1,5 χ μΟΤΣ (v-1)	

μΟΤΣ(v-1): Μέση Οριακή Τιμή Συστήματος κατά το προηγούμενο έτος v-1

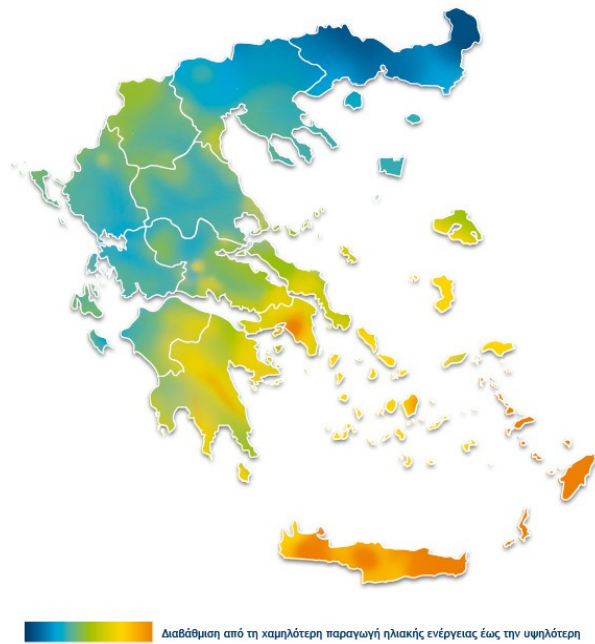
#### *Ελκυστικά Κίνητρα*

Εξασφαλίζονται υψηλές τιμές πώλησης της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs), και 20ετής συμφωνία αγοράς ενέργειας (PPA).

#### *Βιομηχανία φωτοβολταϊκών συστημάτων*

Η συνεχής επέκταση των φωτοβολταϊκών πάρκων στην Ελλάδα δημιουργεί μοναδικές ευκαιρίες για τις βιομηχανίες της ενεργειακής τεχνολογίας και εξοπλισμού. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η Next Solar, η Solar Cells Hellas και ο Όμιλος Κοπελούζου, οι οποίοι κατασκευάζουν βιομηχανικές εγκαταστάσεις στην Ελλάδα για παραγωγή φωτοβολταϊκών συστημάτων.

Στην Πάτρα, κατασκευάστηκε εργοστάσιο παραγωγής δισκίων πυριτίου (wafers) και 2 μονάδες παραγωγής ηλιακών στοιχείων (solar cells) με παραγωγική δυνατότητα 30+30 MW/χρόνο. Στην Τρίπολη, λειτουργεί μονάδα παραγωγής φωτοβολταϊκών πάνελ thin film με παραγωγική δυνατότητα 60+60 MW/χρόνο. Επιστήμονες του Πανεπιστημίου Πατρών παρέχουν τεχνική υποστήριξη στα εργοστάσια αυτά.



Σχήμα 15. Χάρτης Ηλιακής Ακτινοβολίας

Πηγή: ΚΑΠΕ (Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας)

#### 4.2.3. Γεωθερμική

Οι ποικίλες πηγές ενέργειας αποτελούν τον πυρήνα της επενδυτικής και ενεργειακής πολιτικής της Ελλάδας. Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον εξελισσόμενο τομέα ενέργειας της χώρας και η γεωθερμική ενέργεια αποτελεί πρωταρχική πηγή ενέργειας με πολλές σημαντικές εφαρμογές. Η Ελλάδα διαθέτει έναν πλούτο γεωθερμικών πηγών, που προσφέρουν αμέτρητες ευκαιρίες επένδυσης στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, σε εμπορικές εφαρμογές ή αγροτικές χρήσεις.

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας ευνοεί τις γεωθερμικές πηγές, υψηλής και χαμηλής θερμοκρασίας. Οι πηγές υψηλής θερμοκρασίας είναι κατάλληλες για την παραγωγή ενέργειας, καθώς και για θέρμανση και ψύξη και εντοπίζονται σε βάθος 1-2 χιλιομέτρων στα νησιά της Μήλου, Σαντορίνης και Νισύρου. Επίσης, πηγές υψηλής

θερμοκρασίας έχουν εντοπιστεί στα νησιά της Λέσβου, Χίου και Σαμοθράκης σε βάθος 2-3 χιλιομέτρων, καθώς και στα λεκανοπέδια της Κεντρικής-Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Οι πηγές χαμηλής θερμοκρασίας εντοπίζονται στις πεδιάδες της Μακεδονίας και της Θράκης και στη γειτονιά κάθε μιας από τις 56 θερμές πηγές της χώρας. Σε αυτές περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων τα Λουτρά Σαμοθράκης, η Λέσβος, η Χίος, η Αλεξανδρούπολη, οι Σέρρες, οι Θερμοπύλες και η Χαλκιδική.

Οι γεωθερμικές εφαρμογές χαμηλής θερμοκρασίας περιλαμβάνουν τη θέρμανση κλειστών χώρων, αγροτικές χρήσεις (θέρμανση θερμοκηπίων, αποξήρανση φρούτων και λαχανικών, ιχθυοκαλλιέργεια, αφαλάτωση θαλασσινού νερού και κέντρα θαλασσοθεραπείας), παρέχοντας ιδανικά αποτελέσματα σε συνεργία με άλλα εμπορικά εγχειρήματα στην Ελλάδα.

Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, η εκμετάλλευση των γεωθερμικών πηγών χαμηλής θερμοκρασίας που βρίσκονται λίγα μέτρα κάτω από την επιφάνεια της γης, αποτελεί μία εφικτή και ελκυστική προοπτική, όπως για παράδειγμα για τη θέρμανση και ψύξη νερού για οικιακή χρήση. Εφαρμογές όπως αυτή συμβάλλουν στη μείωση της εξάρτησης από μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, είναι αξιόπιστες και οικονομικά αποδοτικές και εκπέμπουν λιγότερο διοξείδιο του άνθρακα.

#### *Πλεονεκτήματα επενδύσεων στη Γεωθερμία*

- Πλούτος γεωθερμικών πηγών
- Αναδυόμενη αγορά – σημαντικές ευκαιρίες σε αρχικό επίπεδο
- Υψηλή τιμή αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs)
- Δυνατότητα για ποικίλες εφαρμογές σε συνεργία με άλλες

#### Τιμή αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs)

Σε Ευρώ- MWh	Διασυνδεδεμένο Σύστημα	Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά
Γεωθερμική Ενέργεια		
	χαμηλής θερμοκρασίας	150
Γεωθερμική Ενέργεια		
	υψηλής θερμοκρασίας	99,45

Οι άφθονες και οικονομικά αποδοτικές γεωθερμικές πηγές της Ελλάδας χρησιμοποιούνται σε κέντρα αναζωογόνησης, θερμοκήπια και στην αποξήρανση



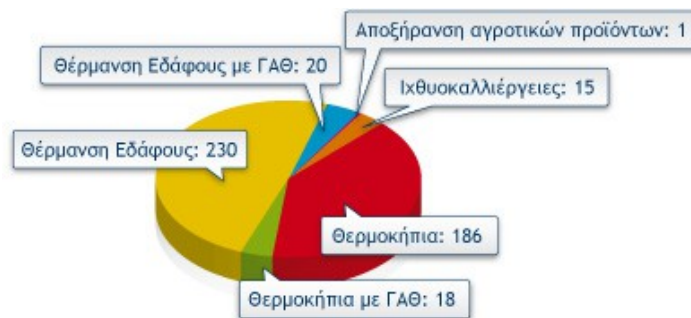
φρούτων και λαχανικών. Παράλληλα, η ευρεία χρήση των γεωθερμικών αντλιών θερμότητας (ΓΑΘ) εξελίσσεται σε ακμάζουσα αγορά.

#### *Νομικό Πλαίσιο*

Οι γεωθερμικές πηγές άνω των 25C ρυθμίζονται από το Κράτος και τα δικαιώματα εκμετάλλευσης τους ορίζονται με μειοδοτικούς διαγωνισμούς. Τα δικαιώματα για γεωθερμική έρευνα εκχωρούνται για περίοδο πέντε (5) ετών με επιλογή παράτασης δύο ετών. Τα δικαιώματα εκμετάλλευσης των γεωθερμικών πηγών εκχωρούνται για περίοδο 25 ετών με επιλογή παράτασης δέκα ετών. Επίσης, αποδίδονται στο Κράτος τέλη εκχώρησης 3% των παραγόμενων εσόδων. Την ευθύνη των δικαιωμάτων για τις γεωθερμικές πηγές έχει το Υπουργείο Ανάπτυξης.

Το Υπουργείο Ανάπτυξης εκδίδει άδειες για την παραγωγή ενέργειας κατόπιν δημόσιων μειοδοτικών διαγωνισμών και αξιολόγησής τους από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ).

Οι γεωθερμικές πηγές με θερμοκρασία μικρότερη των 25C ανήκουν στον ιδιοκτήτη του χώρου όπου αυτές βρίσκονται. Μία απλή διαδικασία από την τοπική νομαρχιακή αρχή παρέχει τη δυνατότητα εκμετάλλευσης αυτών των πηγών.



Σχήμα 16.Γεωθερμικές Πηγές

Σήμερα, οι γεωθερμικές πηγές της Ελλάδας χρησιμοποιούνται κυρίως στη θέρμανση θερμοκηπίων και σε κέντρα αναζωογόνησης και παράγουν θερμική ισχύ 70MWh περίπου.

#### *Χρήση σε Κτίρια*

Στα ιαματικά λουτρά της Τραιανούπολης, βόρεια της Αλεξανδρούπολης, οι γεωθερμικές πηγές παρέχουν θέρμανση σε κτιριακό συγκρότημα που περιλαμβάνει διαμονή. Το γεωθερμικό σύστημα για τη θέρμανση του χώρου περιλαμβάνει παραγωγική γεώτρηση και γεώτρηση επανεισαγωγής, ένα κεντρικό μεταστροφέα θερμότητας, υπόγειους σωλήνες μετάδοσης θερμότητας και θέρμανση πατώματος. Στο

Γυμνάσιο Θερμών Ξάνθης οι τάξεις θερμαίνονται από γεωθερμικά νερά που προέρχονται από θερμές αναβλύσεις της περιοχής.

#### *Αγροτικές Εφαρμογές*

Η γεωθερμική ενέργεια αποτελεί ιδανικό μέσο θέρμανσης των θερμοκηπίων και της γεωργικής γης και παρέχει άριστες συνθήκες θερμότητας για την άμεση ανάπτυξη και αύξηση των καλλιεργειών σε χαμηλό κόστος. Η γεωθερμική ενέργεια χρησιμοποιείται ευρέως στους Νομούς των Σερρών, Θεσσαλονίκης και Ξάνθης, καθώς και στη Λέσβο με συνολική εγκατεστημένη ισχύ 32 MW (th).

Επιπλέον παραδείγματα επιτυχημένων εφαρμογών της γεωθερμικής ενέργειας είναι στην παραγωγή σπιρουλίνας, στις ιχθυοκαλλιέργειες στο Πόρτο Λάγος και στην αποξήρανση τομάτων.

#### *Γεωθερμικές Αντλίες Θερμότητας*

Οι γεωθερμικές αντλίες θερμότητας που μεταφέρουν θερμότητα από το έδαφος σε εσωτερικούς χώρους και μερικές φορές ζεστό νερό, εξελίσσονται σε ακμάζουσα αγορά.

### **4.2.4 Βιομάζα/Βιοκαύσιμα**

Οι ποικίλες πηγές ενέργειες αποτελούν τον πυρήνα της επενδυτικής και ενεργειακής πολιτικής της Ελλάδας. Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον εξελισσόμενο τομέα ενέργειας της χώρας. Η βιομάζα και τα βιοκαύσιμα θεωρούνται ισχυροί συντελεστές της αγοράς με υψηλές προοπτικές ανάπτυξης. Προσφέρονται αμέτρητες ευκαιρίες στους επενδυτές να λάβουν πρώτες ύλες και να επωφεληθούν από την τιμή αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed-in tariffs).

Στην Ελλάδα ο αγροτικός τομέας αποτελεί άνω του 5% του ΑΕΠ, σχεδόν το τριπλάσιο του μέσου όρου 1.8% της ΕΕ. Επομένως, οι εταιρείες που ασχολούνται με βιομάζα και βιοκαύσιμα θα βρουν άφθονες πηγές πρώτων υλών. Επιπλέον, η δέσμευση της Ελληνικής κυβέρνησης να αντικαταστήσει το 10% των σημερινών συμβατικών καυσίμων με βιοκαύσιμα μέχρι το 2020 συνεπάγεται αξιόλογες ευκαιρίες για την επόμενη δεκαετία.

#### *Πλεονεκτήματα για επενδύσεις στη Βιομάζα και τα Βιοκαύσιμα*

- Άφθονες πρώτες ύλες
- Αγροτικός τομέας που αντιστοιχεί στο 5.2% του ΑΕΠ
- Υψηλές τιμές αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs)
- Δέσμευση για χρήση βιοκαυσίμων

• Ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο νομικό πλαίσιο που διασφαλίζει την αξιοπιστία του επενδυτικού περιβάλλοντος.

Η ανάπτυξη του τομέα ΑΠΕ στην Ελλάδα διασφαλίζεται από συμβατικά δεσμευτικούς στόχους που απαιτούν τη συμμετοχή των ΑΠΕ με ποσοστό 40% μέχρι το 2020, από την τρέχουσα συμμετοχή του 10% . Επιπλέον, απαιτείται το 10% των σημερινών συμβατικών καυσίμων να αντικατασταθεί με βιοκαύσιμα μέχρι το 2020.

Η βιομάζα είναι ενέργεια προερχόμενη από οργανικές ύλες, όπως δέντρα και φυτά, γεωργικά προϊόντα και ρεύματα αποβλήτων από διάφορες πηγές. Τα προϊόντα αυτά μετατρέπονται μέσω θερμότητας σε βιοκαύσιμα, βιοθερμότητα ή βιοηλεκτρική ενέργεια. Το ξύλο αποτελεί την πιο αρχαία μορφή βιομάζας που γνωρίζουμε. Η τρέχουσα εγκατεστημένη ισχύς είναι 43 MW. Οι τοπικές αρχές στην προσπάθειά τους να διαχειριστούν πόρους με τρόπο οικονομικά αποδοτικό, προβάλλουν τα συστήματα βιομάζας ως το επίκεντρο των επενδύσεων, με την υπόσχεση ότι πρόκειται για τομέα ανάπτυξης με σημαντικές προοπτικές.

Λόγω του αυξημένου ενδιαφέροντος στην πράσινη ενέργεια και της οικονομικής στήριξης από ΕΕ και την Ελληνική κυβέρνηση, η αγορά βιομάζας αναμένεται να αναπτυχθεί σημαντικά. Με την αναμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της ΕΕ εννοείται η καλλιέργεια συγκεκριμένων αγροτικών προϊόντων για την παραγωγή βιοκαυσίμων.

Τιμή Πώλησης της Παραγόμενης Ενέργειας (Εγγύηση για 20 Έτη)

Σε Ευρώ-MWh	Διασυνδεδεμένο Σύστημα	Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά
Βιομάζα $\leq$ 1MW		200
1MW < Βιομάζα $\leq$ 5MW		175
Βιομάζα > 5MW		150
Βιοαέριο $\leq$ 2 MW		120
Βιοαέριο > 2 MW		99,45
Βιοαέριο από Βιομάζα $\leq$ 3MW		220
Βιοαέριο από Βιομάζα > 3MW		200

#### Βιοκαύσιμα

Τα βιοκαύσιμα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις μεταφορές καθώς πρόκειται να μειώσουν σημαντικά τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO<sub>2</sub>) και την εξάρτηση από εισαγόμενες πηγές ενέργειας. Οι κανονισμοί της ΕΕ ορίζουν ότι τα κράτη μέλη θα

πρέπει να αντικαταστήσουν το 10% των μεταφορικών καυσίμων με βιώσιμα βιοκαύσιμα μέχρι το 2020. Η Ελλάδα έχει δεσμευτεί να συμμορφωθεί με τους κανονισμούς αυτούς.

Το πιο κοινό βιοκαύσιμο είναι το βιοντίζελ ή μεθυλεστέρας, που παράγεται κυρίως από ηλιόσπορους (ηλίανθος, ρέβα) και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ανεξάρτητα ή σε συνδυασμό με ντίζελ σε νηζελοκινητήρες. Η βιοιθανόλη παράγεται από ζάχαρη, σελλουλόζη και άμυλο (σιτάρι, καλαμπόκι, σόργο, ζαχαρότευτλα) και χρησιμοποιείται ανεξάρτητα ή σε συνδυασμό με βενζίνη σε ειδικά τροποποιημένους κινητήρες. Επίσης, μπορεί να μετατραπεί σε ETBE, ένα πρόσμιγμα βενζίνης που είναι περισσότερο φιλικό στο περιβάλλον από τις σημερινές εναλλακτικές λύσεις.

Υπάρχουν αμέτρητες ευκαιρίες για τους επενδυτές τόσο στην αγορά βιομάζας, όσο και στην αγορά βιοκαυσίμων. Σήμερα, περισσότερες από 10 εταιρείες δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά βιοκαυσίμων, όπως οι ELIN, EL-VI, Pettas και Agroinvest. Άλλες εταιρείες που πρόκειται να συμμετέχουν στην αγορά είναι η Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης, η ΔΕΗ και Biodiesel.

#### **4.3 Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών**

Η στροφή προς τις υψηλές τεχνολογίες, κυρίως στο πλαίσιο της Ψηφιακής Στρατηγικής (2006-2013) έχει οδηγήσει στην βελτίωση των περισσότερων δεικτών Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την Ελλάδα. Υπάρχουν ακόμη σημαντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης στον κλάδο, καθώς τόσο ο δημόσιος όσο και ο ιδιωτικός τομέας υιοθετούν ολοένα τη χρήση των ΤΠΕ.

Η ελληνική αγορά των ΤΠΕ προσανατολίζεται στην παροχή υπηρεσιών, ενώ το 85% περίπου του κλάδου αφορά στις τηλεπικοινωνίες. Η Ελλάδα παρουσιάζει ιδιαίτερα γρήγορο ρυθμό ανάπτυξης της ευρυζωνικής διείσδυσης, γεγονός που οφείλεται στην αδεσμοποίητη πρόσβαση στον τοπικό βρόχο (local-loop unbundling) και την εισαγωγή πακέτων ολοκληρωμένων τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών στην εγχώρια αγορά. Το 2008, το σύνολο των ευρυζωνικών γραμμών στην Ελλάδα ανήλθε στα 1,2 εκατομμύρια, σημειώνοντας αύξηση 63,8% σε ετήσια βάση, ενώ η Ελλάδα κατατάσσεται ανάμεσα στις πρώτες 10 χώρες με τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης ευρυζωνικών συνδέσεων για τα έτη 2006 και 2007. Μέχρι σήμερα η xDSL αποτελούσε την κύρια τεχνολογία για πρόσβαση στο διαδίκτυο, αλλά αυτό αναμένεται να αλλάξει με το νέο πρόγραμμα ευρυζωνικού δικτύου οπτικών ινών (FTTx) που ετοιμάζει η Ελληνική Κυβέρνηση.

Το 2007 οι πωλήσεις προσωπικών υπολογιστών αυξήθηκαν κατά 30% σε ετήσια βάση, ενώ σημαντική αύξηση αναμένεται και για το 2008. Η ελληνική λιανική αγορά ΤΠΕ είναι ιδιαίτερα ελκυστική, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την επέκταση πολλών αλυσίδων λιανικής στην Ελλάδα, όπως οι Electro World, FNAC, και Media Markt.

Στο χώρο της τηλεφωνίας, η Ελλάδα διαθέτει από τα υψηλότερα ποσοστά διείσδυσης της κινητής τηλεφωνίας στην Ευρώπη, με 17,2 εκατομμύρια συνδρομητές κινητής τηλεφωνίας, που αντιστοιχούν σε ποσοστό διείσδυσης που υπερβαίνει το 150%.

Οι ελληνικές εξαγωγές ΤΠΕ επικεντρώνονται κυρίως σε Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο, τονίζοντας τις προοπτικές προστιθέμενης αξίας του τομέα. Επίσης, η Μονάδα Πληροφοριών του Economist δηλώνει ότι υπάρχει θετική εξέλιξη στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού της Ελλάδας στη βιομηχανία πληροφορικής.

#### *Επενδυτικές Ευκαιρίες*

Ο ελληνικός τομέας ΤΠΕ προφέρει μοναδικές ευκαιρίες για επένδυση σε υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας με παγκόσμια εμβέλεια. Διεθνείς εταιρείες, των οποίων οι επιχειρηματικές λειτουργίες απαιτούν παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών, θα ανακαλύψουν ελκυστικό ανθρώπινο δυναμικό στην Ελλάδα. Η ίδρυση εργαστηρίων ανάπτυξης λογισμικού ή κέντρων δημιουργίας ολοκληρωμένων μικροκυκλωμάτων (microchip & MEMS), είναι μόνο μερικά παραδείγματα ευκαιριών υψηλής απόδοσης που υπάρχουν στην Ελλάδα. Για εταιρείες που βασίζονται στα πλεονεκτήματα που παρέχει η τεχνογνωσία για να επιτύχουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, η ίδρυση ενός εργαστηρίου E&A μπορεί να είναι μια υψηλής απόδοσης επένδυση.

Ιδρύοντας περιφερειακά κεντρικά γραφεία (Regional Headquarters) για την ΝΑ Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή ή και την Βόρεια Αφρική, παρέχεται πρόσβαση, σε ανθρώπινο δυναμικό με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και ισχυρά κίνητρα καθώς και εταιρική δεοντολογία διεθνών προδιαγραφών.

Η HTC ιδρύει Περιφερειακά Κεντρικά Γραφεία στην Ελλάδα. Η HTC, κυρίαρχη κατασκευάστρια εταιρεία smartphones, της Ταϊβάν ίδρυσε περιφερειακά κεντρικά γραφεία στην Ελλάδα, ελέγχοντας μια περιοχή που περιλαμβάνει 33 χώρες. Σύμφωνα με τον Regional Director της HTC για τη ΝΑ Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική (SEEMENA): Η Ελλάδα αποτελεί επιχειρηματικό κόμβο για ολόκληρη την περιοχή SEEMENA, καθώς αποτελεί το κέντρο της περιοχής αυτής, ακόμη και γεωγραφικά. Πέρα, όμως, από τη διεθνή δραστηριότητα του νεοσύστατου τμήματος της HTC, εκτιμούμε ότι η Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης στην

αγορά των smartphones και σε αυτή την τάση έχουμε σκοπό να επενδύσουμε το επόμενο διάστημα.

Η Nokia δημιουργεί κέντρο E&A στην Αθήνα

Η Nokia, ένας από τους κορυφαίους παρόχους εξοπλισμού ΤΠΕ παγκοσμίως, δημιούργησε ένα κέντρο E&A στην Αθήνα. Το κέντρο αυτό είναι ένα από τα τέσσερα που διαθέτει η Nokia στην Ευρώπη, το οποίο απασχολεί 400 εξειδικευμένους μηχανικούς τηλεπικοινωνιών και λογισμικού και παρέχει υπηρεσίες έρευνας και ανάπτυξη λογισμικού για τρεις σειρές προϊόντων υψηλής τεχνολογίας.

#### *Κέντρο Καινοτομίας της Microsoft στην Αθήνα*

Οι προοπτικές E&A και καινοτομίας της Ελλάδας υπογραμμίζονται από την ίδρυση από τη Microsoft, την κορυφαία εταιρεία ανάπτυξης λογισμικού παγκοσμίως, του Κέντρου Καινοτομίας της Microsoft στην Αθήνα το 2008. Τα Κέντρα Καινοτομίας της Microsoft προάγουν τις συμπράξεις μεταξύ των πανεπιστημίων, της βιομηχανίας και της Microsoft. Οι συμπράξεις στη βιομηχανία αφορούν σε υποστήριξη εταιριών ανάπτυξης λογισμικού, σε προγράμματα πιστοποίησης της ποιότητας λογισμικού και σε υποστήριξη για επιλεγμένα ερευνητικά έργα που διεξάγουν φοιτητές. Στόχος του Κέντρου είναι να συνδέσει ηλεκτρονικά τα πανεπιστήμια της χώρας και άλλα ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης, προκειμένου φοιτητές και ερευνητές να έχουν πρόσβαση σε τράπεζες δεδομένων και ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες, έτσι ώστε να αναπτυχθεί περαιτέρω η έρευνα και η καινοτομίας στην Ελλάδα.

#### *Η Deutsche Telekom επενδύει στον ΟΤΕ*

Η γερμανική εταιρεία τηλεπικοινωνιών Deutsche Telekom απέκτησε το 25% των μετοχών του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (ΟΤΕ) και ανέλαβε τη διοίκηση του ΟΤΕ μέσω συμφώνου με την Ελληνική Κυβέρνηση. Με τη συναλλαγή αυτή, η Deutsche Telekom απέκτησε πρόσβαση σε επιπλέον 56 εκατομμύρια καταναλωτές, μέσω της παρουσίας του ΟΤΕ στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Ο στόχος της Deutsche Telekom είναι να διατηρήσει στενή συνεργασία με την Ελληνική Κυβέρνηση με σκοπό να εδραιώσει τη δύναμη του ΟΤΕ στη περιοχή.

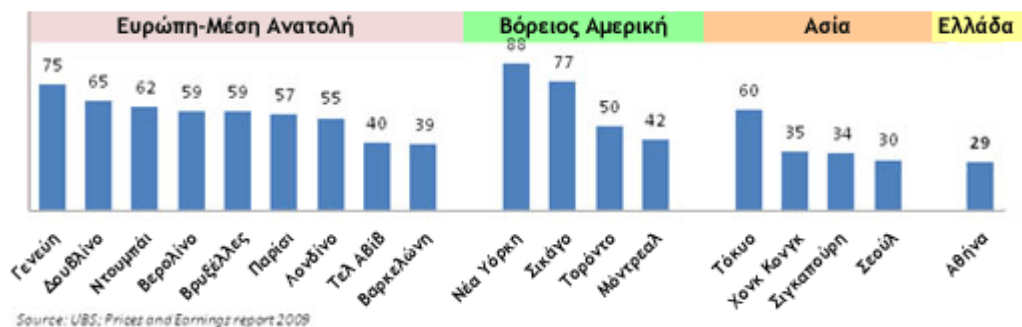
Η Sistema αποκτά το 51% των μετοχών της Intracom Telecom. Η ρωσική εταιρεία Sistema, μέσω της θυγατρικής της Sitronics, απέκτησε μερίδιο 51% στην Intracom Telecom, τον μεγαλύτερο πάροχο ΤΠΕ της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και μέλος του Ομίλου Intracom Holdings. Η Intracom Telecom προσφέρει ένα ευρύ φάσμα προϊόντων ΤΠΕ, καθώς και ολοκληρωμένες λύσεις δικτύων και υπηρεσίες outsourcing,

διαθέτει δε θυγατρικές εταιρείες σε 12 χώρες και απασχολεί περισσότερα από 2.600 άτομα.

#### *Πλεονεκτήματα Επένδυσης στην Ελληνική Αγορά ΤΠΕ*

- Ειδικευμένο προσωπικό
- Σημαντική αύξηση στη χρήση νέων τεχνολογιών
- Περιβάλλον πρόσφορο για επιχειρήσεις
- Υποστήριξη E&A
- Ελκυστικές ευκαιρίες χρηματοδότησης

Η Ελλάδα κατατάσσεται σύμφωνα με τον Economist, στις πρώτες 20 χώρες για ανθρώπινο δυναμικό στον κλάδο των ΤΠΕ, παγκοσμίως και πρωτεύει στο ITU ICT development index. Ταυτόχρονα, η απaráμιλλη και υψηλή ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού στην Ελλάδα στον Τομέα των ΤΠΕ είναι ιδιαίτερα ελκυστική. Το ακόλουθο διάγραμμα απεικονίζει τις μέσες ετήσιες μεικτές αμοιβές των μηχανικών του Τομέα των ΤΠΕ παγκοσμίως.



Σχήμα 17. Μεικτό Ετήσιο Εισόδημα Μηχανικών σε βασικές αγορές ΤΠΕ (σε χιλιάδες δολάρια)

#### *Σημαντική αύξηση στη χρήση νέων τεχνολογιών*

Η κινητή τηλεφωνία στην Ελλάδα υιοθετήθηκε από τα πρώτα στάδιά της, με αποτέλεσμα η χώρα να έχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά διείσδυσης της κινητής τηλεφωνίας στην Ευρώπη. Επίσης, με μικρή καθυστέρηση σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ, η ευρυζωνική διείσδυση της Ελλάδας αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς, ενώ οι λιανικές πωλήσεις προϊόντων ΤΠΕ παραμένουν δυναμικές. Αναμένεται ότι η περαιτέρω χρήση των νέων τεχνολογιών θα ενισχυθεί με το νέο πρόγραμμα ευρυζωνικού δικτύου οπτικών ινών (FTTx).

Η ελληνική κυβέρνηση ενισχύει τις δραστηριότητες E&A και επενδύει σε τομείς υψηλής τεχνολογίας προκειμένου να εκμεταλλευτεί το πνευματικό κεφάλαιο της χώρας. Η καινοτομία αποτελεί σημαντική προτεραιότητα και ο ιδιωτικός τομέας αφιερώνει όλο

και περισσότερους πόρους για την προώθηση νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Η συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων, του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και των τομέων έρευνας και παραγωγής αυξάνεται τα τελευταία χρόνια, δίνοντας νέα ώθηση για εξελίξεις στην καινοτομία. Το Τεχνολογικό Πάρκο «Λεύκιππος» στην Αθήνα, το Τεχνολογικό Πάρκο Θέρμης και τα Τεχνολογικά Πάρκα σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλο, Ηράκλειο και Ιωάννινα είναι μερικοί από τους οργανισμούς που υποστηρίζουν την E&A στην Ελλάδα.

#### *Υποστήριξη σε E&A*

Το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας της Ελλάδας (ΙΤΕ) ιδρύθηκε το 1983 και είναι από τα μεγαλύτερα ερευνητικά κέντρα της Ελλάδας. Λειτουργεί υπό την εποπτεία της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης και αποτελείται από επτά ερευνητικά ινστιτούτα που βρίσκονται στο Ηράκλειο, το Ρέθυμνο, την Πάτρα και τα Ιωάννινα. Τα κεντρικά γραφεία του Ιδρύματος βρίσκονται στο Ηράκλειο της Κρήτης.

Οι ερευνητικές και τεχνολογικές δραστηριότητες του Ιδρύματος καλύπτουν την Πληροφορική, Μοριακή Βιολογία, Λείζερ, Τηλεπικοινωνίες, Ιατρική Μηχανική, Μικροηλεκτρονική, Ρομποτική, Βιοτεχνολογία, Υλικά, Χημική και Βιολογική Μηχανική, Εφαρμοσμένα και Υπολογιστικά Μαθηματικά, Βιοϊατρική Τεχνολογία, Βιοπληροφορική, καθώς και Ιστορικές και Πολιτισμικές Σπουδές. Το ΙΤΕ έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα κορυφαία ερευνητικά κέντρα της Ευρώπης.

#### *Καινοτομία άριστου επιπέδου*

Ο Τομέας ΤΠΕ στην Ελλάδα αποτελείται από ιδιαίτερα εργατικούς και υψηλού επιπέδου επαγγελματίες που διαθέτουν διεθνή εμπειρία και επιχειρηματικότητα. Οι ελληνικές εταιρείες ΤΠΕ προσφέρουν παγκοσμίως ανταγωνιστικά και καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες σε πολλούς πελάτες υψηλής ποιότητας. Για παράδειγμα, ο ελληνικός τομέας της μικροηλεκτρονικής παρέχει υπηρεσίες σε εταιρείες όπως οι: AT&T, Brazil Telecom, Broadcom, CERN, Cypress, EADS Avionics, Freescale, Frigoglas, Fujitsu, Goodrich, Intel, Israel Aerospace Industries, Jazz, LG, Lockheed Martin, Mitsubishi, Motorola, NASA, Netlogic, NTT, O2 UK, OKI, Omega, Panasonic, Philips, RFMD, Rockwell Collins, Samsung, Sharp, Skyworks, Sony, T-Mobile, Texas Instruments, Toshiba, Xerox. Το 80% των συνολικών πωλήσεων του ελληνικού κλάδου μικροηλεκτρονικής πραγματοποιείται εκτός Ελλάδας.

Η δύναμη του τομέα ΤΠΕ στην Ελλάδα συνίσταται στο συνδυασμό της οξυδέρκειας και της ευρύτητας των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της, που



στις περισσότερες περιπτώσεις έχει καλλιεργηθεί μέσω διδακτορικών και μεταπτυχιακών σπουδών σε κάποια από τα καλύτερα πανεπιστημιακά ιδρύματα στον κόσμο. Οι μηχανικοί ΤΠΕ στην Ελλάδα έχουν εργασιακή εμπειρία στο εξωτερικό συμμετέχοντας σε ομάδες εργασίας διαφόρων τομέων και παράλληλα είναι αναγνωρισμένοι για την αφοσίωσή τους στην καινοτομία και τη δημιουργική επίλυση προβλημάτων.

#### *Ελκυστικές ευκαιρίες χρηματοδότησης*

Οι διεθνείς επενδυτές που σχεδιάζουν να διεισδύσουν στην ελληνική αγορά τεχνολογίας μπορούν να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες χρηματοδότησης που προσφέρονται τόσο από δημόσιες όσο και από ιδιωτικές πηγές. Προγράμματα χρηματοδότησης που εντάσσονται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) ενισχύουν την υλοποίηση έργων E&A στην κατεύθυνση ανάπτυξης της Τεχνολογίας με σκοπό τη δημιουργία εταιρειών τεχνοβλαστών (spin-offs και spin-outs). Το πλαίσιο χρηματοδότησης ΣΔΙΤ επιτρέπει την υλοποίηση μεγαλύτερων έργων, κυρίως στους τομείς της εθνικής άμυνας και της δημιουργίας υποδομών ΤΠΕ στα μέσα μαζικής μεταφοράς.

Επιπλέον, διεθνείς εταιρείες έχουν τη δυνατότητα να βρουν την χρηματοδότηση που απαιτείται για την επίτευξη της οικονομικής τους ανάπτυξης, από εταιρείες επιχειρηματικών συμμετοχών και από ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια. Το Χρηματιστήριο Αθηνών αποτελεί μια ελκυστική επιλογή για την άντληση επενδυτικών κεφαλαίων, καθώς έχουν υπάρξει αρκετές εισαγωγές με παράλληλη προσφορά σε διεθνείς επενδυτές.

#### **4.4 Επιστήμες Υγείας**

Ο Τομέας των Επιστημών Υγείας στην Ελλάδα βρίσκεται σε διαδικασία ταχύτατης ανάπτυξης. Νεοσύστατες και εταιρείες – τεχνοβλαστοί (spin-off) εμφανίζονται στην αγορά με νέα προϊόντα ενώ παράλληλα παρατηρείται ότι οι ήδη καταξιωμένες εταιρείες του κλάδου επιδιώκουν ολοένα και περισσότερο διεθνείς συνεργασίες στον Τομέα της Έρευνας και Ανάπτυξης με στόχο τη δημιουργία τεχνολογικά ανταγωνιστικών προϊόντων. Καταλυτικός παράγοντας για αυτή την ανάπτυξη είναι η ελληνική υποδομή στον Τομέα της Έρευνας και Ανάπτυξης, η οποία αποτελείται από διεθνώς αναγνωρισμένα Ερευνητικά Ινστιτούτα και Πανεπιστημιακές Ερευνητικές ομάδες. Η Ελλάδα διαθέτει στο ανθρώπινο δυναμικό της, ερευνητικές

ομάδες παγκόσμιας κλάσης, οι οποίες συμμετέχουν σε Έρευνες αιχμής στον Τομέα των Επιστημών Υγείας και σε διεθνείς συνεργασίες με επιχειρηματικούς και ερευνητικούς φορείς τόσο στην Ευρώπη όσο και παγκόσμια.

Η ανάπτυξη της αγοράς της Βιοτεχνολογίας είναι ιδιαίτερα έντονη. Η συνολική κατανάλωση φαρμακευτικών προϊόντων στην Ελλάδα, ως ένδειξη της κατανάλωσης στον Τομέα της Βιοτεχνολογίας, αναπτύσσεται με ρυθμό 17,5% ανά έτος για την περίοδο 2000 – 2007, ενώ οι συνολικές δαπάνες στον Τομέα της Υγείας στην Ελλάδα για την περίοδο 2000 – 2006 είχε ρυθμό ανάπτυξης 11% ανά έτος. Η Ελλάδα διαθέτει το μεγαλύτερο αριθμό φαρμακείων κατά κεφαλήν στην Ευρώπη, με 94,2 φαρμακεία ανά 100.000 κατοίκους. Η έντονη αύξηση των φαρμακευτικών δαπανών στην Ελλάδα ενισχύεται από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης μέσω του οποίου το μεγαλύτερο ποσοστό των φαρμακευτικών δαπανών καλύπτεται από το ελληνικό κράτος. Το 2006, οι κρατικές δαπάνες σε φαρμακευτικά προϊόντα αποτέλεσαν το 90% του συνόλου των φαρμακευτικών δαπανών. Εκτιμάται ότι η αύξηση των φαρμακευτικών δαπανών θα συνεχιστεί δεδομένης της γήρανσης του ελληνικού πληθυσμού και των υψηλών ποσοστών καπνίσματος και παχυσαρκίας που κατέχει η Ελλάδα παγκόσμια.

Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα πραγματοποιεί καθαρές εισαγωγές φαρμακευτικών προϊόντων, η εγχώρια παραγωγή φαρμάκων αυξήθηκε κατά 11,1% ετησίως για την περίοδο 2000 – 2007. Επιπλέον, το ελληνικό σύστημα διαχείρισης φαρμάκων μείωσε στο ελάχιστο τα πλαστά φάρμακα σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι υπηρεσίες ιατρικής περίθαλψης έχουν σημειώσει σημαντική ανάπτυξη. Το μερίδιο αγοράς των ιδιωτικών νοσοκομείων έχει αυξηθεί όπως και η ζήτηση για ιδιωτική χρηματοδότηση στον τομέα της ιατρικής περίθαλψης. Ο τομέας της μαιευτικής αποτελεί έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους στον χώρο των υπηρεσιών ιατρικής περίθαλψης. Τα ελληνικά ιδιωτικά νοσοκομεία επεκτείνονται στις γειτονικές χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και αναλυτές εκτιμούν ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να γίνει ελκυστικός προορισμός στον τομέα του Τουρισμού Υγείας, προσφέροντας υψηλής ποιότητας υπηρεσίες ιατρικής περίθαλψης σε ανταγωνιστικές τιμές.

Η Ελλάδα έχει εδραιωθεί ως περιφερειακό κέντρο για κλινικές έρευνες και οι περισσότερες μεγάλες φαρμακευτικές εταιρείες πραγματοποιούν κλινικές έρευνες στην Ελλάδα. Κάθε έτος περίπου 300 πρωτόκολλα εγκρίνονται υπό την επίβλεψη περίπου 700 κρατικών πανεπιστημιακών και ερευνητικών οργανισμών. Ο μέσος όρος κόστους για την κλινική έρευνα ανά ασθενή είναι μεταξύ 2.000 και 3.000 ευρώ.

*Επενδυτικές Ευκαιρίες*

Η Ελλάδα προσφέρει στις διεθνείς φαρμακευτικές εταιρείες μια μοναδική επενδυτική ευκαιρία να ενισχύσουν το βασικό μοχλό ανάπτυξής τους, που είναι η δημιουργία νέων φαρμακευτικών προϊόντων. Η Ελλάδα είναι ιδανικός προορισμός για ερευνητικές ομάδες που αναπτύσσουν και πραγματοποιούν δοκιμές σε νέα φάρμακα ή στοχεύουν στη δημιουργία ιατρικών και διαγνωστικών μηχανημάτων, δεδομένου του εξαιρετικού ανθρώπινου δυναμικού με πολύ ανταγωνιστικές αμοιβές, των κορυφαίων πανεπιστημίων και ερευνητικών εγκαταστάσεων για τη διεξαγωγή E&A και της ανταγωνιστικής συνολικής υποδομής. Επιπλέον, όπως σημειώθηκε, ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την υλοποίηση κλινικών δοκιμών παρέχει ευκαιρίες σε εταιρείες βιοτεχνολογίας που επιθυμούν να επεκταθούν στη διεθνή αγορά, να κερδίσουν έδαφος έναντι του ανταγωνισμού.

Η ίδρυση περιφερειακών κεντρικών γραφείων (Regional Headquarters) στην Ελλάδα με πρόσβαση στη Νοτιο-ανατολική Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή ή και τη Βόρεια Αφρική επιτρέπει στις εταιρείες να αξιοποιήσουν ένα ανθρώπινο δυναμικό με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και ισχυρά κίνητρα καθώς και εταιρική δεοντολογία διεθνών προδιαγραφών.

Η Bionista Inc. ανακηρύχθηκε σε κορυφαίο Καινοτόμο στις Επιστήμες Υγείας. Η Bionista Inc βραβεύτηκε με το “Top Innovator Presentation Award in Healthcare” στο “2009 New England Venture Summit”, που πραγματοποιήθηκε στο Dedham της Μασαχουσέτης των ΗΠΑ. Το συγκεκριμένο βραβείο που αναγνωρίζει την προσφορά των ιδιωτικών εταιρειών αιχμής στον τομέα της καινοτομίας απονεμήθηκε στη Bionista, η οποία διαγωνίστηκε μεταξύ 50 κυρίαρχων εταιρειών στον τομέα της καινοτομίας στην Τεχνολογία, τις Επιστήμες Υγείας και Clean-tech. Η πλατφόρμα επανατοποθέτησης φαρμάκων της Bionista συνδράμει την τεχνολογική πλατφόρμα της εκάστοτε εταιρείας, προκειμένου να εντοπίσει τα κατάλληλα φάρμακα και να τα επανατοποθετήσει στην αγορά, είτε μόνα τους είτε σε συνδυασμό με άλλα φάρμακα, προκειμένου να καλύψουν υφιστάμενες θεραπευτικές ανάγκες. Με την επιλογή φαρμάκων που ήδη πληρούν τη βασική τοξικότητα, ADME και άλλα σχετικά κριτήρια, η Bionista είναι σε θέση να αυξήσει σημαντικά την αξία της εκάστοτε εταιρείας με μειωμένο κόστος και σε πολύ πιο σύντομα χρονικά πλαίσια απ’ ότι συνήθως.

Η EMBIO Diagnostics κατέκτησε το Πρώτο Βραβείο σε Διαγωνισμό Επιχειρηματικότητας. Η EMBIO Diagnostics κέρδισε το 1ο Βραβείο στον 6ο Κυπριακό Διαγωνισμό Επιχειρηματικότητας (6th Cyprus Entrepreneurship Competition). Η EMBIO επικεντρώνεται κυρίως στην ανάπτυξη εξελιγμένων φορητών βιοαισθητήρων για την ανίχνευση φυτοφαρμάκων, βιολογικού πολέμου, ζωικών και ανθρώπινων ιών

και δεικτών φλεγμονής, μέσω μεμβρανικής και γενετικής μηχανικής. Τα δύο κορυφαία προϊόντα της EMBIO είναι το Bioelectric Recognition Assay (BERA) cell biosensors και το Molecular Identification μέσω της τεχνολογίας της Μεμβρανικής Μηχανικής (MIME), που είναι ευρέως αποδεκτά ως τυποποιημένα εργαλεία ανάλυσης για τη μαζική ανίχνευση χημικών και βιοχημικών ενώσεων.

Η χρηματοδότηση της Forth Photonics για περαιτέρω ανάπτυξη. Η Forth Photonics ολοκλήρωσε τη δεύτερη αύξηση κεφαλαίου, πραγματοποιώντας νέα επένδυση ύψους 7,6 εκατ. Ευρώ. Εκτιμάται ότι τα νέα κεφάλαια θα οδηγήσουν στην πλήρη εμπορευματοποίηση του πρώτου προϊόντος της Forth Photonics. Η εταιρεία θα αξιοποιήσει το κεφάλαιο για να εισάγει στην αγορά το ιατρικό μηχάνημα DySIS (Dynamic Spectral Imaging System), το οποίο αποτελεί το μόνο ιατρικό μηχάνημα που χρησιμοποιεί τεχνολογία φασματικής απεικόνισης στην κατεύθυνση υποστήριξης των γυναικολόγων στη διάγνωση (ανίχνευση) και καταγραφή προκαρκινικών και καρκινικών ιστών στον τράχηλο. Η χρησιμοποίηση του DySIS, σε σύγκριση με την εφαρμογή παραδοσιακών μεθόδων, έχει δείξει σε κλινικές δοκιμές ότι συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση της ανιχνευσιμότητας προκαρκινικών ιστών.

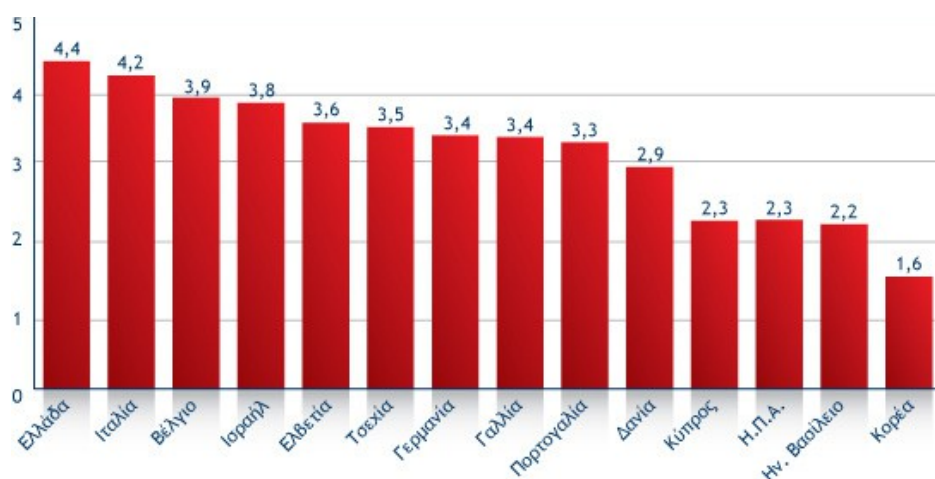
#### *Πλεονεκτήματα Επένδυσης στον ελληνική αγορά Επιστημών Υγείας*

- Ισχυρά θεμέλια αγοράς
- Υψηλής ποιότητας ανθρώπινο δυναμικό
- Ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον
- Υποστήριξη σε E&A
- Ελκυστικές επενδυτικές ευκαιρίες
- Ελκυστικές ευκαιρίες χρηματοδότησης

#### *Θεμελιώδη Μεγέθη της Αγοράς*

Ο Τομέας των Επιστημών Υγείας στην Ελλάδα έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, με ρυθμούς ανάπτυξης των φαρμακευτικών δαπανών να προσεγγίζουν περίπου το 20% ετησίως, έχοντας την υποστήριξη ενός ισχυρού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Βάσει των δημογραφικών χαρακτηριστικών του ελληνικού πληθυσμού εκτιμάται ότι αυτή η τάση θα συνεχιστεί.

Η Ελλάδα διαθέτει παγκοσμίως ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά γιατρών κατά κεφαλήν. Αυτό αποτελεί ένα σημαντικό στατιστικό δεδομένο, όταν χρησιμοποιείται ο αριθμός των γιατρών ως ένδειξη για το εργατικό δυναμικό του Τομέα των Επιστημών Υγείας.



Σχήμα 18. Γιατροί ανά 1.000 κατοίκους

Πηγή: World Development Indicators Database

#### Ευνοϊκό Επιχειρηματικό Περιβάλλον

Η Ελληνική κυβέρνηση έχει δώσει ιδιαίτερη έμφαση σε δραστηριότητες E&A καθώς και σε επενδύσεις με στόχο την ανάπτυξη της τεχνολογίας, αναπτύσσοντας το σημαντικό πνευματικό της κεφάλαιο. Η καινοτομία αποτελεί βασική προτεραιότητα καθώς επίσης παρατηρείται στον ιδιωτικό τομέα η αυξανόμενη αξιοποίηση πόρων για τη δημιουργία νέων και εμπορεύσιμων προϊόντων και υπηρεσιών. Η συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, και ο συνδυασμός έρευνας και παραγωγής, έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια, δίνοντας ώθηση σε καινοτομικές προόδους. Η Θερμοκοιτίδα THERMI στη Θεσσαλονίκη, τα Τεχνολογικά Πάρκα στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, την Πάτρα, το Βόλο, το Ηράκλειο και τα Ιωάννινα αποτελούν παραδείγματα φορέων που υποστηρίζουν την E&A αιχμής στην Ελλάδα.

#### Υποστήριξη σε E&A

Το Ινστιτούτο Μοριακής Βιολογίας και Βιοτεχνολογίας (IMBB) ιδρύθηκε το 1983 και είναι ένα από τα Ινστιτούτα του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ). Το

ΙΤΕ, ένα από τα κυρίαρχα και μεγαλύτερα Ερευνητικά Κέντρα της Ελλάδας, απαρτίζεται από επτά Ερευνητικά Ινστιτούτα, τα οποία εδρεύουν σε όλη την επικράτεια. Το ΙΤΕ έχει γίνει ένα από τα κορυφαία Ευρωπαϊκά Ερευνητικά Κέντρα, χάριν στα σημαντικά ερευνητικά αποτελέσματα που έχει επιτύχει και τη συμβολή του σε κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο. Σημαντική είναι και η εμπειρία του στο να αναπτύσσει τεχνοβλαστούς και ερευνητικές συνεργασίες με βιομηχανικούς εταίρους. Το ΙΜΒΒ είναι στην πρώτη θέση στις αξιολογήσεις που έχουν διενεργηθεί από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας για τα Ελληνικά Ερευνητικά Ινστιτούτα.

Ίδρυμα Ιατροβιολογικών Ερευνών Ακαδημίας Αθηνών (BRFAA). Το BRFAA ιδρύθηκε το 2003 και υποστηρίζει την επιστημονική και κλινική έρευνα μέσω των ερευνητικών της προγραμμάτων στην ανοσολογία, την γενετική, την κυτταρική βιολογία, τα βλαστοκύτταρα, τον καρκίνο, τις μεταβολικές νόσους, την ανάπτυξη και τη λειτουργία των καρδιαγγειακών και νευρικών συστημάτων. Το BRFAA αποτελείται από δύο επιμέρους ερευνητικά κέντρα που εστιάζουν στην κατανόηση των βασικών βιολογικών διεργασιών καθώς και από τα Κέντρα Ανοσολογίας και Μεταμοσχεύσεων, Νευροβιολογίας, Πειραματικής Χειρουργικής, Κλινικής Έρευνας και Περιβαλλοντικής Υγείας.

Ερευνητικό Κέντρο Βιοϊατρικών Επιστημών "Αλέξανδρος Φλέμινγκ". Το Ερευνητικό Κέντρο Βιοϊατρικών Επιστημών "Αλέξανδρος Φλέμινγκ" ιδρύθηκε το 1998 και αποτελεί έναν από τους κορυφαίους ερευνητικούς οργανισμούς στον Τομέα των Βιοϊατρικών Επιστημών. Το Φλέμινγκ απαρτίζεται από 120 άτομα επιστημονικό προσωπικό και διαρθρώνεται σε 15 ερευνητικές ομάδες που λειτουργούν σε τέσσερα Ερευνητικά Ινστιτούτα: Ανοσολογία, Μοριακή Βιολογία και Γενετική, Μοριακή Ογκολογία, και Κυτταρική και Αναπτυξιακή Βιολογία. Κεντρικό ρόλο στο ερευνητικό έργο του Φλέμινγκ διαδραματίζει η χρήση πειραματόζωων, ιδιαίτερα ποντικών. Το Φλέμινγκ αποτελεί το μεγαλύτερο κέντρο παραγωγής ποντικών για βιολογικές έρευνες στην Ελλάδα και ένα από τα πιο σημαντικά στην Ευρώπη.

#### *Ελκυστικές Ευκαιρίες Χρηματοδότησης*

Οι διεθνείς επενδυτές που σχεδιάζουν να διεισδύσουν στην ελληνική αγορά τεχνολογίας μπορούν να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες χρηματοδότησης που προσφέρονται τόσο από δημόσιες όσο και από ιδιωτικές πηγές. Προγράμματα χρηματοδότησης που εντάσσονται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) ενισχύουν την υλοποίηση έργων E&A στην κατεύθυνση ανάπτυξης της Τεχνολογίας με σκοπό τη δημιουργία εταιρειών τεχνοβλαστών (spin-offs και spin-outs).

Επιπλέον, διεθνείς εταιρείες έχουν τη δυνατότητα να βρουν την χρηματοδότηση που απαιτείται για την επίτευξη της οικονομικής τους ανάπτυξης, από εταιρείες επιχειρηματικών συμμετοχών και από ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια. Το Χρηματιστήριο Αθηνών αποτελεί μια ελκυστική επιλογή για την άντληση επενδυτικών κεφαλαίων, καθώς έχουν υπάρξει αρκετές εισαγωγές με παράλληλη προσφορά σε διεθνείς επενδυτές.

#### **4.5 Τρόφιμα και Ποτά**

Ο κλάδος τροφίμων και ποτών αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους κλάδους της ελληνικής μεταποίησης. Αντιστοιχεί στο 25% του κύκλου εργασιών, στο 24% της απασχόλησης, στο 25% του συνολικού επενδεδυμένου κεφαλαίου και σχεδόν στο 25% της προστιθέμενης αξίας. Οι ξένες επιχειρήσεις του κλάδου παρουσιάζουν σήμερα σημαντική επιτυχία εξαιτίας της δυναμικής ανάπτυξης που παρουσίασε η ελληνική αγορά τροφίμων-ποτών κατά την τελευταία δεκαετία, αλλά και της πρόσβασης που προσφέρει η Ελλάδα στις αναδυόμενες αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Ανατολικής Μεσογείου.

Ο ρυθμός ανάπτυξης του κλάδου υπολογίζεται στο 20,6% την τελευταία δεκαετία. Οι εταιρείες τροφίμων και ποτών αποτελούν τους βασικούς εξαγωγείς της χώρας. Οι πωλήσεις αντιπροσωπεύουν το 20% των συνολικών πωλήσεων από εξαγωγές και παρουσιάζουν έσοδα που ξεπερνούν τα 2 δισεκατομμύρια Ευρώ. Βασικές αγορές για τα ελληνικά προϊόντα αποτελούν η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ.

Σήμερα, η Ελλάδα προσφέρει πολλαπλά οφέλη σε σημαντικό αριθμό πολυεθνικών επιχειρήσεων. Επιχειρηματικοί κολοσσοί, όπως Nestlé, Coca Cola, Kraft Foods, Barilla, Cadbury, και General Mills παρασκευάζουν στην Ελλάδα ευρεία γκάμα προϊόντων, τα οποία γίνονται άμεσα αποδεκτά τόσο στην εγχώρια, όσο και στις γειτονικές περιφερειακές αγορές.

Σημαντικό πλεονέκτημα αποτελεί το γεγονός ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις τροφίμων και ποτών έχουν αναπτύξει εκτενές και δυναμικό δίκτυο πωλήσεων και διανομής στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Κύρια προϊόντα εξαγωγής αποτελούν τα λαχανικά, τα φρούτα, το ελαιόλαδο, τα γαλακτοκομικά προϊόντα, τα φρέσκα θαλασσινά, οι κομπόστες φρούτων, οι ελιές, οι σταφίδες, το κρασί και τα προϊόντα τομάτας.

Η Ελλάδα προσφέρει σημαντικές επιχειρηματικές ευκαιρίες για δημιουργία προστιθέμενης αξίας σε πολλές κατηγορίες προϊόντων, ιδίως όσο αυξάνεται διεθνώς το

ενδιαφέρον για προϊόντα υγιεινής διατροφής, σνακ και προ-μαγειρεμένα γεύματα. Οι συνταγές με μέλι και ξηρούς καρπούς, τα ζυμαρικά, οι μαρμελάδες, καθώς και τα προϊόντα θαλασσινών και κρέατος παρουσιάζουν επίσης σημαντικές προοπτικές. Παράλληλα, όσο αυξάνεται η κατανάλωση ελαιόλαδου, η Ελλάδα είναι σε θέση να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στον τομέα, ως η τρίτη μεγαλύτερη ελαιοπαραγωγός χώρα στον κόσμο.

*Κύρια πλεονεκτήματα για τους υποψήφιους επενδυτές*

- Χαμηλό λειτουργικό κόστος
- Άφθονες πρώτες ύλες
- Παραγωγή σύμφωνα με το ευρωπαϊκό κανονιστικό και νομοθετικό πλαίσιο
- Πρόσβαση στις αναδυόμενες αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης όπου οι ελληνικές εταιρείες τροφίμων και ποτών έχουν εξαιρετικά ανεπτυγμένο δίκτυο παραγωγής και διανομής
- Τάση, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες κοινωνίες, για υγιεινή διατροφή βασισμένη στα μεσογειακά διατροφικά χαρακτηριστικά.
- Υψηλά καταρτισμένο και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό
- Εξοικείωση των Ελλήνων καταναλωτών με διεθνείς γεύσεις και διεθνή προϊόντα διατροφής.

Επενδυτικές ευκαιρίες παρουσιάζονται επίσης στα «μεσογειακά» προϊόντα διατροφής, καθώς και στον ταχέως αναπτυσσόμενο τομέα των βιολογικών προϊόντων. Αγαθά, όπως ο κρόκος Κοζάνης, η μαστίχα Χίου και η σπιρουλίνα ως διατροφικό συμπλήρωμα, είναι διεθνώς αναγνωρισμένα για την εξαιρετικά υψηλή τους ποιότητα. Επιπλέον, φημισμένα προϊόντα, όπως το ούζο, η φέτα και τα φυστίκια Αιγίνης κερδίζουν συνεχώς νέες αγορές σε παγκόσμιο επίπεδο.

*Υποστήριξη E&A*

Σημαντική παράμετρος του ελληνικού κλάδου τροφίμων και ποτών είναι η Έρευνα και Ανάπτυξη. Πλήθος εξειδικευμένων ερευνητικών κέντρων βοηθούν παραγωγούς, επεξεργαστές και μεταποιητές στην ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων.

Η Εταιρεία Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης της Βιομηχανίας Τροφίμων (ETAT) ([http://www.etat.gr/?&lang\\_change=en](http://www.etat.gr/?&lang_change=en)), το Ινστιτούτο Αγροβιοτεχνολογίας (<http://www.certh.gr/ina.en.aspx>), το Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας (<http://www.hcmr.gr/listview2.php?id=99>) και το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλίας (<http://www.uth.gr>) ηγούνται στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και λύσεων.



#### *Επιτυχές επενδυτικό παράδειγμα*

Η Nestlé επενδύει στην ανάπτυξη. Ξεκινώντας το 1979 με την παραγωγή κύβων ζωμών που προορίζονταν για εγχώρια κατανάλωση, η Nestlé συνέχισε τη δυναμική της πορεία στην Ελλάδα σημειώνοντας γοργούς ρυθμούς ανάπτυξης. Η εταιρεία παράγει σήμερα την κλασική σειρά του καφέ της, καθώς και τον ελληνικό καφέ Παπαγάλος-Λουμίδα. Επιπλέον, παράγει περισσότερα από 90 εκατομμύρια τεμάχια παγωτού και εμφιαλώνει εκατομμύρια λίτρα μεταλλικού νερού με την επωνυμία Κορπή. Από την Ελλάδα εξάγει σε Δυτική και Ανατολική Ευρώπη, Βόρειο Αμερική, Αυστραλία και Μέση Ανατολή.

Η λιανική αγορά των τροφίμων και ποτών – ο τομέας των supermarkets – αποτελεί έναν από τους πιο ανταγωνιστικούς τομείς στην Ελλάδα και έχει ήδη προσελκύσει βασικούς ξένους παίκτες, όπως οι Carrefour, Lidl και Delhaize. Η γερμανική εταιρεία Lidl λειτουργεί περισσότερα από 100 καταστήματα λιανικής πώλησης στην Ελλάδα και συνεχίζει να επεκτείνεται με γοργούς ρυθμούς. Ο εν λόγω τομέας απασχολεί περισσότερα από 150.000 άτομα.

Τα κύρια βήματα που οφείλει να ακολουθήσει ο δυνητικός επενδυτής προκειμένου να επενδύσει παραγωγικά στον κλάδο είναι:

1. Επιλογή γεωγραφικής περιοχής με βάση την αγορά-στόχο, τη διαθεσιμότητα των πρώτων υλών, τις μεταφορές και τη διαθέσιμη υποδομή.
2. Διερεύνηση διαθεσιμότητας χώρου στις Βιομηχανικές Περιοχές της χώρας όπου η εγκατάσταση παραγωγικής δραστηριότητας είναι πιο εύκολη και σχετικά άμεση.
3. Έκδοση των απαραίτητων αδειών σε περίπτωση εγκατάστασης παραγωγικής δραστηριότητας εκτός Βιομηχανικής Περιοχής.
4. Χρήση των δωρεάν υπηρεσιών και συμβουλών της Invest in Greece για εξοικονόμηση πολύτιμου χρόνου.

#### **4.6 Περιβάλλον**

Σήμερα η Ελλάδα υλοποιεί ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο βελτίωσης και ανανέωσης των έως τώρα εφαρμοζόμενων πρακτικών διαχείρισης απορριμμάτων. Είναι επιτακτική ανάγκη να εφαρμοσθούν νέες τεχνολογίες οι οποίες θα αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τον ολοένα αυξανόμενο όγκο αποβλήτων στην ελληνική επικράτεια. Παράλληλα, είναι αναγκαίο να εφαρμοσθούν λύσεις, οι οποίες θα ανταποκρίνονται ουσιαστικά στις απαιτήσεις για αποτελεσματική αποκομιδή και ταφή των απορριμμάτων, παραγωγή ενέργειας από αυτά, ανακύκλωση, καθώς και κατασκευή νέων συστημάτων με σκοπό τον περαιτέρω περιορισμό της παραγωγής τους.

Σύμφωνα με οδηγίες της ΕΕ, όλα τα κράτη-μέλη έχουν την υποχρέωση να ανακυκλώνουν το 55-80% των συσκευασιών έως το 2011 και να μειώσουν τα οργανικά αστικά απόβλητα κατά 25% εφαρμόζοντας τεχνικές και διαδικασίες κομποστοποίησης στην πηγή (δηλαδή στην οικία ή τον επαγγελματικό χώρο) έως το 2010. Το ποσοστό αυτό θα πρέπει να αυξηθεί σε 50% έως το 2013 και σε 65% έως το 2020.

Σήμερα οι δυνατότητες της εγχώριας υποδομής είναι περιορισμένες και δεν επαρκούν για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της αγοράς. Το γεγονός αυτό δημιουργεί εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες στον κλάδο. Η ελληνική κυβέρνηση, οι τοπικοί φορείς διαχείρισης στερεών αποβλήτων, αλλά και οι εγχώριες επιχειρήσεις του κλάδου αναζητούν την απαραίτητη τεχνογνωσία προκειμένου να αυξήσουν τις δυνατότητες του συστήματος και να ανταποκριθούν στις τρέχουσες ανάγκες.

#### *Πλεονεκτήματα επένδυσης στον Τομέα Διαχείρισης Απορριμμάτων*

- Νομικές και κανονιστικές δεσμεύσεις της ΕΕ για ανακύκλωση υλικών συσκευασίας και άλλων προϊόντων καθώς και για τη μείωση βιοαποδομήσιμων αποβλήτων και άλλων αστικών στερεών αποβλήτων τα οποία αποστέλλονται σε χώρους απόθεσης.
- Ανάγκη τεχνογνωσίας και εφαρμογής νέων τεχνολογιών λόγω περιορισμένων εσωτερικών δυνατοτήτων
- Άμεση ανάγκη για προώθηση λύσεων που θα έχουν ως στόχο την αποτελεσματική αντιμετώπιση του διαρκώς αυξανόμενου όγκου απορριμμάτων
- Ανάγκη για ολοκληρωμένες εγκαταστάσεις διαχείρισης απορριμμάτων
- Ανάγκη για προώθηση καινοτόμων λύσεων που θα στοχεύουν στην παραγωγή ενέργειας από απορρίμματα
- Ευνοϊκό πλαίσιο Συμπράξεων Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) και Ευρωπαϊκό πλαίσιο χρηματοδότησης.

Οι επενδυτικές ευκαιρίες στον τομέα της Διαχείρισης Απορριμμάτων είναι εξαιρετικές. Η τεχνογνωσία ξένων εταιρειών που θα καλύψουν τις ανάγκες της αγοράς αποτελεί επιτακτική ανάγκη, καθώς οι δυνατότητες της εγχώριας υποδομής δεν είναι επαρκείς.

Η Ελλάδα παράγει ετησίως περισσότερα από 5 εκατομμύρια τόνους οικιακών και εμπορικών αστικών αποβλήτων. Το ποσό αυτό ισοδυναμεί με 455 κιλά αποβλήτων ανά κάτοικο. Η Αττική παράγει σχεδόν το 39% των αστικών αποβλήτων, ενώ ακολουθούν η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας με 16% και η πόλη της Θεσσαλονίκης με 9%.

Η αύξηση του τουρισμού, η ανάπτυξη των αστικών κέντρων, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, και η αλλαγή των καταναλωτικών συνηθειών και συμπεριφορών αποτελούν μερικές από τις κύριες αιτίες αύξησης των απορριμμάτων. Η αναζήτηση

αποτελεσματικής διαχείρισής τους έχει οδηγήσει σήμερα στη διαμόρφωση και υλοποίηση διαφόρων προγραμμάτων ανακύκλωσης σε πολλούς δήμους της χώρας με αξιοσημείωτα αποτελέσματα. Παρ' όλα αυτά, η ανάγκη για πιο ολοκληρωμένα και αποτελεσματικά προγράμματα παραμένει.

Συγκεκριμένα, και όσον αφορά στο έτος 2008, ανακυκλώθηκαν 525.000 από μια συνολική παραγωγή 1.050.000 τόνων. Επίσης, δημιουργήθηκαν συνολικά 19 Κέντρα Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (ΚΔΑΥ): στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, το Ηράκλειο, τα Χανιά, την Καλαμάτα, την Πάτρα, τη Ζάκυνθο, το Σχηματάρι, τη Λαμία, την Καρδίτσα, την Κέρκυρα, την Κατερίνη, τη Μαγνησία και τα Ιωάννινα.

Σήμερα, τα 10 συστήματα ανακύκλωσης που λειτουργούν στην Ελλάδα επεξεργάζονται συσκευασίες, οχήματα, ελαστικά, λιπαντικά, μπαταρίες και ηλεκτρικό / ηλεκτρονικό εξοπλισμό. Παράλληλα, δραστηριοποιούνται στη χώρα 15 επιχειρήσεις στον τομέα διαχείρισης αποβλήτων υψηλού κινδύνου. Ο αρμόδιος φορέας για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της εναλλακτικής διαχείρισης απορριμμάτων στη χώρα μας είναι ο Εθνικός Οργανισμός Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών και Άλλων Προϊόντων (ΕΟΕΔΣΑΠ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

#### *Επενδυτικές Ευκαιρίες*

- Διαλογή στην πηγή και ανακύκλωση δημοτικών αποβλήτων
- Συλλογή και επεξεργασία διαφόρων προϊόντων και υλικών, συμπεριλαμβανομένων των μπαταριών, ελαστικών, αποβλήτων ελαίων και ηλεκτρικών / ηλεκτρονικών προϊόντων και συσκευών
- Δημιουργία εγκαταστάσεων απόθεσης δημοτικών αποβλήτων
- Κατασκευή δικτύων σταθμών μεταφοράς, ΚΔΑΥ, χώρων υγειονομικής ταφής υπολειμμάτων, μονάδων μηχανικής επεξεργασίας αποβλήτων και κομποστοποίησης και αποκατάσταση υπαρχόντων χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης
- Υλοποίηση ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης αποβλήτων και εύρεση λύσεων σε συγκεκριμένες περιοχές
- Διαχείριση νοσοκομειακών και άλλων επικίνδυνων αποβλήτων
- Υλοποίηση έργων αποκατάστασης ακτών
- Παροχή μηχανικού εξοπλισμού και τεχνογνωσίας κατάλληλης για το εγχώριο περιβάλλον

Πρόσθετες επενδυτικές ευκαιρίες παρουσιάζονται σε πεδία όπως: εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογιών για αφαίρεση και επεξεργασία αμιάντου, φυσικοχημική επεξεργασία υγρών βιομηχανικών αποβλήτων, τεχνικές ελαχιστοποίησης αποβλήτων στη βιομηχανία και επεξεργασία λυμάτων με ανάκτηση ενέργειας.

Ένας πολλά υποσχόμενος τομέας δραστηριότητας είναι η παραγωγή ενέργειας από απορρίμματα με χρήση σύγχρονων τεχνολογιών. Οι ερευνητικοί και τεχνολογικοί φορείς της χώρας προσφέρουν στους δυνητικούς επενδυτές πολλαπλές δυνατότητες συνεργασίας με σκοπό την ανάπτυξη εφαρμογών και λύσεων που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη.

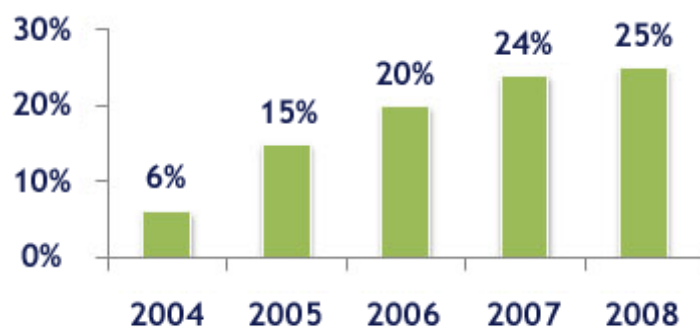
Σήμερα, λειτουργούν στην Ελλάδα δύο εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας από απορρίμματα, που η μία εδρεύει στην Αθήνα, στο Χώρο Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων Άνω Λιοσίων και η δεύτερη στη Θεσσαλονίκη, στο Χώρο Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων Ταγαράδων. Η εγκατάσταση των Άνω Λιοσίων παράγει θερμότητα και ενέργεια από βιοαέρια και έχει εγκατεστημένη ισχύ 23,5 MW. Η μονάδα παραγωγής ενέργειας των Ταγαράδων παράγει ηλεκτρική ενέργεια από βιοαέρια και έχει εγκατεστημένη ισχύ 5 MW, που είναι επαρκής για να καλύψει τις ενεργειακές ανάγκες 80.000 κατοίκων.



Σχήμα 19. Σύνθεση των αστικών αποβλήτων στην Ελλάδα

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

### Αύξηση Ποσοστού Ανακύκλωσης στην Ελλάδα



Σχήμα 20. Ποσοστά Ανακύκλωσης ανά έτος

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

## Συμπεράσματα

Σήμερα, σε κατάσταση οικονομικής κρίσης, ύφεσης και έντονου προβληματισμού για τις προοπτικές της αναπτυξιακής διαδικασίας στη χώρα μας, οι ξένες άμεσες επενδύσεις υποδεικνύονται, για άλλη μια φορά, ως ένας από τους τρόπους με τους οποίους η ελληνική οικονομία μπορεί να τονωθεί -ποσοτικά και ποιοτικά. Η εισροή ξένων κεφαλαίων, επιχειρηματικότητας και τεχνογνωσίας είναι σε θέση να υποκαταστήσει την έλλειψη ανάλογων εισροών από το εσωτερικό της χώρας και να συμπληρώσει την ισχνή εγχώρια επενδυτική δραστηριότητα. Περισσότερο ακόμα, μπορεί να δημιουργήσει συνέργειες με τοπικούς παραγωγούς, να προσφέρει νέες θέσεις εργασίας, να διευκολύνει την ανταγωνιστική εξωστρέφεια των ελληνικών επιχειρήσεων και του συνόλου της οικονομίας και, τελικά, να συμβάλλει στη δημιουργία «πλούτου».

Προκειμένου να προωθηθεί αποτελεσματικά ο στόχος προσέλκυσης τέτοιων επενδύσεων, είναι προφανές ότι, εκτός από την αυτονόητη προσπάθεια εντοπισμού και ανάδειξης τομέων με σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης, σημαντικό είναι να επανεξεταστεί συνολικά και να αναβαθμιστεί το σύστημα εντοπισμού και προβολής επενδυτικών ευκαιριών και, στη συνέχεια και ίσως εξίσου σημαντικό, ο μηχανισμός διευκόλυνσης των επενδυτών που εκδηλώνουν σχετικό ενδιαφέρον, σε ανταπόκριση και προσεγγίσεων εκ μέρους αρμόδιων κυβερνητικών φορέων, αλλά και ορισμένων θεσμικών μεταρρυθμίσεων.

Στην επανεξέταση αυτή θα πρέπει οπωσδήποτε να περιληφθεί και το πλέγμα σχέσεων μεταξύ του φορέα που κυρίως έχει επιφορτιστεί για το έργο αυτό (εταιρεία Invest in Greece), με τις υπόλοιπες υπηρεσίες με αρμοδιότητες εγκρίσεων, αδειοδοτήσεων, κ.λπ., καθώς και με την Περιφερειακή Διοίκηση, η οποία έχει σημαντικές και αναβαθμισμένες πρόσφατα δυνατότητες παρέμβασης στα σχετικά θέματα. Σημειώνεται ότι ορισμένα προβλήματα που σε κάποιες περιπτώσεις στο παρελθόν είχαν δημιουργηθεί -και τα οποία κατέληξαν και σε διακοπή ακόμα της λειτουργίας μονάδων με σημαντική προσφορά στις τοπικές οικονομίες και σε απομάκρυνση ενδιαφερομένων ξένων επενδυτών- οφείλονταν, σε σημαντικό βαθμό, και σε ελλιπή πληροφόρηση της τοπικής κοινωνίας για τις λεπτομέρειες της επένδυσης που προτείνεται και για τα οφέλη (άμεσα και έμμεσα) που αναμένεται να προκύψουν.

Η διεθνής πάντως εμπειρία έχει να προσφέρει πολλά παραδείγματα αποτελεσματικής λειτουργίας κεντρικών και περιφερειακών «Γραφείων Επενδύσεων μιας Στάσης» και είναι προφανές ότι θα πρέπει να μελετηθούν τρόποι προσαρμογής και μεταφοράς αυτών των οργανωτικών προτύπων και στην Ελλάδα. Ενώ αυτό έχει, σε κάποιον βαθμό, ήδη επιχειρηθεί, εκτιμάται ότι απομένουν ακόμα σημαντικά στοιχεία προς αξιοποίηση (π.χ. αποκέντρωση των σχετικών οργάνων/υπηρεσιών και ταυτόχρονη λειτουργία περιφερειακών μηχανισμών, σε ανταγωνιστική μάλιστα μεταξύ τους σχέση, πρόβλεψη για σύνδεση πρόσθετων περιφερειακών ενισχύσεων από εθνικούς πόρους και με την αποτελεσματικότητα των Περιφερειών στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων κ. ά.).

Ορισμένες, συνδεδεμένες με τα παραπάνω, συγκεκριμένες προτάσεις που μπορούν να διατυπωθούν στα περιορισμένα όρια αυτού του άρθρου, αφορούν τα εξής:

- Ενθάρρυνση και πριμοδότηση συνεργασιών ξένων επενδυτών με εγχώριες επιχειρήσεις και επενδυτές, με στόχο την ανάπτυξη διεθνώς ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων.

- Ενθάρρυνση και στήριξη της λειτουργίας, σε ανταγωνιστική μεταξύ τους θέση, αποκεντρωμένων φορέων προσέλκυσης επενδύσεων.

- Αυτόνομη δραστηριοποίηση των Περιφερειών για προσέλκυση ξένων επενδυτών, με στοιχεία ελκυστικότητας τις ειδικές συνθήκες, τα δεδομένα και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε Περιφέρειας. Στήριξη των Περιφερειών που αναλαμβάνουν να συντάξουν σχετικό Στρατηγικό Σχέδιο.

- Εξασφάλιση προϋποθέσεων πλήρους και αντικειμενικής εκ μέρους των Περιφερειών ενημέρωσης της τοπικής κοινωνίας για τα χαρακτηριστικά των προτεινόμενων επενδύσεων, για τα οφέλη που θα προκύψουν και για τη συνυπευθυνότητα στην τόνωση της ανάπτυξης, σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Η επεξεργασία των πρακτικών λεπτομερειών υλοποίησης των παραπάνω προτάσεων θεωρούμε ότι αποτελεί άμεση προτεραιότητα -τόσο για την Κεντρική όσο και την Περιφερειακή Διοίκηση- λαμβάνοντας υπόψη τα σημαντικά οφέλη που θα εξασφάλιζε ακόμα και η απλή προβολή σχετικών κυβερνητικών προθέσεων - αν όχι και αποφάσεων, για διαχρονικά συνεπή και μεθοδευμένη εφαρμογή τους.

## Πηγές

### Βιβλιογραφία

- Δημήτρης Κυρκιλής, Χρονολογία έκδοσης 11 2002 Άμεσες ξένες επενδύσεις
- Αθανασίου, Λ (2004), Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση: Εξελίξεις, Προβλήματα, Ανάγκες και Πολιτική, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων
- Αθανασίου Λ. (2007). Τουριστική Ανάπτυξη και προστασία, ΙΤΕΠ 21, Αθήνα: ΙΤΕΠ
- Κοσμάς Καπρίνης, John F. Kennedy School of Government 2010, ΑΞΕ ελκυστικότητα της Ελλάδα προτάσεις για ένα νέο πρότυπο των άμεσων ξένων επενδύσεων

### Ιστοσελίδες

- <http://www.investingreece.gov.gr/>
- <http://www.energia.gr>
- <http://www.ypeka.gr>
- <http://www.yppo.gr>
- <http://www.startupgreece.gov.gr>
- <http://www.statistics.gr>
- <http://www.mindev.gov.gr/>
- <http://www.espa.gr/>
- <http://www.minenv.gr/>
- <http://www.ependyseis.gr/>
- [http://www.epixeiro.gr/index.php?option=com\\_simplecalendar&view=detail&catid=2&id=150%3A-2020-----&Itemid=239](http://www.epixeiro.gr/index.php?option=com_simplecalendar&view=detail&catid=2&id=150%3A-2020-----&Itemid=239)
- [http://www.patrisnews.com/news\\_details.php?id=4897](http://www.patrisnews.com/news_details.php?id=4897)
- <http://axiotes.blogspot.com/2011/12/bcg.html>
- <http://www.hrima.gr/article.asp?view=90&ref=83>
- <http://www.seteconferences.gr/>
- <http://www.ypa.gr/>
- [www.taneo.gr](http://www.taneo.gr)
- [www.gnto.gr](http://www.gnto.gr)
- [www.tourism-development.gr](http://www.tourism-development.gr)
- [http://www.hgf.gr/cms/cms/front\\_content.php?idcat=3](http://www.hgf.gr/cms/cms/front_content.php?idcat=3)
- [www.ypoian.gr](http://www.ypoian.gr)
- [www.rae.gr](http://www.rae.gr)
- [www.cres.gr](http://www.cres.gr)
- [www.desmie.gr](http://www.desmie.gr)
- [www.gsrt.gr](http://www.gsrt.gr)
- [www.forth.gr](http://www.forth.gr)



- [www.observatory.gr](http://www.observatory.gr)
- [www.sepe.gr](http://www.sepe.gr)
- [www.sepve.org.gr](http://www.sepve.org.gr)
- [www.infosoc.gr](http://www.infosoc.gr)
- [www.eett.gr](http://www.eett.gr)
- [www.hellenic-sia.org](http://www.hellenic-sia.org)
- [www.sfee.gr](http://www.sfee.gr)
- [www.fleming.gr](http://www.fleming.gr)
- [http://www.etat.gr/?&lang\\_change=en](http://www.etat.gr/?&lang_change=en)
- <http://www.hcmr.gr/listview2.php?id=99>